

Takvim-i Vekayi

GÜNCEL SAYI

Cilt: 12 Sayı: 2, 31.12.2024

YIL: 2024

Araştırma Makalesi

Araştırma Makalesi

[1. Birinci Dünya Savaşı Esnasında Çanakkale Cephesine Yapılan Ziyaretlere Dair Yeni Bir Belge](#)

[Muhammet Kemaloğlu](#)

Sayfa : 68-83

↓ PDF

Araştırma Makalesi

[2. Maltepe'de Şayeste Kadınefendi İptidai Mektebi](#)

[Canan Yıldırım*](#)

Sayfa : 84-108

↓ PDF

Araştırma Makalesi

[3. Cumhuriyet Dönemi'nde Türkiye'de Fizik: Fiziğin Hayatımızdaki Yeri](#)

[Mehmet Batı*](#)

Sayfa : 109-117

↓ PDF

Araştırma Makalesi

[4. Takvim-i Vekayi Gazetesinde Ermeniler \(1919-1921\)](#)

[Arzu Boy*](#)

Sayfa : 118-135

↓ PDF

Araştırma Makalesi

[5. Sigara Karşıtı Radyo Spotlarının Etkisi: Sağlık İletişiminde İkna Edici Dil ve Davranış Değişikliği Stratejileri](#)

[Gökhan Bak*](#), [Alparslan Bak](#), [Seçkin Çeliker](#), [Firuze Balcı](#)

Sayfa : 136-155

↓ PDF

Kitap İncelemesi

Kitap İncelemesi

[6. Book Review: "The Emergence of Modern Turkey"](#)

[Abdur Rahman Fuad*](#)

Sayfa : 156-163

↓ PDF

Birinci Dünya Savaşı Esnasında Çanakkale Cephesine Yapılan Ziyaretlere Dair Yeni Bir Belge

Muhammet KEMALOĞLU^{1,*}

Araştırma Makalesi

Takvim-i Vekayi
ISSN: 2148-0087

Basım (Published): 31.12.2024
Kabul (Acceptance): 22.08.2024
Gönderi (Submitting): 28.05.2024

Cilt (Vol): 12
No (Issue): 2
Sayfa (Pages): 68-83

Adres: ¹TRT Kurumu Genel
Müdürlüğü, Ankara, Türkiye.
ORCID: 0000-0001-7542-7517

*Sorumlu Yazar (Corresponding);
E-mail:
muhammetkemaloglu@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Muhittin Baha Pars, Çanakkale Cephesi, Bursa Sultanisi, Heyet-i Edebiye, Birinci Dünya Savaşı.

TELHİS (ÖZ)

Muhittin Baha Pars, Hicri 1300'de, Bursa'da doğdu. Babası, Ahmed Baba Tekkesi Şeyhi, Şeyh Bahâüddin Efendi, annesi Nâkiye Hanım'dır. Pars Beyler Sülalesi olarak tanınan 600 yıllık bir ailenin mensubudur. Bursa Belediye Başkanlarından Ahmet Muhtar Bey, öğretmen Vedide Baha Pars, Umur Pars, Ateş Pars akrabalarıdır. Büyük ağabeyi Mehmet Baha ilk Türk Opera bestecisidir. Diğer ağabeyi Hakkı Baha, Atatürk'ün Harp Okulu'ndaki sıra arkadaşı olup, Osmanlı'nın son cumhuriyetin ilk yıllarında siyaset, eğitim, cemiyet hayatında etkili olmuş şahsiyetlerdendir. Muhittin Baha Bey, avukatlık, öğretmenlik ve 5 dönem TBMM'de milletvekili olmuştur. Muhittin Baha Bey, Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale Cephesindeki durumu gözlemlemek, elde ettiği izlenimleri talebelerine anlatmak amacıyla, Maarif Nezareti ile Başkumandanlıktan izin ister. Yapmış olduğu başvuru yerinde görülür ve Muhittin Baha Bey Çanakkale Cephesine gider. Ele aldığımız belge Muhittin Baha Bey'in yapmış olduğu başvuru ile alakalıdır.

A New Document Concerning the Visits to the Çanakkale Front During the First World War

Research Article

ABSTRACT

Muhittin Baha Pars was born in 1300 Hijri in Bursa. His father is the Sheikh of Ahmed Baba Lodge, Sheikh Bahaattin Efendi, and his mother is Nakiye Hanım. He is a member of a 600-year-old family known as the Pars Beyler Dynasty. Ahmet Muhtar Bey, one of the Mayors of Bursa, and Vedide Baha Pars, Umur Pars and Ateş Pars, the teacher, are his relatives. His elder brother Mehmet Baha is the first Turkish Opera composer. His other brother, Hakkı Baha, was Atatürk's desk mate at the Military Academy and was one of the personalities who were influential in politics, education and social life in the first years of the last republic of the Ottoman Empire. Muhittin Baha Bey was a lawyer, a teacher and a member of parliament for 5 terms. Muhittin Baha Bey asked permission from the Ministry of Education and the Commander-in-Chief in order to observe the situation in the Çanakkale Front during the First World War and to tell his students about the impressions he had obtained. His application is seen on the spot and Muhittin Baha Bey goes to the Çanakkale Front. The document we discussed is related to the application made by Muhittin Baha Bey.

KEYWORDS

Muhittin Baha Pars, Çanakkale Front, Bursa Sultanisi, Delegation of Literature, First World War.

GİRİŞ

Çanakkale Muharebeleri denince herkesin aklına Mehmet Akif'in

“Korkma! Cehennem olsa gelen göğsümüzde söndürürüz, Bu yol ki Hak yoludur, dönme bilmeyiz, yürürüz! Düşer mi tek taşı sandın, harîm-i nâmûsun? Meğerki harbe giren son nefer şehîd olsun...”

ve

“Şu Boğaz harbi nedir? Var mı ki dünyâda eşi? En kesîf orduların yükleniyor dördü beşi, -Tepeden yol bularak geçmek için Marmara'ya- Kaç donanmayla sarılmış ufacık bir karaya...” mısraları gelir.

Birinci Cihan Harbi esnasında Çanakkale Cephesine bir çok ziyaret gerçekleştirilmiştir. Edirne Valisi Hacı Adil Bey cepheye birkaç kez gelmiştir. Sivas Komisyonu, Veliâht Yusuf İzzettin Efendi ve yazarlar da en tehlikeli cephe hatlarında henüz muharebeler devam ederken, 1915 içerisinde Çanakkale cephesini ziyaret etmiştir. Enver Paşa, Çanakkale cephesini tam 14 kez ziyaret etmiştir¹.

Bunun yanında Türk yazınında Çanakkale Muharebelerinin özel bir yeri vardır. Çanakkale bir milletin varlık ve yokluk çizgisinin son demlerindedir. Fedakârlık sadece mal veya mülkle yapılmamış, canlardan geçilmiştir. Bu nedenledir ki hem muharebe zamanı hem de sonrasında birçok yazın türünün esin kaynağı olmuştur. Ancak muharebeler zamanı Mehmet Akif Ersoy yurtdışındadır. 1914 yılı sonlarında, 4 ay boyunca, “Teşkilât-ı Mahsûsa görevlisi olarak Rus uyuğuna mensup askerlerin kamplarını ziyaret edip buradaki Müslüman esir askerlere içinde buldukları savaşın gerçek yüzünü anlatmak” için Berlin'e gider. İkinci Dünya Savaşı sırasında yaklaşık 47.000 mahkûm, Leusden ve Amersfoort sınırında bulunan Ulusal Anıt Kampta esir olarak tutulmuştur².

İbrahim Alâeddin Gövsa, Çanakkale Muharebelerini, “Cihan Harbine iştirâkimizin sâ'ikleri ve neticeleri ne olursa olsun Çanakkale kavgasının şi'ir ve 'azâmetini tesbîti ve onun ensâl-i müstakbeleye nakletmek millî bir borçtur. Bi'l-hassa bu borç; sahne-i harb görmek fırsatına nâ'il olanlar için elbette tezâ'if eder.”³ şeklinde izah eder. Sahra-yı harbi yerinde görmek bir insanlık ve vatan borcudur. Birinci Dünya Savaşı'nın en kanlı cephelerinden olan Çanakkale Muharebeleri esnasında, Çanakkale Muharebeleri'ne olan ilgi ve alakayı artırmak ve kamuoyunda var olan desteğin devamını sağlamak için Harbiye Nezaretince harp sahalarının tetkiki maksadıyla bir kısım ziyaretler düzenlenmiştir. Bu ziyaretler kapsamında bir vekil heyeti ve iki de ilmi-edebi heyet Çanakkale Cephesi'ni ziyaret etmiştir. İlk heyet, Mebûsân Meclisi ve Ayân Meclisi üyelerinden oluşan vekiller heyeti olup, Esat Paşa ve Mustafa Kemal

¹ Mustafa Onur Yardal, Türkiye ve dünya Tarihinin Değiştiği Yer Çanakkale'ye Dönüş, Bu Topraklar İçin Toprağa Düşenlerin İzinde, <https://tarihdergi.com/bu-topraklar-icin-topraga-dusenlerin-izinde-canakkaleye-donus/> Ocak 2021

² İlhan Karaçay, Hollanda'da, Esir Kampı'nda/ Şehitlikler..., <https://olaynet.net/hollandada-esir-kampinda-sehitlikler/> 2023

³ Beşir Ayyvazoğlu, Edebî Heyet, <https://canakkalesavaslariansiklopedisi.com/content/edebi-heyet/>

başta olmak üzere cepheye birçok alanı görme imkânı bulmuştur. Cepheye gelen ikinci heyet ise edip ve sanatkârlar heyetidir⁴.

Enver Paşa'nın 6 Temmuz 1915'te "Vazifelerini, askerlerimiz gibi maatteessüf ciddi ve fedakarane ifaya muvaffak olamayan genç şair ve ediplerimizden bazılarını mevk-i harbe davet buyurmuşlardır. Aynı zamanda bir iki ressam, bir ili musikişinas, birkaç fotoğrafçı ve sinemada med'uvven sahne-i harbe azimet edeceklerdir. Arkalarında hakir renkte elbise ve kollarında beyaz zemin üzerine gayet zarif yapılmış yeşil yapraklardan ibaret bir nişan bulunacaktır⁵" şeklindeki bildiriyle, Karargâh-ı Umumi İstihbarat Şubesi Müdürlüğüne yaklaşık otuz edip ve sanatkâra "Çanakkale harp sahalarını ziyaret ederek izlenimlerini ve harbin kendilerinde uyandırdığı duyguları halka ve gelecek nesillere aktarmaları" teklif edilmiştir. Müsait olan 17 edip/sanatçı, 11 Temmuz 1915 tarihinde Sirkeci garında hareket etmiştir⁶.

Çanakkale Cephesi'nde 5'inci Ordu birliklerini kapsayan on günlük bir gezi yapmıştır. Ordugâha gelen ve korgeneral Esat Paşayı ziyaret eden, sol kollarında çift yeşil defne dalından işaretle hâkî keten elbiseli edebi heyette, Ağaoğlu Ahmet, Ali Canip Yöntem, Celal Sahir Erozan, Doktor Fikri Bey (sıhî ihtiyaçları istikmale memurdur), Erkân-ı harp (kurmay) binbaşısı Edip Servet Bey'le (sonradan İstanbul mebusudur-1926), Hakkı Süha Gezgin, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Hıfzı Tevfik Gönensay, İbrahim Alâeddin Gövsa, İbrahim Enis Behiç Koryürek, Mehmet Emin Yurdakul, Muhiddin Birgen, Musikişinas (bestekâr) Ahmet Yekta Madran, Müfit Ratıp, Müzik Öğretmeni Ahmet Rauf, Orhan Seyfi Orhon, Ömer Seyfettin, Ressam Çallı İbrahim, Ressam Nazmi Ziya Güran, Selâhaddin (eski Darüleytam müdürü), Yusuf Razi Bel, Yüzbaşı Hulusi Bey (mihmandar), bir fotoğrafçı ile bir sinemacı bulunmaktadır. Müfit Ratıp Bey hastalandığı için geri dönmüştür⁷. Tetkik gezisine Abdülhak Hamid, Sami Paşazade Sezai, Cenab Şehabeddin, Süleyman Nazif, Tevfik Fikret ve Halit Ziya da davetli olsa da⁸. Ali Canip, Aka Gündüz ve Fuat Köprülü'nün geziye katıldığından bahsetmesine rağmen konu ile ilgili bir kayda ulaşamadık⁹.

Bahse konu dönemde Çanakkale Cephesine başka İttihat ve Terakki üyesinin de katıldığını görmekteyiz. Yine Çanakkale Cephesi bölgesine yapılan tetkik gezisi ile ilgili, "Cephedeki bu havanın yarattığı moral, başkomutanlıkta ve hükümet yetkililerince de kendisini göstermiş; Çanakkale Cephesine özel

⁴ Mavi Vatan (Mavi Vatan'dan Açık Denizlere Özel Ek).(2022). Edip Ve Sanatkâr Heyetinin Çanakkale Cephesini Ziyareti (Kılıçların Yanında Kalemlerin Nöbeti), Hazırlayanlar Dz.Kur.Alb. Selçuk Akarı, Dz.Bnb. A.Burak Kandaş, Editörler Dz.Yb. Savaş Güleröğlü, Dz.Bnb. Sait Irkörüçü, Dz.Bnb. İrfan Uygul, Mart, İstanbul,s.1-10.; Fırat Oruç, Çanakkale Savalarında Düşman Algısının Basına Ve Yazına Yansımaları, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2017, s.54-55.

⁵ İkdâm, Sayı 6608, 11 Temmuz 1915, sayfa 1'den aktaran Ayvazoğlu, 2015, 11.; İsmail Erim Gülaçtı, "Osmanlı Resim Sanatı Ve Propaganda İlişkisi: Padişah Resimleri Ve Şişli Atölyesi", Yıldız Journal of Art and Design 4/1 (Haziran), 2017, s. 29-65.

⁶ Mavi Vatan,s.1-10.

⁷ Genç Osman Geçer, "Türk Ediplerin Çanakkale Cephesini Ziyareti Ve Yansımaları", *Türkbilig*, (31), 2016,s.189-204.; Fırat, Çanakkale Savalarında Düşman Algısının Basına Ve Yazına Yansımaları, s.54-55.

⁸ Fırat, Çanakkale Savalarında Düşman Algısının Basına Ve Yazına Yansımaları, s.54-55., Genç Osman Geçer, Türk ediplerin Çanakkale Cephesini Ziyareti Ve Yansımaları, s.189-204.

⁹ Ali Canip, "Devirden hatıralar", Yakın Tarimiz,nr.1, (1 Mart 1962),3-5. ; Mustafa Selçuk, "Birinci Dünya Savaşı Sürecinde Harbiye Nezareti'nin "Çanakkale Kahramanlığını Yaşatma" Amaçlı Faaliyetleri". *Avrasya İncelemeleri Dergisi* 1, 2013, s. 195-242.

Takvim-i Vekayi

gezilerin yapılması sağlanmıştı. Bu gezilerin amacı, tarihte bir benzeri görülmemiş olan Çanakkale muharebelerini bir an önce tarihe mal etmek, kalem fırça erbabının katkılarıyla ölümsüzleştirmektir. Bunu sağlamak için yazarlardan, ozanlardan ve ressamlardan kurulu bir grubu Çanakkale Cephesinin değişik alanlarına götürdüler. Bu suretle gerek Çanakkale Harekât alanını ve bu alanda oluşan muharebe izlerini ve gerekse Mehmetçikleri bu insanüstü kahramanlıkları yerinde gösterdiler. Sonuçta pek çoğu hakikaten elbiseleri ve üzeri yeşil defne yapraklarıyla işlenmiş kol bantlarıyla yarı askeri bir kıyafete girmiş olan bu heyet üyeleri 11 Temmuz 1915 sabahı büyük sevinçle Sirkeci İstasyonu'na gelmişlerdi. Kendilerine Kurmay Binbaşı Edip Servet (Emekli Albay Edip Servet Tör) Yüzbaşı Hulusi (Edip Servet'in Kardeşi) Doktor Fikret'ten kurulu bir mihmandarlar grubu yol göstermek üzere görevlendirilmiş bulunuyordu. Geziye katılan üyelerin adları şöyleydi: Ağaoğlu Ahmet, Ali Canip (Yöntem), Celal Sahir, Ressam Çallı İbrahim, İbrahim Enis Behiç (Koryürek), Hakkı Baha, Hamdullah Suphi (Tanrıöver), Hıfzı Tevfik, İbrahim Alaattin, Mehmet Emin (Yurdakul), Muhittin, Müfit Ratıp, Ressam Nazmi Ziya, Orhan Seyfi (Orhun), Ömer Seyfettin, Müzik Öğretmeni Ahmet Rauf, Yusuf Razi, bir sinemacı ve bir fotoğrafçı" katıldı şeklinde açıklama yapılır. Bahse konu kaynakta, Hakkı Baha (Süha) ismi geçmekte olup, Hakkı Süha, dönemin şair ve yazarlarından. Bir diğer Hakkı Baha Bey ise Hakkı Baha Pars'tır. Hakkı Bey ile ilgili kaynakları taradığımızda da iddia edildiği gibi Hakkı Baha Pars'ın Çanakkale gezisi intibalarını yansıtan "Siper İlhamlarından-Akın" adlı bir şiiri vardır. Hakkı Baha Bey, o tarihte Hüdâvendigâr Vilayeti İaşe Müdürü olarak görev yapmaktadır. Çanakkale'ye gelen heyetteki Hakkı Baha (Süha), Hakkı Baha Pars değildir. Ancak, geziye Bursa'dan Hakkı Baha Bey ve kardeşi Muhiddin Baha Bey'de katılmıştır¹⁰. Heyet-i Edebiye, 22 Temmuz 1915'te bölgeden ayrılır.

Çanakkale Cephesi'ne yapılan ikinci heyet ziyareti Eylül 1915'te 4'üncü Ordu Komutanı Cemal Paşa'nın girişimi ile Suriye-Irak-Filistin bölgelerinden gelen "Suriye Heyet-i İlmiye ve Edebiyesi/Arap İlim Heyeti" tarafından gerçekleştirilmiştir¹¹. Heyet 22 Ekim günü Mustafa Kemal'i de ziyaret etmiş, Ebabil gazetesi sahibi Hüseyin el-Habbal, Mustafa Kemal için yazdığı bir şiiri okumuştur¹². Çanakkale Muharebeleri sırasında karşılıklı Psikolojik Harp faaliyetleri yapılmış, uçaklar vasıtası ile propaganda mektupları atılmıştır. Cephe gerisindeki halkı etkilemek ve motivasyonunu artırmak maksadıyla Osmanlı Hükümeti tarafından iç politikaya yönelik propaganda faaliyetleri de yürütülmüştür. Bunlardan biri olan ve Harbiye Nezareti'nce yayınlanan Harp Mecmuası ve Donanma Mecmuası gibi yayınlarla cepheleden görseller ve yazılar paylaşılmıştır¹³.

¹⁰ Muhammet Kemaloğlu, Hakkı Baha Pars: Hayatı ve Eserleri (1879-1942), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anlara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, 2022, s.80-82

¹¹ Mustafa Şahin, "Çanakkale cephesinde Türk Ordusunun Personel (İnsan Kaynakları) Yönetimi Faaliyetleri", 100'üncü Yılında Çanakkale Zaferi Sempozyumu Ulusal Sempozyum 28-29 Nisan 2015 İstanbul 2015, s.85-122.

¹² Mustafa Onur Yardal, Türkiye ve Dünya Tarihinin Değiştiği Yer Çanakkale'ye Dönüş, Bu Topraklar İçin Toprağa Düşenlerin İzinde, <https://tarihdergi.com/bu-topraklar-icin-topraga-dusenlerin-izinde-canakkaleye-donus/> Ocak 2021

¹³ Mustafa Şahin, "Çanakkale Cephesinde Türk Ordusunun Personel (İnsan Kaynakları) Yönetimi Faaliyetleri", 100'üncü Yılında Çanakkale Zaferi Sempozyumu Ulusal Sempozyum 28-29 Nisan 2015 İstanbul 2015, s.85-122.

Muharebe sahasını sadece Türk heyetler ziyaret etmemiş, Çanakkale muharebeler esnasında ölen Yarbay Charles Doughty-Wylie'nin mezarını ziyaret eşi Lilian Wylie ziyaret etmiştir. Yine 1917'de Alman Kayzeri Wilhelm ve Bulgar Prensi Kiril, yanında General N. Zhekov, General R. Petrov ve diğer subaylardan oluşan bir askerî delegasyonla önce İstanbul'a gelmiş, Sadrazam Talat ile görüştüktan sonra Yarımada'yı ziyaret ederek Liman von Sanders eşliğinde harp sahasında incelemelerde bulunmuştur¹⁴.

Bursa Mekteb-i Sultanisi Edebiyat Muallimi Muhiddin Baha Bey ve Çanakkale Cephesini Ziyaret Etme Teşebbüsü

Çanakkale'ye cephe hattını tetkik için muallimler de gitmiş. Bunlardan birisi de Bursa Lisesi Edebiyat Öğretmeni Muhyiddin Baha Bey'dir. " Milletimizin kahramanlık hikâyelerini gözlemlemek ve dönüşümde talebeye nakletmek üzere saha-i harbe gitmek istiyorum." diyerek Maarif Nezaretine dilekçesini göndermiştir. Bunun üzerine Maarif Nezareti 3 Ağustos 1915 tarihinde Harbiye Nezaretine gönderdiği yazıda Bursa Sultanisi Edebiyat Muallimi Muhyiddin Baha Bey, "...milletimizin kahramanlık hikâyelerini gözlemlemek ve bilahare talebeye nakledebilmek üzere saha-i harbe gitmek arzusunu izhar ediyor. Maarif Nezaretince izin verileceğinden Çanakkale saha-i harbine gidebilmesi için icap eden muamelenin ifası"...¹⁵ için Sahra-yi Harbi yerinde görmek ister ve bu isteği Nezaretçe uygun görülür.

Böylece Muhiddin Baha Bey, Çanakkale Cephesi tetkik faaliyetine iştirak eder.

¹⁴ ¹⁴ Mustafa Onur Yardal, Türkiye ve Dünya Tarihinin Değiştiği Yer Çanakkale'ye Dönüş, Bu Topraklar İçin Toprağa Düşenlerin İzinde, <https://tarihdergi.com/bu-topraklar-icin-topraga-dusenlerin-izinde-canakkaleye-donus/> Ocak 2021

¹⁵ Muhammet Kemaloğlu, Hakkı Baha Pars: Hayatı ve Eserleri (1879-1942), Yayımlanmamış Doktora Tezi, Anlara: Ankara Hacı Bayram Veli 71 Üniversitesi, 2022, s.80-82.; DABCA, FN: MF.MKT..K:1210.G:84.SR:1.2-3-4.

**Bursa Mekteb-i Sultanisi Edebiyat Muallimi Muhiddin Baha Bey'in
Askerlerimizin Yaptıkları Fedakârlıkları Yerinde Görüp Daha Sonra
Talebelerine Anlatmak Üzere Harp Mıntıkasına Gitme İsteğinin Kabul
Edilip Çanakkale'ye Gitmesine İzin Verildiğine Dair**

Bi¹⁶

Maarif-i Umumiye Nezâreti
Kalem-i Mahsusa
Hususi Numro 444
Umumi Numro 195404

Hülasa

Muhyiddin (Muhiddin) Baha Bey'in
Cephe-yi Harbiye Kıtaâtine

Harbiye Nezâreti Celilesine

Devletlü Efendim Hazretleri

Bursa Sultanisi Edebiyat Muallimi Muhyiddin Baha Bey milletimizin âsar-ı hamasetini müşahade ve bi'l-ahare talebeye nakl ve hikâye eylemek üzere sahne-i harbe azimet arzusunu izhar ediyor. Nezâret-i 'âcizice muma-ileyhe mezuniyet verileceğinden Çanakkale Cephe-i harbine azimet edilebilmesi için icab eden muamelenin ifa ve inbâsı hususuna müsaade-i aliyye-i cenab-ı nezâretpenahileri şayan buyurulmak babında emr ü ferman hazret men lehü'l- emrindir.

Fî 21 Ramazan sene 333 ve Fî 21 Temmuz sene 331

Maarif-i Umumi Nazırı

¹⁶Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA), DH. EUM. VRK. 00025.00049.001.; Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA), DH.EUM.VRK./25-49.

Takvim-i Vekayi

	Mübeyyizin İmzası	Osmanlı Ordu-yu Hümayunu Başkumandanlığı Vekâleti Şube Maarif-i Umumiye Nezâreti Celilesine		Evrak Odasını Numrosu
	Tarih-i Tebyiz		2/14016	Şubenin Numrosu
3577	Mübeyyeze Konulan Numro			Müsveddenin İmzası
	Mukabelecinin İmzası		Müsvedde 26/5/31	Tarih-i Tesvidi
	Mukabele Tarihi			Kalem Odasının Numrosu
21/5/31 tarih ve 444 hususi 195454 umumi numrolu tezkire-ilerine cevabdır:				Tezkire
Sahne-yı harbe azimet arzusunu izhar eden Bursa Sultanisi Edebiyat Muallimi Muhyiddin Baha Bey'in Karargâh-ı Umumi İstihbarat Şubesine izâmı rica olunur ¹⁷ .				

¹⁷ Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA), DH. EUM. VRK. 00025.00049.002.; Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA), DH.EUM.VRK./25-49.

Takvim-i Vekayi

Sevk veya keşide		Maarif Nezaretine Bursa					Telgrafnameyi getirene bahşis verilmeyecektir.			Ahz			
		Numro			Devlet-i Osmaniye Posta ve Telgraf ve Telefon Nezareti		75		Sıra numarası				
		18 Mart Tarih					Gemlik		Vasita merkezi				
		Öğleden Evvel		Saat		Dakika 11		Hükümet muhaberat-ı telgrafiyyeden dolayı bir gûna mesuliyet kabul etmez.			Tarih		
		Sonra				Öğleden Evvel		Saat			Dakika		
						Memur imzası:		Sonra			Memur imzası:		
				Öğleden Sonra		M: Öğleden Evvel							
								24 Aded-i Kelimat			5323:Numara		Bursa:Mahrec
De .	No .	Mots	Date	H	Saat	Dakika	İşarât-ı muhtemile	Tarik					
Voie		indications éventuelles		M									
<p>Bursa Maarif Müdüriyetine Sahne-i harbe azimet arzusunu izhar Sultani Edebiyat Muallimi Muhyiddin Baha Beyin Karargâh-ı umumi istihbarat şubesine müracaat etmesi üzerine buraya izâmı. Fî 25 Temmuz sene 331 Nazir namına¹⁸</p>													

¹⁸ Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA), DH. EUM. VRK. 00025.00049.003.; Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA), DH.EUM.VRK./25-49.

Takvim-i Vekayi

Osmanlı Ordu-yu Hümayunu
Başkumandanlığı Vekâleti¹⁹

Şube

Numro

Balada fotoğrafını Karargâh-ı Umumi İstihbarat ve Matbuat Şubesi müdüriyeti mührüyle memhur Bursa Sultanisi Edebiyat Muallimi Muhyiddin Baha Bey'in askerlerimizin asar-ı hamasetini bizzat müşahade ve bilahare talebeye nakl ve hikâye eylemek üzere saha-yi harbe azimetine müsaade olunmasını Maarif-i Umumiye Nezâret-i Celilesinden beyan buyurulduğundan bu hususta muma-ileyhin mazhar-ı teshilat ve muavenet olunması Başkumandan vekili paşa hazretlerinin emirleri iktizasındandır.

Fî 15 Ağustos sene 331

¹⁹ Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA), DH. EUM. VRK. 00025.00049.004.; Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA), DH.EUM.VRK./25-49.

Takvim-i Vekayi

Osmanlı Ordu-yu Hümayunu
Başkumandanlığı Vekâleti²⁰

Seyâhat 8

Şube

Seyâhat

2

Numro

Balada fotoğrafını Karargâh-ı Umumi İstihbarat ve Matbuat Şubesi müdüriyeti mührüyle memhur Bursa Sultanisi Edebiyat Muallimi Muhyiddin Baha Bey'in askerlerimizin asar-ı hamasetini bizzat müşahade ve bilahare talebeye nakl ve hikâye eylemek üzere saha-yi harbe azimetine müsaade olunmasını Maarif-i Umumiye Nezâret-i Celilesinden beyan buyurulduğundan bu hususta muma-ileyhin mazhar-ı teshilat ve miavenet olunması Başkumandan vekili paşa hazretlerinin emirleri muktezâsındandır.

Avdet-i vesika karargâh-ı umumiye iade edilecektir.

Fî 15 Ağustos sene 331

Muma-ileyh 17 Ağustos sene 331 tarihinde Ordu Karargâhına muvasalat ve 22 Ağustos sene 331 tarihinde Dersaadete müteveccihet hareket eylemişlerdir.

Fî 22 Ağustos 331

Re'isi

Erkan-ı Harbiye Müdüriyet-i Umumiyesi İstihbarat Re'isi

²⁰ Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA), DH. EUM. VRK. 00025.00049.005.; Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA), DH.EUM.VRK./25-49.

Takvim-i Vekayi

Harpte yaşananları nakletmek üzere cepheye gitmek isteyen Bursa Sultanisi Edebiyat Muallimi Muhyiddin Baha Bey'in Karargah-ı Umumi İstihbarat Şubesi'ne müracaat etmek üzere gönderilmesi²¹

Dersaadet Telgrafhanesi Mektubi Kalemî [Mühür içindeki yazı]

Sevk veya keşide	Maarif Nezaretine Bursa					Telgrafnameyi getirene bahşış verilmeyecektir.			Abz	
	Numro		Devlet-i Osmaniye Posta ve Telgraf ve Telefon Nezareti			96	Sıra numarası			
	18 Mart Tarih						Vasita merkezi			
	Öğleden Evvel	Saat	Dakika	Hükümet muhaberât-ı telgrafiyeden dolayı bir gûna mesuliyet kabul etmez.			18	Tarih		
	Sonra			Öğleden Evvel	Saat 1	1	Dakika 27			
			Memur imzası:	Sonra				Memur imzası:		
		Öğleden Sonra		M: Öğleden Evvel						
						29 Aded-i Kelimat	7458:Numara	Bursa:Mahrec		
De.	No	Mots	Date	H	Saat	Dakika	18 İşarât-ı muhtemile	Tarik		
Voi		indications éventuelles		M						
Milletimizin asar-ı hamasetini müşahade ve avdetimde talabeye nakl etmek üzere sahne-i harbe gitmek istiyorum. Müsaade ve Harbiye Nezareti nezdinde delalet edilmesini istirham ederim.										
Bursa Sultanisi Edebiyat Muallimi										
Muhyiddin Baha										
Harbiye Nezâretine										
Kalem										
219										
7950										

²¹ MF.MKT. / 1210.84.1-4. (H-21-09-1333)

Takvim-i Vekayi

Şube

Müzekkere ve Karanâme Numarası

Maarif-i Umumiye Nezâreti Kalem-i Mahsus Dairesine Mahsus Müsvedde

Umumi Dosya Numarası
195454

Hususî Dosya Numarası
444

.....

..... Dosya Evveliyatı

Tebyiz Tarihi	Tesvid Tarihi	Müsvedde	Mümeyyiz	Hülâsası	Muharrerat-ı Varidenin			Esas numarası
					Nev'i	Tarihi	Numarası	
21 Nisan 33 21 Temmuz 33	10 331							
Bihî Harbiye Nezâret-i Celilesine Bursa Sultanisi Edebiyat Muallimi Muhyiddin Baha Bey, milletin asar-ı hamasetini müşahade ve bi'l-ahire talabeye nakl-i hitabe eylemek üzere sahne-i harbe azimet arzusuyla izhar ediyor. Nezaret-i Harbiye mumaileyhe mezuniyet verileceğinden Çanakkale Cephesine azimet eyleyebilmesi için icab eden muamelenin ifa ve inbası hususuna müsaade-i aliyye-i cenab-ı nezaretpenahileri şayan buyurulmak babında								Muamele Muhtırası

Takvim-i Vekayi

Dersaadet
26/5/31

bihi Osmanlı Ordu-yı Hümâyünü
Başkumandanlık Kalemî

25

Şube
Numara
3077

Maaarif-i Umumiye Nezâreti Celilesi Cânib-i Âlisine

Devletlü Efendim Hazretleri

31/5/31 tarih ve 444 hususi 195404 umumi numaralı tezkire-i nezaretpenahilerine cevaptır:

Sahne-i harbe azimet arzusuna izhar eden Bursa Sultanisi Edebiyat Muallimi Muhiddin Baha Bey'in Karargah-ı Umumi İstihbarat Şubesine izâmı rica olunur. Ol babda emr-ü ferman hazretmenlehül emrindir.

Başkumandanlık Vekaleti

Erkân-ı Harbiyesi İstihbarat Şubesi

Müdürü

Kalem-i Mahsusa Fi 25 Temmuz 331

8076

Takvim-i Vekayi

Şube

Müzekkere ve Karanâme Numarası

Maarif-i Umumiye Nezâreti Kalem-i Mahsus Dairesine Mahsus Müsvedde

Umumi Dosya Numarası
195586

Hususî Dosya Numarası
459

Dosya Evveliyatı

Tebyiz Tarihi	Tesvid Tarihi	Müsvedde	Mümeyyiz	Hülâsa	Muharrerat-ı Varidenin			Esas numarası
					Nev'i	Tarihi	Numarası	
25 Nisan 33 25 Temmuz 33	25 Nisan 33						8076	
Bihi								Muamele Muhtırası
Hüdâvendigâr Maarif Riyâsetine								
Sâhne-i Harbe azimet arzusunu izhâr eden Sultaniye Edebiyat Muallimi Muhiddin Baha Bey'i Karargah-ı Umumi İstihbarat Şubesine müracaat etmek üzere buraya izamı.								

KAYNAKÇA

Ali Canip. (1962). “Devirden Hatıralar “, Yakın Tarımız,nr.1, 1 Mart,3-5.

Ayvazoğlu, Beşir, Edebî Heyet, Erişim tarihi: 2023.09.25,
<https://canakkalesavaslariansiklopedisi.com/content/edebi-heyet/>

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA), DH.EUM.VRK./25-49. (DH.EUM.VRK._25-49_1 H-19-11-1333-Bursa Mekteb-i Sultanisi Edebiyat Muallimi Muhiddin Baha Bey'in Askerlerimizin Yaptıkları Fedakarlıkları Yerinde Görüp...).

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA), MF.MKT.1210.84.1-4. (MF.MKT._1210-84_1-H-21-09-1333-Harpte Yaşananları Nakletmek Üzere Cepheye Gitmek İsteyen Bursa Sultanisi Edebiyat Muallimi Muhyiddin Baha Bey....).

Geçer. G.O.(2016). “Türk Ediplerin Çanakkale Cephesini Ziyareti ve Yansımaları”, *Türkbilgi*, (31), s. 189-204.

Gülaçtı, İ.E.(2016). "Osmanlı Resim Sanatı Ve Propaganda İlişkisi: Padişah Resimleri Ve Şişli Atölyesi", *Yıldız Journal of Art and Design* 4/1 (Haziran), 27, s.29-65.

İkdam, Sayı 6608, 11 Temmuz 1915, sayfa 1'den aktaran Ayvazoğlu, 2015, 11.

Karaçay, İ. Hollanda'da, Esir Kampı'nda/ Şehitlikler..., Erişim tarihi: 2023.09.25,
<https://olaynet.net/hollandada-esir-kampinda-sehitlikler/>

Kemaloğlu, M.(2022). Hakkı Baha Pars: Hayatı ve eserleri (1879-1942), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anlara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, s.80-82.

Mavi Vatan (Mavi vatan'dan açık denizlere özel ek), Edip Ve Sanatkâr Heyetinin Çanakkale Cephesini Ziyareti (Kılıçların Yanında Kalemlerin Nöbeti),Hazırlayanlar Dz.Kur.Alb. Selçuk Akarı, Dz.Bnb. A.Burak Kandaş, Editörler Dz.Yb. Savaş Güleroglu, Dz.Bnb. Sait İrkörücü, Dz.Bnb. İrfan Uygul, Mart, İstanbul, 2022, s.1-10.

MF.MKT. / 1210.84.1-4. (H-21-09-1333)

Oruç, F. (2017) Çanakkale Savalarında Düşman Algısının Basına Ve Yazına Yansımaları, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale,s.54-55.

Selçuk, M. (2013)."Birinci Dünya Savaşı Sürecinde Harbiye Nezareti'nin “Çanakkale Kahramanlığını Yaşatma” Amaçlı Faaliyetleri". *Avrasya İncelemeleri Dergisi* 1, s. 195-242.

Şahin, M.(2015).“Çanakkale cephesinde Türk ordusunun personel (insan kaynakları) yönetimi faaliyetleri“, 100'üncü Yılında Çanakkale Zaferi Sempozyumu Ulusal Sempozyum 28-29 Nisan 2015 İstanbul, s.85-122.

Yardal, M. O.(2023).Türkiye ve dünya tarihinin değiştiği yer Çanakkale'ye dönüş, bu topraklar için toprağa düşenlerin izinde, Erişim tarihi: 2023.09.25,
<https://tarihdergi.com/bu-topraklar-icin-topraga-dusenlerin-izinde-canakkaleye-donus/>

Maltepe'de Şayeste Kadınefendi İptidai Mektebi

Canan YILDIRIM^{1,*}

TELHİS (ÖZ)

Araştırma Makalesi

Takvim-i Vekayi
ISSN: 2148-0087

Basım (Published): 31.12.2024
Kabul (Acceptance): 09.09.2024
Gönderi (Submitting): 29.06.2024

Cilt (Vol): 12
No (Issue): 2
Sayfa (Pages): 84-108

Adres: ¹Sivas Cumhuriyet
Üniversitesi.
ORCID: 0000-0002-8327-5581

*Sorumlu Yazar (Corresponding);
E-mail: canany07@hotmail.com

Anahtar Kelimeler: Osmanlı,
Eğitim, İptidai Mektep, Yenileşme.

*YÖK 100/2000 öncelikli alan burs
programı kapsamında ilgili çalışma
gerçekleştirilmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda, II. Mahmud'un yenileşme hareketleri ile başlayan eğitimde modernleşme Tanzimat'la hız kazanmıştır. 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile çok geniş kapsamlı bir eğitim reformu gerçekleşmiştir. Bundan sonra da düzenlemeler devam etmiştir. Eğitimde yapılan reformlarla sıbyan mektepleri iptidai mekteplere dönüştürülmüştür. Önceleri rüştiyelerle birleşik toplamda 6 yıl olan eğitim süresi daha sonra iptidai ve rüşdiye olarak ayrılmıştır. Müstakil hale gelen bu mekteplerin eğitim süreleri ise 3'er yıl olarak belirlenmiştir. İşte Şayeste Kadınefendi İptidai Mektebi de bu mektepler arasında yerini almıştır. Mektep o dönemde Kartal Kazası'na bağlı bir köy olan Maltepe'de 14 Nisan 1912'de açılmış ve eğitim hayatına başlamıştır. Okula adı verilen Şayeste Kadınefendi Abdülmecid'in üçüncü eşidir. Şayeste Hanım tam da bu okulun açılma sürecinde vefat edince bir saygı göstergesi olarak mektebe adı verilmiştir. Mektep Müslüman kız ve erkek çocukları için hizmet vermiştir.

Bu çalışmanın çıkış noktası mektebin de kurucularından olan Süreyya Bey'in mektep hakkında tuttuğu istatistiklerdir. Süreyya Bey'in 14 Temmuz 1913'te Maarif Nezareti'ne sunduğu bu istatistik kitabında mektebin açılmasına karar verilme süreci de dahil mektep hakkında oldukça ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Bu istatistiklerden mektebin kız ve erkek öğrenci mevcutları, yine kız ve erkeklere göre ayarlanmış olan ders programları, mektebin bir yıllık gelir tablosu hatta okulun mevsimlere göre ders vakitleri bile kaydedilmiştir. Kitabı hazırlayan Süreyya Bey'in amacı okulun gelişimini göstermek ve bu başarının desteklenmesi için bir dayanak oluşturmaktır. Bu çalışmanın amacı ise bir iptidai mektebin nasıl yönetildiğini, ilk yılında bütün imkansızlıklara rağmen ne denli bir gelişme gösterdiğini ve ayrıca eğitim sisteminin iptidai mekteplerdeki uygulamalı bir örneğini ortaya koyabilmektir. Ayrıca Osmanlı son dönemlerinde mektebin kurulma aşamasında yaşanan sürecin ne gibi fedakarlıklar gerektirdiğini göstermektir.

Şayeste Kadınefendi Primary School in Maltepe

Research Article

ABSTRACT

The modernisation in education of the Ottoman Empire, which started with the reform movements of Mahmud II, gained momentum with the Tanzimat. With the 1869 General Education Regulation (1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi), a very comprehensive educational reform was realised. Regulations continued after that. With the reforms in education, primary schools were transformed into modern primary schools. The education period, which was previously a total of 6 years in combination with middle school, was later separated into primary school and middle school. The education periods of these schools, which became independent, were determined as 3 years each. Şayeste Kadınefendi Modern Primary School was also among these schools. The school was opened on 14 April 1912 in Meltepe, a village in Kartal District at that time, and started its education life. Şayeste Kadınefendi, the name of the school, was the third wife of Abdülmecid. When Mrs. Şayeste passed away during the opening of this school, the school was named after her as a sign of respect. The school served Muslim girls and boys.

The starting point of this study is the statistics kept by Süreyya Bey, one of the founders of the school, about the school. In this book, which Süreyya Bey submitted to the Ministry of Education on 14 July 1913, detailed information about the school, including the decision to open the school, is given. Among these statistics, the school's male and female student enrolment, the course programmes adjusted for boys and girls, the school's income table for a year, and even the school's class times according to the seasons are recorded. The aim of Süreyya Bey, who prepared the book, was to show the development of the school and to create a basis for supporting this success. The aim of this study is to show how an ibtidai school was managed, how much it developed in its first year despite all the impossibilities, and also to reveal a practical example of the education system in primary schools. In addition, it is to show what kind of sacrifices were required during the establishment of the school in the last period of the Ottoman.

KEYWORDS

Ottoman, Education, Primary School, Innovation.

GİRİŞ

Halk arasında sıbyan mektebi veya mahalle mektebi adı verilen mektepler ilkokula karşılık gelen, eğitimin başladığı ilk derece okullardandır. Dini ağırlıklı eğitim verilen bu mektepler her mahallede bulunur ve genellikle camilere bitişik olarak yapılırlardı. Osmanlı geleneksel eğitim anlayışının en önemli parçası olan sıbyan mektepleri zamanla işlevini yerine getiremeyip bozulmaya başlamıştır. (Akyüz, 2008: 87-88) Sıbyan okullarında ilk ıslahat teşebbüsü II. Mahmud Devri'nde olmuştur. 1824'te sıbyan okullarının durumu ele alınmış ve "Talim-i Sıbyan" adıyla bir ferman yayınlanmıştır. Fermanda çocukların eğitimine dikkat çekilerek buna neden önem verilmesi gerektiği anlatılmıştır. O tarihlerde Sıbyan okullarının belirlenmiş bir yönetmeliği yoktur. Tanzimat'tan sonra modernleşme döneminde eğitim alanındaki en önemli düzenlemeler 1869'da yürürlüğe giren Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile yapılmıştır. 1869'da yürürlüğe giren nizamname ile iptidai-rüşdiye-idadi-sultani ve darülfünun olarak beş kademeli bir eğitim sistemi kuruldu. Okulların ülke çapında yaygınlaşması ise II. Abdülhamid devrinde olacaktır. (Findley, 2017: 153)

İbtidailer ile ilgili olarak Nizamname'de şunlar yer almıştır.

- 1- Her mahalle ve köyde bir sıbyan mektebi bulunacaktır,
- 2- Bu okulların eğitim süresi dört yıldır,
- 3- Devam mecburiyeti erkekler için 6-10 yaş, kızlar için de 7-11 yaştır,
- 4- Eğer bulunduğu mahalde iki okul varsa bunlardan biri kız biri de erkekler için olacaktır.

Bu düzenlemenin amacı ilk olarak İstanbul'da açılmış olan iptidaileri memleket geneline yaymaktır. (Kodaman, 1991: 59-63)

Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile sıbyan mektepleri ile ilgili yapılan düzenlemeler bugünkü ilköğretim sisteminin temel yapısını oluşturdu. Önceleri iptidai mektepler, iptidai kısmı 4 yıl, rüştiye kısmı 4 yıl olmak üzere rüştiyelerle birlikte eğitim vermekteydi. Sonrasında ise iki dereceye ayrılan okulların bağımsız olarak iptidai kısmı 3 yıla düşürülmüştür (Kuşci, 2021: 136). II. Abdülhamid Devrinde ayrıca yukarıda bahsedilen gelişmeler dışında Kanun-ı Esasi ile de ilköğretim konusu tekrar ele alınmış ve bu konunun önemi

kavranmış olacak ki bu derecedeki eğitim zorunlu hale getirilmiştir (Kodaman: 66).

İptidai mekteplerinin açılmasına yönelik ilk ciddi adım 1870'de atılmıştır. Bu adım yalnızca İstanbul için değil bütün memleket için geçerliydi. Bu derece okulların açılmasının yanı sıra eğitim-öğretim içeriğinde de önemli gelişmeler yaşanmıştı. Çocuklar için hazırlanacak kitaplar sade, daha anlaşılır ve okumayı sevdirecek şekilde basılacaktı. Yeni elifba ile çocukların altı ayda okuma yazma öğrenebilmeleri hedeflendi. Bunun dışında din, ahlak, tarih, coğrafya gibi dersler de müfredata eklendi. (Kodaman: 64)

Yeni sistemin İstanbul'da ilk uygulaması bundan sonrakilere örnek olması için 1872'de yapıldı. Nuruosmaniye Camii içinde bulunan ahşaptan yapılmış bir binada iptidai mektebi açıldı. (Ergin, 1977: 467) Daha sonrasında bunu diğerleri izledi. 1876'ya kadar iptidailerin sayısı yaklaşık 200'dü. 1882'ye kadar hem sıbyan mektepleri hem de ibtidai mektepler aynı zamanda var olmaya devam etti. Bu tarihten itibaren ise bu ikiliği ortadan kaldırmak için çalışmalar başladı. (Kodaman: 68-69).

II. Abdülhamid Döneminde ise mevcut eğitim sisteminde aksaklık varsa bunlar çözüme kavuşturulması gayesiyle 1879 modern adımlar atmak için harekete geçildi. İlk yıllarda, gelişi güzel okullaşmış olan imparatorlukta çok önemli adımlar atılamadı. Daha sonraki yıllarda ise hukuk, ziraat, mülkiye gibi mesleki alanlarda okullaşmaya önem verildi (Stanford Shaw, 2017: 301-302).

II. Abdülhamid Dönemi'nde ibtidailerle ilgili yapılan düzenlemeler:

1- Kanun-i Esasi'nin 114. maddesi ile ilköğretime devam mecburiyeti her Osmanlı vatandaşı için hukuki bir zorunluluk haline getirilmiştir.

2- İlköğretimin hizmetlerinin taşrada da sağlıklı sürdürülebilmesi için vilayetlerde maarif teşkilatı kurulmuştur.

3- Eğitimde usul-u cedid (yeni usul) yönteminin uygulanmasına geçilmiştir.

4- Kaza ve kasabalarda yaptırılan büyük iptiadi mekteplerine, Gayr-i Müslim öğrenciler de kabul edilmiş, tüm olumsuz koşullara rağmen eğitim süreci ile Müslüman ve Gayr-i Müslim halk aynı ortak ülkü altında kaynaştırılmaya çalışılmıştır.

5- İptidai mekteplerinin öğretim kadrolarına medrese çıkışlı öğretmenlerin yerine yeterli olabildiği kadarıyla Darülmuallimin mezunları atanmaya çalışılmıştır. 6- Halkın Vilayet Maarif Meclisleri aracılığıyla eğitime maddi ve gönüllü anlamda katkıda bulunmaları sağlanmıştır (Parmaksız, 2008: 55-56).

Eğitimin zorunlu hale gelmesiyle ülke genelinde ilk derece okulların da yaygınlaşması kaçınılmaz olmuştur. İstanbul'un Kartal Kazası Maltepe Köyü'nde 1912'de açılmış olan Şayeste Kadınefendi İptidai Mektebi de bu okullar arasında yerini almıştır.

Şayeste Kadınefendi Kimdir?

Şayeste Kadınefendi¹ Abdülmecid'in eşlerinden biridir. (Tokmak, 2023: 25) Kendisini Handan Sultan'ın en kıdemlisi ve Abdülmecid'in üçüncü ikbali olarak ifade etmiştir. (BOA, BEO 3463/259725)

Şayeste Hanım aslen Abaza kökenlidir. 1836'da Abhazya Sohum'da doğmuştur. Annesi ve babasını kaybettikten sonra amcası tarafından kardeşiyle birlikte İstanbul'a getirilmiş ve bir akraba vesilesiyle saraya girmiştir. 1852'de Abdülmecid ile evlendirilmiştir. 1861'de Abdülmecid'in ölümüyle dul kalmıştır. Şayeste Hanım'ın kendisi de 11 Şubat 1912'de Vahdettin'in şahsi sarayı olan Çengelköy Köşkü'nde vefat etmiştir. Mezarı Şehzade Kemaleddin Efendi Türbesi'nde bulunmaktadır. (Akça, 2007: 68-70)

Mekteb'in Yeri ve Mektebi Açma Çabaları

Şayeste Kadınefendi'nin Maltepe'de bulunan evinde oturan Cezbidil kalvefat ettiği zaman kendisinin de çocuğu olmadığı için ev hazineye intikal etmiştir. Bu binada bir mektep açılması için eskiden beri Maltepe'nin gelişmesi hususunda çok sayıda hizmetleri bulunmuş olan Süreyya Bey tarafından başvurulmuş ve bu istek kabul edilmiştir. Süreyya Bey'in aracı olmasıyla ve Lütfi Bey'in yol göstermesiyle konu gerekli mercilere iletilmiş ve okulun açılması için izin alınmıştır. Mektebe tam da bu dönemde vefat etmiş olan Şayeste

¹ Osmanlı padişahlarının nikahlı hanımlarına verilen unvan.

Kadınefendi'nin adı verilmiştir. Mektep Maltepe Köyü'nün Müslüman olan çocuklarına hizmet vermek üzere açılmıştır. (Süreyya Paşa, 1913: 4-5)

Mektep için düşünülen ilk bina Kartal Kazası'na bağlı Maltepe Köyü'nde Kazasker Mustafa Feyzullah Efendi'nin 1141'de yaptırmış olduğu Camii-i Şerif haremının boş olan arsası üzerine inşa edilmiştir. İki küçük odadan ibaret olan bina ahşaptır. Binanın çok sağlam bir yapısı yoktur. Okul binasının bu halde olması bir şikâyet konusu olmuştur. Vatan evlatlarının okulsuz kalması, kıymetli ömürlerini ötede beride geçirmeleri karye ahalisini ve yardım sever kişilerini harekete geçirmiştir. Müslüman çocuklar için gelişmekte olan memleket ve meşrutiyetin ihtiyaçlarına uygun şekilde yetiştirilebilmesi için okul açmanın önemi dile getirilmiştir.

Karye ahali bir okul yapımı için aralarında bu konu ile ilgili görüşmeler de okulun faydalarını ve memleketin buna olan ihtiyacını tam olarak kavrayamadıkları için bu görüşmeler bir sonuca ulaşamamıştır. Memleketin eğitim, ziraat, ticaret, nafia ve buna benzer konulardaki yetişmiş insan ihtiyacının hızlı bir şekilde karşılanabilmesi için okul açılması konusunu görüşmek üzere köyün ileri gelenleri bir araya gelmiştir. Uhuvvet-i Osmaniye adını verdikleri bir kulüp birçok hayırsever kişinin teşvik ve nakdi yardımları sayesinde kurulmuştur. Kulübün kurucu üyeleri arasında İstanbul ve ona bağlı yerlerin müfettişliğinden emekli Kadri, Temyiz Mahkemesi baş mümeyyizi Haydar, İstida Dairesi katiplerinden Cemal, Bahriye kol ağalığından emekli Hamdi beyler ve köy eşrafından ise Nuri Efendi bulunmaktaydı. Kulübün resmi açılışı 23 Ekim 1910'da (10 Teşrinievvel 1326) yapılmıştır. (Süreyya Paşa: 2)

Kulüp, kurulma amacını yerine getirmek üzere ilk toplantısını yapmıştır. (Toplantının tarihi belliyse ekleyebilirsiniz.) Bu toplantıda kulüp üyelerinden Maarif Nezareti evrak müdürlüğünden emekli Memduh, Baytar kol ağalığından emekli Selahaddin, eşraftan Kazım, Nuri ve Kahraman beylerden oluşan bir komisyon kurulmuştur. Toplantıda daha önce bastırılmış olan biletler heyet üyelerine dağıtılarak nakdi veya aynı olarak yardım toplanmıştır. Toplanan bu yardım, komisyona teslim edilmiştir.

Komisyon okulun açılması konusunu görüşmek için yeniden olağanüstü toplanmıştır. Bu toplantının amacı açılacak olan okulun idare heyetini seçmek ve toplanan yardımın nasıl kullanılacağını belirlemektir. Toplantıda komisyon,

Erkan-ı Harbiye mirivalarından Osman Paşa, Süreyya ve Şükrü beyler ile İstinaf mahkemesi reisi Pertev Bey huzurunda bir sunum yapmıştır. Bunun sonucunda Osman Paşa 5, Pertev Bey 10, Reis Kari Bey 20 Osmanlı lirası bağış yaparak karşılığında bilet almışlardır. Ayrıca kulübün kurulduğu binanın sahibi olan Ayşe Hanım maddi durumu müsait olmamasına rağmen büyük bir yardım severlik örneği göstererek 1 lira bağışta bulunmuştur. Bağışlar dışında Komisyon reisi Memduh Bey'in teklifi kabul edilerek meblağı karşılığında 1.476.142 ve 1.476.143 numaralı iki adet Rumeli şimendiferi satın alınmıştır.

Yukarıda bahsedilen olumlu gelişmeler tam olarak yerini bulamamıştır. Okulun yapılması amacıyla kurulan kulüple ilgili sorunlar yaşanmıştır. Süreyya Bey konu ile ilgili “*Meşrutî hayata geçmiş olduğumuz günlerden beri kişisel teşebbüsler ve toplantılarımızın bir sonuç vermemesinden dolayıdır ki kulüp üyelerinin sözlerini yerine getirmemesi idare heyetinin de vazifesine engel olmuştur. İdare heyetinin işleri aksamakta gayretini boşa çıkarmaktır*” sözlerini sarf etmiştir. Kulüp devrinin sona ermeye başlamasıyla idare heyetinin bir kısmı kulübün masraflarını taahhüt ederek 1911 senesi Haziranına kadar devamına gayret etmişlerdir. Fakat buna rağmen sürenin son bulmuş olması üzerine kuruculardan Kadri ve Haydar beyler tarafından diğer bir mahallin kiralanmasıyla masrafların karşılanmasına rağmen 6 ay boyunca hiçbir üyenin gelmemesinden dolayı kulübün devamına ihtiyaç kalmamıştır. (Süreyya Paşa: 3-4)

Kulüp ortadan kalkmış olsa bile okulun açılması için çalışmalar devam etmiştir. Bu amaç için Kadri ve Haydar beyler bu konuyu kendi sorumluluklarına almışlardır. Bu amaçla Adliye Nezaret-i Sicil-i Memurin Kalemi mümeyyizlerinden ve kulüp erkanından Rafet Bey refakatlerinde olduğu halde Heybeli Ada'da bulunan Prens Abbas Paşa'ya yaptıkları başvurudan sonra Paşa bu teklifi kabul etmiştir. Paşa ile belirli bir süreliğine anlaşılmıştır. Bu süre dolana kadar hem okulun yeri konusunda yaşanan ihtilaf hem de gereken paranın bu tarihe kadar toplanamamış olmasından dolayı Paşa'dan yeterince yararlanamamışlardır.

Mektebin Açılması İçin Hazırlıklar

Yaşanan bütün olumsuzluklardan sonra mektebin açılışı için bir idare heyeti oluşturulmuştur.

Mektep İdari Heyetinin Üyeleri (Süreyya Paşa: 5)

Resim 1. Okulun İdare Heyeti: Halid Bey, Selahaddin Bey, Nuri Bey, Kahraman Bey

Başkan: Erkan-ı Harbiye miralaylarından Süreyya Bey (Harpte olduklarından dolayı yerine Halit Bey vekalet etmektedir).

Başkan yardımcısı: Harbiye miralaylarından Şükrü Bey (Harpte olduklarından dolayı yerine Halit Bey vekalet etmektedir).

Kâtip ve üye: Maarif Nezareti katiplerinden Halit Bey- Mektebin bütün konularıyla ilgilenmektedir.

Vezenedar ve üye: Baytar kol ağalığından emekli Selahaddin Bey- Mektebin bütün konularıyla ilgilenmektedir.

Üye: Köy Muhtarı Kahraman Bey

Üye: Köy ahalisinden Nuri Bey

Üye: Köy ahalisinden Selim Ağa

Resim 2. Süreyya Bey, Şükrü Bey, Kadri Bey

Yeni binanın inşası henüz mümkün olmadığı için mektep belirlenmiş olan eski binada eğitim dönemine başlamak zorunda kalmıştır. Binanın tamir gerektiren yerlerinin masrafları Miralay Süreyya Bey tarafından üstlenilmiş ve Selahaddin Bey'in gözetimi altında tamirat yapılmıştır. Okulda eğitim için gerekli olan hiçbir araç gereç bulunmuyordu. Bu sorun da Maarif Nezareti katiplerinden olan Halit Bey sayesinde çözülmüştür. Halit Bey Nezaret'ten okul için 2000 kuruşluk bir ödenek sağlayabilmiş, bu sayede 30 adet sıra ve 4 masa, dört adet kara tahta siparişi verilebilmiştir (Süreyya Paşa: 6). Bunlara rağmen okulun hala eksikleri vardı. İstanbul Maarif Müdürü tarafından Nezarete bildirilen konu bir çözüme ulaştırılmaya çalışılmıştır. Okul açılacak olmasına rağmen sıra vs. gibi eğitim araç gereçlerinin bulunmadığından bahsederek Darülfünunda kullanılmayan atıl durumda olan ve 60 öğrenciye yetecek kadar sıranın okula taşınmasını istemiştir. Bunun üzerine Darülfünun Müdüriyeti sıraları temin edebileceklerini Nezarete bildirmiştir (BOA, MF. İBT. 353/16). Böylece bu sıralar Şayeste Kadınefendi Okulu'na taşınmıştır.

Darülfünundan getirilen sıraların bir kısmı okulun kız öğrencilerine tahsis edilmiştir. Diğer kısmının da yemek masası olarak kullanılmasına karar verilmiştir. Eğitim malzemesi olarak dünya küresi, beş kıtanın haritaları, iki takım tedarisat-ı iptidaiye levhası ve ihtiyat sınıfları için harf fişleri Maarif Nezareti'nden temin edilerek bezlettirilmiş ve duvarlara asılmıştır. (Süreyya Paşa: 6)

Yine İstanbul Maarif Müdürlüğü okulun kız öğrenci kısmına gerekli olan beş kıta haritası ve dört takım harf fişinin temin edilmesi için Nezaret'e bir yazı

göndermiştir. (BOA, MF. İBT. 371/1) Nezaret bunun üzerine bir kararname hazırlamıştır. Buna göre:

1- Nezaret'in kitap ambarında Avrupa haritası kalmadığından tedarikinde bu haritanın da gönderilmek üzere Maltepe'de Şayeste Kadınefendi İbtidai Mektebi'nin kız öğrenci kısmı için şimdilik Avrupa'dan başka kıtaların haritasından birer adet harita ile ikişer takım harf ve rakam fişinin İstanbul Maarif Müdüriyetine gönderilmesi tembih edilmiştir (kararı alan Tedrisat-ı İptidaiye Müdüriyetidir).

2- Bu kararnamenin icrasından Tedrisat-ı İbtidaiye ve Muhasebat Müdüriyetleri sorumludur. (BOA, MF. İBT. 371/1)

Açılış ve İlk Eğitim Dönemi

14 Nisan 1912 günü Şayeste Kadınefendi'nin ruhuna mevlid-i şerif okunduktan sonra resmi açılış gerçekleştirilmiştir. Açılışın hemen ardından yeni öğretim dönemi beklenmeden eğitim vermeye başlanmıştır. Üç buçuk ay eğitimden sonra genel sınavlar yapılmıştır. Bu sınavda hem kız hem de erkek öğrencilerin çok başarılı olduğunu gören öğretmen bu durumu Vilayet Maarif Müdürlüğüne bildirmiştir. Bunun üzerine Maarif Nezareti öğrencilere dağıtılmak üzere çeşitli hediyeler göndermiştir. Sonrasında da okul bir buçuk ay tatil edilmiştir. Eylül ayında derslere yeniden başladığında bina bir süreliğine askerler tarafından işgal edildiği için eğitime kısa bir ara verilmek zorunda kalınmıştır. Bu olumsuz duruma rağmen idare heyeti bu dönem öğrencilerin geçen döneme oranla çok daha başarılı olacağına inanmaktadırlar (Süreyya Paşa: 6).

Okulun açılışından bir sene sonra 14 Mart 1913'te Kartal Kazası Kaymakamı Vasıf Bey, okulu teftiş için gelmiştir. Müfettiş teftiş sırasında rasgele öğrencileri sınava tabi tutmuş ve öğrencilerin verdikleri cevaplar sonucu okulu başarılı bulmuştur. Özellikle birinci sınıftaki Hüseyin Hamit ve ikinci sınıftaki Cevat'ın oldukça başarılı olduğu dikkatini çekmiştir. Vasıf Efendi bu öğrencilerin daha da başarılı olmasını teşvik etmek için onlara imtiyaz varakası takdim etmiştir. Bu şekilde gayret edip başarılı olan öğrencileri de aynı şekilde ödüllendireceğine dair de söz vermiştir. Öğrencilerin başarılı olması, okulun

düzenli ve temiz olması gibi olumlu özellikler kaymakamı harekete geçirmiş ve teşekkür amacıyla okula bir jimnastik salonunun yapılmasını istemiştir. Maarif Nezareti'ne iletilen konu üzerine Nezaret Selim Sırrı Bey² bu iş için görevlendirmiştir. Selim Bey okulun uygunluğunu denetlemeye gittiğinde jimnastik salonunun kurulamayacağını şu sözlerle ifade etmiştir: “Öğrencilerin en fazla dışlarının temiz tutulmasından, ip atlama oyunlarından, koştaktan ve sınıflardaki halleri dairesinde öğrencilerin oturup kalmasına dikkat etmek yapılabilecek en mükemmel jimnastik olacaktır.” (Süreyya Paşa: 7)

Okulun Öğretmen ve Hizmetli Kadrosu

Erkek öğrenci kısmı; (Süreyya Paşa: 9)

Muallim-i evvel: Faik Efendi (Rüştiye Darümuallimini mezunudur).

Muallim-i Sani: Maaşı hazineden karşılanan İbrahim Hakkı Efendi

Muallim-i salis: Köy imamı

Hademe: Recep Ağa

Kız öğrenci kısmı; (Süreyya Paşa: 9)

Muallim-i evvel: Maaşı hazineden karşılanan Hadiye Hanım (Edirne Kız Rüştiyesi'nden mezun).

Hademe: Hüseyin Ağa

Mektebin başarısının bir diğer getirisi de maaşı hazineden karşılanacak olan bir muallimenin Maarif Nezareti tarafından atanması olmuştur.

Okulun ilk müdürü Bolvadinli Mehmet Faik Bey'dir. Faik Bey 14 Nisan 1912'de (1 Nisan 1328) 500 kuruş maaşla bu göreve tayin edilmiştir. Bu müdürün ne zamana kadar bu okulda kaldığı ile ilgili bir bilgiye ulaşılamamıştır. (BOA, MF. İBT. 371/47) 2 Nisan 1914 (20 Mart 1330) tarihli belgede mektep müdürlüğünden başka bir okula tayin olduğu anlaşılrsa da tarihi hakkında kesin bir bilgi yoktur. (BOA, MF. İBT. 491/17) Bunun dışında bir tayin belgesine rastlanmamış olsa da bu okulda öğretmenlik yapmış olan

² Bir Meşrutiyet aydını olan Selim Sırrı Bey ilk spor eğitimcisidir. Ayrıca beden eğitimi öğretmenliği mesleğinin kurucusu ve ilk beden eğitimi öğretmenidir. Ayrıntılı bilgi için bakz. M. Şevki Çapan, “Selim Sırrı Tarcan (1847-1957).”, *Atatürk Ansiklopedisi*, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/selim-sirri-tarcan-1874-1957>.

birkaç muallime daha rastlanmıştır. Bunlar Muallim-i sani (ikinci öğretmen) Hafız Cemal Efendi ve İlyas Hulusi Efendi'dir.

Bunların dışında Şayeste Kadınefendi İptidai Mektebi muallimliğine Kalkandelen muallim-i evveli olan İbrahim Hakkı Efendi ve muallimeliğe de Üsküp Teceddüd-i İnas Mektebi muallimesi Nakiye Hanım 5 Mart 1913'te tayin edilmiştir. (BOA, MF. İBT. 416/6)

1913'te Şayeste Kadınefendi Mektebi'nde görevli olan muallime Hayriye Hanım ile ilgili bazı sıkıntılar yaşanmıştır. Bilgi almak maksadıyla Tedirsat-ı İbtidaiye Dairesi'ne bu konu ile ilgili bir yazı gönderilmiştir. Buna göre varidat meclisinden 300 kuruş maaşla Şayeste Kadın Mektebi muallime-i saniliğine 28 Nisan 1913'te başlayan Hayriye Hanım öğrencilere kanuna aykırı olarak cevap verdiği gibi bir gün de tedrisi şart olan dersi bir saatte göstermek gibi halleri istismar etmesi üzerine kendisine verilen ihtarlara dikkat etmeyerek hareketlerine devam etmiştir. Hatta mektepte intihara teşebbüs bile etmiş ve iki aylık kadar memuriyetinde hiçbir fayda vermemesi hasebiyle 30 Haziran 1913'ta işten el çektirildiği gerekçesiyle Maltepe Maarif-i İslamiye komisyonunda ifade vermiştir. Yaşanan bu olaylar üzerine Hayriye Hanım 5 Temmuz 1913'te istifasını vermiş ve okuldan ayrılmıştır. (BOA, MF. İBT. 454/57)

Okulun Gelirleri

Okulun geliri öğrencilerden alınan eğitim ücretiyle iane üyelerinin ödedikleri taksitlerden ibarettir. İdare heyeti okula devam edecek öğrencilerden eğitim ücreti olan 25'er kuruş alınmasına karar veriyse de daha sonra köy ahalisinin durumunun olmaması ve bir ailenin birkaç çocuğu olması dolayısıyla ücret 100 paraya kadar düşürülmüştür. Bu ücreti de vermeyenler okula devam edemeyeceklerdir. (Süreyya Paşa: 8)

Takvim-i Vekayi

Tablo 1. İane Cemiyetinin Vermeyi Taahhüt Eden Kişiler ve Aidat Miktarları (Süreyya Paşa: 9).

		Kuruş	Osmanlı lirası
Erkan-ı harbiye miralaylarından Süreyya Bey	Aylık		5
Feriklikten müstefi (istifa etmiş) Şükrü Paşa	“		2
Serasker-i sabık Rıza Paşa'nın eşi Hanımefendi	“		2
Trabzon Valisi Ferik Paşa	“	20	
Münif Paşazade Mehmet Bey	“	20	
Temyiz mahkemesi paşa mümeyyizlerinden Haydar Bey	“	40	
Erkan-ı harbiye miralaylarından Şükrü Bey	“	54	
Kadri Bey	“	40	
Rüsumat muhasebeciliğinden emekli Talat Bey	“	20	
Rüsumat sicil kalemi mümeyyizi Halit Bey	“	15	
Enver Bey	“	15	
Miralaylıktan emekli Cemal Bey	“	40	
Bahriye kol ağalığından emekli Hamdi Bey	“	78	
Ahaliden Hüseyin Çavuş	“	10	

İlk Sene Öğrenci Mevcutları

Kız öğrenci kısmı: (Süreyya Paşa: 10-11)

Birinci sınıfta 13, ikinci sınıfta 14, üçüncü sınıfta 3 ve ihtiyat sınıfında 43 öğrenci olmak üzere toplam kız öğrenci sayısı 73'tür.

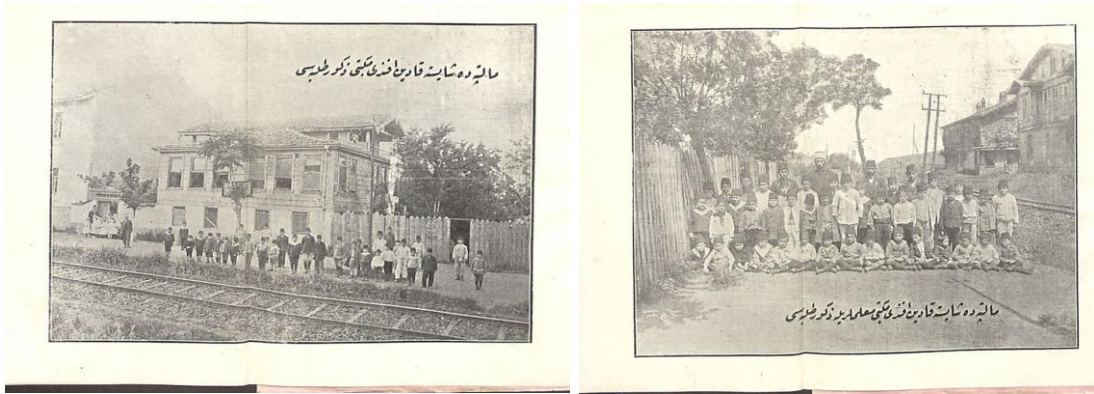
Resim 3. Maltepe Şayeste Kadınefendi İnas (kız) Talebeleri

Erkek öğrenci kısmı: (Süreyya Paşa: 10-11)

Birinci sınıfta 14, ikinci sınıfta 11 ve ihtiyat sınıfında 27 olmak üzere toplam erkek öğrenci sayısı 52'dir.

Resim 4: Maltepe'de Şayeste Kadın Efendi Mektebi Zükur (erkek) Talebesi

İlk sene toplam öğrenci mevcudu 125 iken ikinci sene okula talep artmış bu sayı 150'ye kadar çıkmıştır. (BOA, MF. İBT. 444/39)

Ders Programları

Okulun dersleri Elifba, Kuran-ı Kerim, Tecvit, ilmihal, İmla, Kıraat, Sarf-ı Osmani, Hesap ve Hüsn-i Hat olarak belirlenmiştir. Başlangıçta Osmanlı Tarihi ve Coğrafyası iptidai mekteplerde müfredata dahilken 1904'te yapılan değişiklikle bu dersler programdan çıkarılmıştır. (Edt: Eraslan, 2017: 22) Fakat derslerin programa yeniden dahil edildiği Şayeste Kadınefendi Mektebi ders programından anlaşılmaktadır.

Takvim-i Vekayi

1902 yılında Kız rüştiyelerinin 3 yıllık iptidai kısmında bu seneden farklı olarak Sağlık Bilgisi, Ev İdaresi, Tarih, Coğrafya dersleri müfredatta yoktur. Haftalık toplam saat de genel olarak artmıştır. 1902’de 1. Sınıf 18, 2. Sınıf 23 ve 3. Sınıf yine 23 saattir. (A. Şahin, 2018: 245) Şayeste Kadınefendi mektebindeki programda ders saatlerinin arttığı ve her yıl için 24 saat olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Kız Öğrenci Kısmında Okutulacak Dersler ve Saatleri (Süreyya Paşa: 12).³

	İhtiyat	Birinci sınıf	İkinci sınıf	Üçüncü sınıf	
Kuran-ı kerim ve Tecvit	12	6	3	3	Ecza-yı şerife (cüzler)
İlmihal		3	2	2	
Tarih			2	2	
Malumat-1 Medeniye ve Ahlakiye (Ahlak ve Medeniyet Bilgisi)			1	1	
Malumat-1 Fenniye ve Sıhhiye (Sağlık ve Fen Bilgisi)			1	1	
Kıraat (Okuma)	9	4	2	2	
Hesap (Matematik)	3	3	2	2	Hesab-ı zihni
Sarf-1 Osman (Dil Bilgisi)			2	2	
Hüsn-i hat		1	1	1	
Nakış		2	2	2	
İdare-i beytiyye (Ev idaresi)			2	2	
İmla		5	2	2	
Coğrafya			2	2	
	24	24	24	24	

³ Bu derslerde işlenen konuların ayrıntıları için bkz. Uğur Ünal, *II. Meşrutiyet Öncesi Osmanlı Rüşdiyeleri*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2015.

Takvim-i Vekayi

Tablo 3. Erkek Öğrenci Kısmında Okutulacak Dersler ve Saatleri (Süreyya Paşa: 13).

	İhtiyat	Birinci sınıf	İkinci sınıf	
Kuran-ı kerim	12	6	3	Ecza-yı şerife
Osmanlı Tarihi			2	
İslam Tarihi			2	
İmla		4	2	
Sarf-ı Osmani (Dil Bilgisi)			2	
Dini ilimler		3	2	
Hesap	3	4	2	Hesab-ı zihni
Coğrafya			2	
Malumat-ı Fenniye ve Sıhhiye (Sağlık ve Fen Bilimleri)			2	
Kıraat (Okuma)	9	6	2	
Malumat-ı ahlakiye ve Medenine (Ahlak ve Medeniyet Bilgisi)			1	
Hüsn-i Hat		1	1	
Toplam saat	24	24	24	

Takvim-i Vekayi

Kız ve erkek öğrencilerin toplamda haftalık ders saatleri aynı olsa da aldıkları bazı dersler farklıdır. Kızlar 13 farklı ders görürken erkekler 12 farklı ders görmektedirler. Kızlar erkeklerden farklı olarak diğer derslerin yanı sıra nakış, ev idaresi ve ilmihal dersleri almaktadırlar. Derslerde Maarif Nezareti'nin güncel olarak kullandığı resmi program esas alınmıştır. (Süreyya Paşa: 13)

Bu dönemde iptidai mektepte okutulan derslerin daha öncesine göre sadeleştiği söylenebilir. Rüştüyelerle birleşik olan iptidai mekteplerde okutulan dersler ağırlıklı olarak dini bir içeriğe sahipken Şayeste Kadınefendi İptidai Mektebinin ders programında dini derslerin ağırlığı azalmıştır. Örneğin 1902 yılında yapılan program değişikliği ile kız rüştüyelerinin iptidai kısmında ilk sene 4, ikinci sene 6 ve üçüncü sene 5 olmak üzere toplam 15 saat olan Kuran-ı Kerim dersi Şayeste Kadınefendi mektebinde tabloda görüldüğü gibi 3 sene için toplamda 12 saattir. (Şahin, 2018: 245)

Tablo 4. Ders Vakitleri (Süreyya Paşa: 12)

	Eylül Ekim Kasım	Ara Ocak Şubat	Mart Nisan Mayıs	Haziran Temmuz
	Dakika saat	Dakika saat	Dakika saat	Dakika saat
Kuşad (Açılış)	3	4	2:40	3
Yoklama	“	“	“	“
Birinci ders	4	5	3	4
Tenefüs	5	5,15	4	4,15
İkinci ders	5:15	6:15	4:15	5:15
Tenefüs- yemek	6:15	7:15	5:15	6:45
Üçüncü Ders	7:15	8:15	6:45	5:15
Tenefüs	8:15	8:40	7:45	8
Dördüncü ders	8:30	9:30	8	9
Müzakere (Sözlü Sıva)	9:30	...	9	...
Tatil	10	10	9:30	9:30

Saatler ezanidir. Ezani saate göre güneşin doğuşu 00:00, güneşin batış saati ise 12:00 olarak kabul edilir ve o andan itibaren yeni bir gün başlamış olur. Bu saat sistemine göre mesai başlama saati de güneşin doğuşundan birkaç saat sonraya denk gelir. Yani güneşin doğuşu 00:00 kabul edilirse mesai 1 veya 2 de başlamaktadır. (Yüksel, 2014: 28) Bu günümüzde kullanılan saate uyarıldığı zaman, Ocak ayında güneşin doğuş saati 08:00 kabul edilirse saat 12 okulun başlama saati olur. Bitiş saati ise 18:00'a denk gelmektedir.

Tablo 4'te de görüldüğü gibi dersler 1 saat, teneffüsler de 15 dakika sürmektedir. Öğrenciler okula geldikten sonra ilk önce yoklama alınır ve ilk ders başlardı. Günlük 4 saat ders, 2 de teneffüs bulunmaktadır. Öğlenleri verilen yemek arası ise 1 saattir. Okul günü bitmeden önce de son saat gün değerlendirmesi ve öğrencilerin sözlü yapıldığı müzakere dersi vardır.

Öğrencilerin Ödül ve Cezaları

Öğrencilerin ödül ve cezalandırılmaları ile ilgili bir talimatname hazırlanmıştır. Bu talimatnameye göre: (Süreyya Paşa: 22-24)

Ödüllerle İlgili Talimatlar Aşağıdaki Gibidir:

Ödüllendirme aferin, tahsin, imtiyaz, zikr-i cemil ve takdirname olmak üzere 5 şekilde yapılacaktır.

Aferin: Verilen derse gayret eden ve bir hafta içinde ceza almayan öğrencilere verilir.

Tahsin: Bir ay içinde düzenli olarak okula her gün vaktinde gelen, bir ay içinde ceza almayan ve beş aferin alan öğrencilere değiştirilerek verilir.

İmtiyaz: Dört tahsin alan -ikisi ahlaktan olmak şartıyla- öğrencilere değiştirilerek verilir.

Zikr-i cemil: Üç imtiyaz alan öğrencilere değiştirilerek verilir ve hususi sınavlarda derece kazanan öğrencilere verilir.

Takdirname: İki zikr-i cemil alan öğrencilere verilir.

Erkek öğrenciler hakkında: Takdirname alan öğrencinin ismi mektebin esas defterine yazılır ve bütün arkadaşları huzurunda okunur. Birinci takdirnamede bir sarı ipek şerit sol kola takılacaktır. İkinci takdirnamede iki

sarı ipek şerit, üçüncü takdirnamede üç sarı ipek şerit, dördüncü takdirnamede sağ kola asmak üzere bir sırma sarı şerit verilerek ödüllendirme yapılacak ve bundan sonra alınacak sarı şeritleri sırma şeridin altına asılacaktır.

Kız öğrenciler hakkında: Takdirname alan kız öğrencilerin ismi mektebin esas defterine yazılır ve bütün arkadaşları huzurunda okunur. Birinci takdirnameye sarı, ikinci takdirnameye kırmızı, üçüncü takdirnameye beyaz, dördüncü takdirnameye sarı sırmadan bir şerit parçası suretiyle ödüllendirme yapılır ve bu şeritler omuzdan dolaştırılarak asılacaktır.

Cezalarla İlgili Talimatlar da Aşağıdaki Gibidir:

1892'ye kadar cezalar arasında falaka ve dayak gibi sert uyarılar olsa da bu tarihten sonra bu cezalar yasaklanmıştır. (Eraslan: 22) Daha sonrasında verilen cezalar Şayeste Kadınefendi Mektebindeki uygulamada görülmektedir.

Madde 1- Okulda ders sırasında, teneffüs zamanlarında, bahçede okul dışında, posta ile giderken rahat durmayan, mazeretsiz olarak okula devam etmeyen ve dersine çalışmayan öğrencilere derecesine göre ihtar, tembih, tekdir-i tevbih, tard-ı muvakkat, tard cezaları verilir. Aferin, tahsin, imtiyaz, zikr-i cemil, takdirname ödüllendirilmelerine karşılık verilecektir.

İhtar Cezası: Ders sırasında rahat durmayan, günlük ödevlerini yapmayan, arkadaşının eşyasını alan, posta ile giderken ve okul dışında rahat durmayan öğrencilere ilk defasında verilen cezadır.

Tembih cezası: Bir günde bilinmesi şart olan dersleri bilemeyen, arkadaşına kötü söz söyleyen ve üç ihtar alan öğrencilere verilen cezadır.

Tekdir (Azarlama) cezası: Muallime karşı gelen, arkadaşını darp eden, bir haftada üç tembih alan öğrencilere verilen cezadır.

Tevbih (kınama) cezası: Üç tekdir cezasını bir ay içinde alan öğrencilere verilen cezadır.

Tard-ı muvakkat (geçici uzaklaştırma): Üç ayda iki tevbih alan öğrenciler hakkında uygulanır.

Tard (kovma): Tard-1 muvakkat cezasıyla bir ders senesi içinde iki defa cezalandırılıp da asla ıslah olmayan öğrenciler haklarında diğer arkadaşlarının da ahlaklarını bozmaması ve gayretlerini kırmaması için uygulanır.

Cezaların derecesi: Üç ihtar yani tembih alan öğrenciler her tembihe karşılık birer gün öğle yemeğinden belirlenmiş olan zamanda mahrum edilecektir. Üç tembihe karşılık tektir cezası alan öğrenciler cuma günü mektebe getirileceklerdir yani cuma tatilinden yararlanamayacaklardır.

Tevbih cezası: Üç tekdire karşılık olan tevbih cezası alan öğrenciler bu cezayı bütün arkadaşları arasında okulun esas defterine ismi kaydolunduktan sonra okunarak bildirilecektir (Bu ceza uygulanmadan önce velisine bilgi verilir).

Tard-1 muvakkat cezası: İki tembihe mukabil olan bu cezayı alan öğrenciler on gün okuldan uzaklaştırılırlar. Bu ceza uygulanmadan önce velisine bilgi verilmez (tevbih cezasında bilgi verildiği için).

Madde 2- Ceza affedilmezse bilgi verilir.

Madde 3- Affedilmiş ise bir ihtara bir aferin, bir tembihe bir tahsin ve bir tekdire bir imtiyaz belgeleri verilirse affolunur. Tevbih cezası affolunmaz.

Okulun istatistik kitabını hazırlayan Süreyya Paşa bütün bilgileri verdikten sonra okuyucuların dikkatine diyerek başladığı yazıda okulu yenilemenin ne kadar önemli ve gerekli olduğundan bahsetmiştir. Yazı şu şekildedir. (Süreyya Paşa: 24)

Okuyucuların dikkatine!

Mektebimize ait fotoğraf tetkik edilirse komşumuz bulunan Rum Mektebinin ne kadar mükemmel olduğu göze çarpar. Halbuki bu mektebe hiçbir kişi yardım etmemiştir. Sırf Maltepe'de Rum vatandaşlarımızın gayretleriyle toplanan paralarla meydana çıkmıştır. İstanbul civarında bulunan bir köyümüzde maarif konusunda Rum vatandaşlarımızdan bu kadar geride kalırsak yüzlerce kilometre uzaklardaki köylerimizi bir kere hayal edelim.

Takvim-i Vekayi

Ne hacet; evlerimizin kapılarında sokaklarda alışveriş ettiğimiz yerlere, tüccarlara, dükkancılara dikkat edelim! İçlerinde kimlerin okuyup yazması var! Biliyoruz! Sabahları kapılarımızı ziyaret eden sütçülerle ekmekçilerin Hristiyan iseler ceplerinde muntazam hesap defterleri Müslüman iseler ellerinde çeteleleri⁴ var. Bu ne haldir düşünelim. Vatanımızın servetini, mutluluğunu bu gibi esnafın, çiftçinin ve tüccarın okuyup yazma bilmesi temin etmeyecek midir?

Biz artık köyümüzde; değil Rum vatandaşlarımızdan geri kalmayı onları fersah fersah geçmeyi kararlaştırdık. Bu gibi meşru bir rekabete kimsenin hiçbir şey diyeceği yoktur zannedirim. Şu amacın sonuç vereceğine eminim. Çünkü idare heyetindeki arkadaşlarımın gayretlerine ve onların himayesinde olmak üzere yardımda bulunan kişilerin cömertliğine güveniyorum.

Amacımız köyümüzde eğitimi yaygınlaştırmaktır. Mektebimizin kız öğrenci kısmıyla okuyup yazan analar, erkek öğrenci kısmıyla da yine okuyup yazan ziraat ve ticaret erbabı yetiştireceğiz. Talebe cetvelinde isimlerini iftiharla yazdığımız bu küçük yavrular inşallah istikbalde vatanın bu konuda birer koruyucusu olacaklardır. Yardımlarına ihtiyaç duyduğumuz kişiler ümit ederiz ki takdim ettiğimiz şu bir senelik istatistiğimizle gayretimizin sonucunu takdir ederek bize yardım etmekten geri durmazlar. Bizi de mahzun etmezler.

⁴ Eskiden okuma-yazma bilmeyen ekmekçi, sütçü, saka gibi esnafın veresiye yaptıkları satışın hesabını tutmak üzere kullandıkları ağaç dal parçası [Bu parça ikiye bölünür biri alıcıda biri satıcıda kalır, satılan her mal için iki parça birleştirilerek üzerine çentik atılır ve sonra bu çentik karşılaştırılarak sayısına göre hesap görülürdü].

Resim 5. Maltepe Rum Mektebi ve Şayeste Kadınefendi Mektebi

Büyüme Çabaları

İstanbul Vilayet-i Meclis-i Umumi kararlarında mektebin son durumu şöyle ifade edilmiştir: Bu ilk seneden sonra mektebin yenilenmesi için büyük bir çaba içine girilmiştir. Padişah tarafından ihsan edilen binada kız ve erkekler için ibtidai derecesinde “Şayeste Kadınefendi” adıyla bir mektep açılarak halen eğitime devam etmekte ve okulda üç muallim, iki muallime ve iki hademe bulunmaktadır. Mektebin aylık masrafı 1900 kuruşa ulaşmaktadır. Bu meblağın 5 lirasını Erkan-ı Harbiye miralaylarından Süreyya Bey, iki lirasını kardeşi Şükrü Bey vermekte, iki lirasını da valideleri hanımefendi adına bağışlamaktadırlar. Altı yüz kuruşu 1913 senesi Mart ayından beri hazine tarafından karşılanmakta ve geri kalan kısmı da öğrencilerden alınan eğitim ücretiyle tamamlanmaktadır.

Okul binası hane olarak ve ahşap malzemedен inşa edildiği için eğitim yapılmaya çok müsait değildir. Halen eğitime devam ediyor olsa da öğrenci mevcudunun 150'e ulaşmasından dolayı artık yetersiz hale gelmesi ve komisyon kararıyla erkek öğrenciler için yeni bir binanın yapılabilmesi ve önce Vilayet Maarif Müdüriyetine daha sonra da Maarif Nezareti'ne ödenek alabilmek adına başvuru yapılmıştır (BOA, MF. İBT. 444/39).

Mektebin erkek öğrenci kısmında ziraat ve sanayi; kız öğrenci kısmında da terzilik sanatının açılması ve eğitimin altı seneye çıkarılması arzu edildiğinden mektebin geleceği için Maarif Müdüriyetince bütçeye eklenen iki bin yedi yüz kuruş ödeneğin kabulüyle tasdiki, mektep binası elverişli olduğundan (mı

olmadığından mı) maarif komisyonu tarafından sağlığının korunmasına uygun olarak on iki dersaneli betonarme bir bina inşası kararı alınmıştır. (İstanbul Vilayeti Meclis-i Umumi Mukarreratı, 1914: 72) Mektebin yeni binası yapıldıktan sonra adı Maltepe 2. Mektebi adıyla değiştirilmiş ve okul 7 Ocak 1921'de açılmıştır.⁵

SONUÇ

Osmanlı'da yaşanan modernleşme her alanda olduğu gibi eğitim alanında da önemli değişiklikleri ortaya çıkarmıştır. İptidailer için II. Mahmud ile başlayan yenileşme hareketleri Tanzimat'tan sonra hız kazanmış ve II. Abdülhamid döneminde de ülkenin bütününe yayılmıştır. Sıbyan mekteplerinin iptidai mekteplere dönüşmesi bu değişiklikler arasındadır. Halkın Maarif müdürlükleri aracılığıyla eğitime katkıda bulunması da bu dönem için önemli hizmetlerden biridir. Şayeste Kadınefendi İptidai Mektebi de bu gayretler sonucunda kurulabilmiş bir köy mektebidir. Mektep o dönemde Kartal Kazasına bağlı bir köy olan Maltepe'de açılmıştır. İlk zamanlarında oldukça kısıtlı imkanlara sahip bir okuldur. Özellikle binası derme çatma olarak ahşaptan yapılmıştır. Eğitim araç-gereçlerinden yoksundur. Bunların tamir edilip onarılabilmesi için gerekli olan maddi destek kurucu Süreyya Bey tarafından büyük oranda karşılanmıştır. Bütün imkansızlıklara rağmen okul hem kız hem de erkek Müslüman çocuklarına eğitim vermeye başlayabilmiştir. Öğrenciler kısıtlı imkanlarla da başarılı olabilmıştır. O dönem için eğitimin ne kadar önemsendiği böylelikle ortaya çıkmaktadır. Ayrıca okulun müfredat programı zaman içinde değişen ders konularının önemli bir örneğidir. Dini ağırlıklı ve çocuklar için anlaşılması güç dersler yerine daha sadeleştirilmiş ve öğrencilerin öğrenmesini kolaylaştıracak dersler konulduğu görülmektedir. Kitapta yer alan okul saatleri de önemli bir örnek olarak ayrıca karşımıza çıkmaktadır. Öğlene doğru başlayan dersler akşam üzerinde sona ermektedir. Bir ders 1 saat ve teneffüsler de 15 dakika sürmektedir. Ders saatleri belirlenmesinde yaz ve kış aylarının gün uzunluğunun dikkate alındığı anlaşılmaktadır. Sonuç olarak Şayeste Kadınefendi İptidai Mektebi, iptidai mekteplerinde uygulanan eğitim anlayışının küçük bir örneği olarak karşımıza

⁵ Erişim Adresi: <https://kulturenvanteri.com/en/yer/maltepe-ikinci-ilkokulu/#17.1/40.922123/29.131279>.

Takvim-i Vekayi

çıkılmaktadır. Mektep, iptidai mekteplere örnek teşkil ederken aynı zamanda dönemin talebe ve muallimlerine, eğitimin önemini kavrayan aydınlarına ve içinde buldukları şartlara da ışık tuttuğu düşünülmektedir.

Kız ve erkek toplam öğrenci sayısı 125 olan okuldaki bu sayı kayda değerdir. Zira 1908’de Fatih Merkez Rüştiyesi’nin iptidai kısmında toplam 179 öğrenci bulunmaktadır. (Şahin, 2018: 175) Şayeste Kadınefendi Mektebi’nin şartları ve olanakları düşünüldüğünde öğrenci sayısının kayda değer olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Akça, H. (2007). Kadın Efendiler. İstanbul: Profil.
- Akyüz, Y. (2008). Türk Eğitim Tarihi. İstanbul: Pegem Akademi.
- A. Şahin, A. (2018). Osmanlı Devleti'nde Rüşdiye Mektepleri. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- BOA (Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi), BEO (Bab-ı Ali Evrak Odası), 3463/259725.
- BOA, MF. İBT. (Maarif-i Umumiye Nezareti-Tedrisat-ı İbtidaiye Dairesi). 353/16
- BOA, MF. İBT. 371/1
- BOA, MF. İBT. 371/47
- BOA, MF. İBT. 491/17
- BOA, MF. İBT. 416/6
- BOA, MF. İBT. 454/57
- BOA, MF. İBT. 444/39
- Çapan, M. Şevki. "Selim Sırrı Tarcan (1847-1957)". Atatürk Ansiklopedisi. Erişim Adresi: <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/selim-sirri-tarcan-1874-1957/>.
- Eraslan, C. (editör). (2017), Objektiften yansıyanlarla Sultan II. Abdülhamid Dönemi Eğitim. İstanbul: Üsküdar Belediyesi.
- Ergin, O. N. (1977). Türkiye Maarif Tarihi (Cilt 1). İstanbul: Eser Matbaası.
- Findley, C. V. (2017). Modern Türkiye Tarihi 1789-2007. İstanbul: Timaş.
- Kodaman, B. (1991). II. Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Kuşci, A. (2021). Türk Eğitim Tarihi (1923-1950). Ankara: İKSAD, 2021.
- Shaw, S. J. ve Shaw, E. K. (2017), Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye (Cilt 2). İstanbul: e yayınları.
- Süreyya Paşa. (1329). Maltepe'de Şayeste Kadınefendi Mektebi- Birinci Seneye Mahsus İstatistik, İstanbul: Artin Asadoryan ve Mahdumları Matbaası.
- Parmaksız E. (2008). II. Abdülhamid Dönemi (1876-1909) Eğitim Sistemi, Eğitim Yapıları ve Askeri Rüşdiyeleri, Yıldız Teknik Üniversitesi-Fen Bilimleri Enstitüsü-Mimamlık Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora tezi, İstanbul.
- Tokmak, A. Naci. Osmanlı Sultanlarının Kadınları ve Kızlarının Adlarında Bulunan Farsça Unsurlar, Doğu Esintileri 2 (19), s. 20-26.
- Ünal, U. (2015). II. Meşrutiyet Öncesi Osmanlı Rüşdiyeleri. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Yüksel, A. (2014) "Osmanlı Devlet Dairelerinde Mesai Kavramı ve Uygulaması (18.-20. Yüzyıllar). Osmanlı Araştırmaları Dergisi, (XVI/1), s.19-49.

Cumhuriyet Dönemi'nde Türkiye'de Fizik: Fiziğin Hayatımızdaki Yeri

Mehmet BATI^{1,*}

Araştırma Makalesi

Takvim-i Vekayi
ISSN: 2148-0087

Basım (Published): 31.12.2024
Kabul (Acceptance): 09.09.2024
Gönderi (Submitting): 08.07.2024

Cilt (Vol): 12
No (Issue): 2
Sayfa (Pages): 109-117

Adres: ¹Recep Tayyip Erdoğan
Üniversitesi, Fizik Bölümü.
ORCID: 0000-0003-2304-4869

*Sorumlu Yazar (Corresponding);
E-mail: mehmet.bati@erdogan.edu.tr

Anahtar Kelimeler: Fizik Bilimi,
Türkiye'nin 100. Yılı, Araştırma
Kurumları.

TELHİS (ÖZ)

Bu makalede, fizik biliminin geniş kapsamını ve Türkiye'deki gelişimini ele aldık. Fizik, günlük hayatımızın pek çok yönünü etkileyen temel bir bilim olarak tanımlanmaktadır. Makalede, fiziğin teknolojik ilerlemelerdeki rolü vurgulanmaktadır. İnternetin CERN de geliştirilmesinden, tıbbi görüntüleme cihazlarına kadar birçok modern teknolojinin temelinde fizik yasalarının yattığına dikkat çekilmektedir. Kuantum fiziği, nanoteknoloji gibi ileri düzey bilimsel alanların günlük hayata olan etkileri de tartışılmaktadır. Makalede ayrıca Türkiye'de fizik biliminin tarihsel gelişimini de kısaca ele aldık. Cumhuriyet döneminde fizik eğitiminin kurumsallaşması ve Türk fizikçilerin uluslararası alanda önemli roller üstlenmesi üzerinde durulmuştur. Ülkedeki üniversitelerin ve araştırma kurumlarının fizik alanındaki yükselişi, bilimin ekonomik ve sosyal kalkınmaya olan katkılarıyla ilişkilendirilmiştir.

Physics in Turkey in the Republican Era: The Place of Physics in Our Lives

Research Article

ABSTRACT

In this article, we discuss the broad scope of physics and its development in Turkey. Physics is defined as a fundamental science that affects many aspects of our daily lives. The article emphasizes the role of physics in technological advances. From the development of the Internet by CERN to medical imaging devices, it is pointed out that the laws of physics underlie many modern technologies. The effects of advanced scientific fields such as quantum physics and nanotechnology on daily life are also discussed. The article also briefly discusses the historical development of physics in Turkey. The institutionalization of physics education in the Republican era and the important roles of Turkish physicists in the international arena are emphasized. The rise of the country's universities and research institutions in physics is linked to the contribution of science to economic and social development.

KEYWORDS

Physical Science, 100th Anniversary of Turkey, Research Institutions.

1. FİZİK BİLİMİ

Genellikle toplumda fizikçiyim dediğimizde sırt ve ayak ağrılarından bahsedenler çok olmuştur. Özellikle fizik tedaviye giden kişiler. Çoğu kişide ise "Öğrendiğinde bu ne işine yarayacak?" sorusu belirir. Toplumda fizikten ve imajından bahsettiğimizde onunla yapabileceğimiz şeyleri dâhil etmiyoruz. Fiziğe dair bakışımızın biraz değişmesi gerek. Aslında fizik hayatın işleyişinin anlaşılmasıdır.

Fizik, sadece bilim insanlarının ilgilendiği bir alan değildir. Fiziğin yasaları ve prensipleri, günlük hayatımızın birçok alanında kullanılmaktadır. Örneğin pişmiş yumurta ile pişmemiş yumurta nasıl ayırt edilir? İki yumurtayı kendi eksenini etrafında döndürmeye başladığınızda ve pişmiş yumurtayı durdurunca, tamamen katı olan yumurta durur. Diğerini durdurduğunuzda, sadece kabuğu duruyor; içindeki sıvı hala hareket ediyor çünkü onu durduran bir şey yok. Kabuğu tekrar itekliyor, dolayısıyla yumurta yeniden dönmeye başlıyor. Bu harika, değil mi? Fizikte açısal momentumun korunum kanunu dediğimiz olaya örnek teşkil etmektedir. Temelde, sabit bir ekseninde bir şeyi döndürürseniz onu durdurmadığınız takdirde dönmeye devam edeceğini söylüyor. Bu evrenin nasıl çalıştığı konusunda çok önemli bir ipucu veriyor (Buddies ve De Brabandere, 2019). Günlük yaşantımızda karşılaştığımız birçok olayı fizik bilimi sayesinde anlarız. Neyi nerede kullanmamız gerektiğini hangi işte hangi tür malzeme kullanılmalıdır sorularının cevabını buluruz. Örneğin, metal bir kaşık ile yemek pişirmek eli yakarken tahta kaşık ile aynı işlem sırasında elimiz yanmaz. Isı iletimi bakımından iletken ve yalıtkan malzemeler vardır. Metaller elektriği iletirken polimerler/seramikler elektriği iletmez. Elektrik kabloları bu nedenle metal iken onları taşıdığımız malzemeler seramik veya polimerlerden oluşur.

Fizikte fiziksel niceliklerin bir boyutu vardır. Bu boyut bir birimle ifade edilmektedir. Örneğin, sıradan bir kişi rutin kontrol için hastanededir. Hemşire hastanın kontrol kâğıdına 170 yazmış fakat birimini unutmuştur. Bu 170 ne belirtmektedir? (i) cm olarak boyu mu? (ii) kg olarak kütlesi mi? (iii) ay cinsinden yaş mı? Fizikte ölçülen her şeyin bir birimi olmalıdır. Bu birim sayesinde bir standart oluşturulmuş olur ve herkesçe ne olduğu anlaşılabilir olur.

Kullanılan gözlük ve lensler hep fizik yasaları sayesinde tasarlanmaktadır. Kullanılan mikroskop ve teleskoplar fiziğin optik dalının konusudur. Elektromanyetik spektruma bakıldığında frekansına göre yaklaşık 400-750 THz aralığındaki dalgalar gözümüzce görülebilmektedir. Daha düşük veya daha yüksek frekansları çıplak gözle görebilmek mümkün değildir. Kızılaltı bölge termal kameralar sayesinde görülebilmektedir. Elektromanyetik dalgalar hayatımızı oldukça kolaylaştırmaktadır. Mikrodalga fırınlar ile yemeklerimizi ısıtabiliyoruz. Radyo dalgalarını iletişimde kullanıyoruz (Tv, Radyo ve Telefonlar). Tıpta görüntüleme amacıyla kullanılan cihazlardan Röntgen ve tomografi cihazlarında X-ışınları kullanılmaktadır. Ultrason cihazlarında ses dalgalarından yararlanılmaktadır. 20 kHz üstü frekanslı seslere ultra ses adı verilmektedir. Kulağımız 20 Hz ile 20 kHz frekans aralığındaki sesleri duyabilmektedir.

Diyot ve transistörler nasıl çalışır? Entegre devrelerin, yongaların gelişmesini kuantum fiziğine borçluyuz. Kuantum fiziği ile bütün kimyayı anlarız. Kuantum fiziği günlük yaşamdaki algılarımızın ötesinde farklı bir dünyaya açılan kapıdır. Atomik boyutlardaki tuhaf davranışlarla karşılaşırız. Bunlar kullanılarak tünelleme diyot/transistörleri gibi birçok nano ölçekli cihaz tasarlanmıştır.

Fizik birçok alanda gelişmelere yol açmıştır, elektriğin ve elektronik cihazların geliştirilmesi ve iletişimde. Uçaklar, trenler ve otomobiller, fiziğin temel yasaları üzerine tasarlanmıştır. Sanayi, Fizik yasaları üzerine tasarlanmış makineler kullanılarak daha verimli hale getirilmiştir. Nükleer enerji ve güneş enerjisi, fiziğin temelleri üzerine geliştirilmiştir.

Kuantum fiziği olmasaydı günümüzün vazgeçilemez ögesi haline gelen internet icat edilebilir miydi? İnternetin icadı CERN (Avrupa Nükleer Araştırma Konseyi) sayesinde. Birçok şehirde CERN için çalışan bilim insanı arasındaki iletişimi ve bilgi paylaşımını sağlayabilmek amacıyla internet icat edilmiştir. Doğal olarak, dünyanın ilk web sunucusu olan CERN'in resmi sitesi info.cern.ch, ilk web site adresidir. Web sitesi, web üzerindeki sayfalar; metin, görsel ve animasyon şeklinde ziyaretçisine bilgi aktaran veya hizmet sunan sayfaların tümünü kapsayan bir doküman topluluğudur. Ziyaretçiler bir web sitesine, HTTP veya HTTPS protokollerinde aşağıdaki bileşenlerden oluşan

benzersiz bir adresi kullanarak erişirler (i) www: World Wide Web (ii) alanadı: Alan adı (Domain name) (iii) com: TLD Top Level Domain, yani üst seviye alan adı. Bu adres gerekli dosyalara ulaşmak ve sergilenmesi sağlamak şeklinde hizmet verir. Ayrıca web siteleri özel bir IP adresinden de güncel olmasa da hizmeti vermeye devam edebilmektedir (Berners-Lee vd., 1995).

İlk web siteleri 1991 tarihinden itibaren geliştirilmeye başlanmış ve 1993 yılında CERN tarafından www ön eki ile internet kullanıcılarının ulaşabileceği şekle getirilmiştir. 1987'de Ege Üniversitesi'nin öncülüğünde, Türkiye Üniversite ve Araştırma Kurumları Ağı (TÜVAKA) adıyla akademik tabanlı bir ağ kurulmuştur. Akademik tabanlı olmayan ilk internet bağlantısı ODTÜ Bilgi İşlem Daire Başkanlığı'na ait yönlendiriciler ve PTT'den sağlanan 64 Kbps kapasiteli kiralık hat kullanılarak gerçekleştirildi ve ABD'deki NSFNet ile bağlantı kuruldu. Bu nedenle 12 Nisan 1993 tarihi Türkiye'de ilk internet bağlantısı olarak geçmektedir (ULAKNET Tarihçesi, 2024).

Günümüzde internet ortamında birçok veri kayıt altına alınmaktadır. İnternet kullanıcısı sayısı her geçen yıl hızla artmaktadır (Worldometer, 2024) Örneğin, bugün dünyadaki internet kullanıcısı sayısı 6 milyar kişiye yakındır. Dünya nüfusu 8 milyar olduğu düşünüldüğünde internetin ne denli yaygın olduğu anlaşılmaktadır. (World Bank Open Data, 2024).

1.1. Türkiyede Cumhuriyet Dönemi Fizik Bilimi

1.1.1. Önemli Kurumlar ve Türk Fizikçiler

Fiziğin önemi anlatmakla bitmeyecek kadar fazladır. Cumhuriyet döneminde Türkiye'de Fizik bilimine bakacak olursak, Fizik dersleri halka açık olarak Darü'l Fünun da verilmeye başlanmıştır. Daha sonra Darül Fünun 1933 yılında İstanbul Üniversitesi adını almıştır. Ankara Üniversitesi 1946 da kurulmuştur. İlk kurulan üniversitelerimizde daha çok yabancı öğretim üyeleri dersler vermişlerdir (Namal, 2012). Daha sonraları yurtdışında eğitim görmek üzere gönderilen Türk öğrenciler doktora eğitimlerini tamamladıktan sonra ülkeye dönerek bu dersleri verebilme kabiliyetine ulaşmışlardır. 1950 yurt dışında araştırma gelenekleri olan üniversitelerde doktoralarını tamamlayan Feza Gürsey, Cavid Erginsoy, Behram Kurşunoğlu ve Asım Orhan Barut, Türk

fizikçilerinin ünlerini dünyaya yaymışlardır. J. R. Oppenheimer 1965 teki yazısında temel parçacıkların simetri özelliklerinin açıklanmasında başlıca rolü bu dört fizikçimizin oynadığını belirtmiştir. Barış için Atom Programı (1955) kapsamında Ziya Akçasu, Feza Gürsey, Erdal İnönü, Rauf Nasuhoğlu, Sait Akpınar, Bahhattin Baysal, Talat Erben, Tarık Kapıcıoğlu, Nurullah Mataracı, Reha Uzel, Ahmet Noyan, Nejat Aybars, İlhan Akalan, Hüseyin Gökçora, yutrdışında eğitim alarak yurda dönmüş ve nükleer reaktör kurulumu için çalışmışlardır (İnönü, 1973).

1950 yılında Türk fizik derneği (TFD) kurulmuş ve alanında uzman yerli ve yabancı öğretim üyelerini bir araya getirerek bilimsel işbirliklerinin kurulmasına önayak olmuştur. Daha sonra Ege Üniversitesi (1955), Karadeniz Teknik Üniversitesi (1955), Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) (1956), Erzurum Atatürk Üniversitesi (1957), Hacettepe Üniversitesi (1967) gibi yeni üniversiteler açılarak Fizik dersleri verilmiştir.

Cumhuriyet döneminde, fizik bilimi Türkiye'de önemli bir gelişme göstermiştir. Bu gelişmede birçok etken rol oynamıştır Özetle Eğitim Kurumları olan Darülfünun'un (1933'te İstanbul Üniversitesi adını almıştır) ve Ankara Üniversitesi'nin (1946) kurulmasıyla birlikte fizik eğitimi kurumsallaşmaya başlamıştır. Bu üniversitelerde yabancı ve Türk öğretim üyeleri tarafından fizik dersleri verilmiştir. Fizik eğitimi için yurt dışına gönderilen Türk öğrenciler, doktoralarını tamamladıktan sonra ülkeye dönerek bilgi ve birikimlerini paylaşmışlardır (Kalaycioğullari, 2009). Bu sayede Türk fizikçilerinin sayısı ve uzmanlık alanları artmıştır. Araştırma Laboratuvarlarının Kurulmaya başlanmıştır. Çekmece Nükleer Araştırma ve Eğitim Merkezi (1962), TÜBİTAK (1963), Güzümlü Araçlar Teknoloji ve Ölçüm Merkezi GATÖM (1972), ASELSAN (1975) gibi araştırma laboratuvarlarının kurulması, fizik araştırmalarının gelişmesine katkıda bulunmuştur. GATÖM 1983 yılında Balistik Araştırma Enstitüsü (BAE) ve 1987 yılında Savunma Sanayii Araştırma - Geliştirme Enstitüsü (SAGE) olarak isim değiştirmiştir.

1970'li yıllarda, Türkiye'de fizik bilimi önemli bir ivme kazandı. Yeni araştırma laboratuvarları kuruldu ve yurt dışına eğitim almak için gönderilen öğrenci sayısı arttı. Bu dönemde, nükleer fizik, katı hal fiziği ve yüksek enerji fiziği gibi alanlarda önemli çalışmalar yapıldı. 1980'li ve 1990'lı yıllarda,

Türkiye'de bilime ve teknolojiye yapılan yatırımlar artmaya devam etti. Bu yatırımların sonucunda, fizik biliminde daha da önemli gelişmeler yaşandı. Özellikle, lazer fiziği, nanoteknoloji ve biyofizik gibi alanlarda yapılan çalışmalar uluslararası alanda dikkat çekici hale geldi. Türkiye Atom Enerjisi Kurumu (TAEK) 1982 yılında kurulmuştur. 1980'li ve 1990'lı yıllarda bilime ve teknolojiye yapılan yatırımların artması, fizik biliminde daha da önemli gelişmelere yol açmıştır. Bilkent (1984), Koç (1993), Kadir Has (1997), Sabancı (1999) gibi vakıf üniversitelerinin kurulmasıyla birlikte nitelikli bilim adamı yetiştirme potansiyeli artmıştır.

1.1.2. Günümüzde Türkiye'de fizik

Cumhuriyetin ilk yıllarında, fizik bilimi oldukça sınırlı kaynaklara sahip olmuştur. Araştırma imkânlarının kısıtlılığı ve eğitim kurumları yetersizliği söz konusuydu. Buna rağmen, bu dönemde yetişen öncü fizikçiler, teorik ve deneysel fizikte önemli katkılar yaptılar. 2000'li yıllardan itibaren Türkiye'de fizik bilimi altın çağını yaşamaktadır. Ülkemizdeki üniversiteler ve araştırma kurumları, dünyanın önde gelen fizik araştırma merkezleri arasında yer almaktadır. Türk fizikçiler, teorik ve deneysel fizikte birçok önemli keşfe ve buluşa imza atmışlardır. Kurulan bilim merkezleri ile gençlere bilim sevdirmektedir (Cakmakci ve Gelmez-Burakgazi, 2020).

Bu gelişmelerin sonucunda Türkiye'de fizik bilimi önemli bir yere gelmiştir. Ülkemizdeki üniversiteler ve araştırma kurumları, dünyanın önde gelen fizik araştırma merkezleri arasında yer almaktadır. Türk fizikçiler, teorik ve deneysel fizikte birçok önemli keşfe ve buluşa imza atmışlardır. Fizik bilimindeki bu gelişmeler, Türkiye'nin ekonomik ve sosyal kalkınmasına da önemli katkılar sağlamaktadır. Fizikte yapılan araştırmaların sonuçları, yeni teknolojilerin geliştirilmesine ve yeni iş imkânlarının yaratılmasına yol açmaktadır. Bilim, toplumumuzun ve ekonomimizin gelişimi için elzemdir. Sağlık, tarım, enerji ve eğitim de dâhil olmak üzere çeşitli alanlarda yenilik ve ilerlemeyi sağlayan dinamo görevindedir. Bilimsel araştırmalar, iklim değişikliğinden yoksulluk ve eşitsizliğe kadar bugün dünyamızın karşı karşıya olduğu en acil sorunlardan ele alma gücüne sahiptir. Her zaman bilime değer veren toplumlar her alanda başarılı olmuştur. Bu nedenle gençleri bilim ve teknoloji alanında kariyer

yapmaya teşvik edelim ve onlara başarılı olmaları için gerekli kaynakları ve altyapıyı sağlayalım. Ayrıca disiplinler arası yaklaşımlar gerektiren karmaşık güçlüklerin üstesinden gelmek için sınırlar ve disiplinler arasında daha fazla işbirliğini teşvik etmeliyiz.

2. SONUÇ

Bu makalede fizik biliminin önemi ve etkisi geniş bir perspektiften ele alınmıştır. Fizik, günlük yaşamımızın pek çok alanında temel bir rol oynamakta ve teknolojik gelişmelerin itici gücü olarak ön plana çıkmaktadır. Örneğin, tıbbi görüntüleme cihazlarından internete kadar birçok modern teknolojinin temelinde fizik yasaları yatmaktadır.

Türkiye özelinde değerlendirildiğinde, Cumhuriyet döneminden itibaren fizik biliminin ülkede nasıl geliştiği ve kurumsallaştığı incelenmiştir. Ülkedeki üniversitelerin ve araştırma kurumlarının fizik alanındaki ilerlemesi, bilimin ekonomik ve sosyal kalkınmaya olan katkıları açısından önemlidir. Türk fizikçilerinin uluslararası alanda edindikleri başarılar, ülkenin bilimsel potansiyelini ve küresel arenadaki konumunu güçlendirmiştir.

Sonuç olarak, bilimsel araştırmaların ve teknolojik gelişmelerin toplumsal ve ekonomik açıdan çok önemli olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle, gençleri bilim ve teknoloji alanında kariyer yapmaya teşvik etmek ve disiplinler arası işbirliğini teşvik etmek önemlidir. Bilimin, insanlığın karşı karşıya olduğu zorlukları aşma potansiyeline sahip olduğu, bu nedenle bilimsel araştırmalara destek olmanın ve bilimsel gelişmelere katkıda bulunmanın toplumlar için kritik önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Berners-Lee, T., Cailliau, R., Luotonen, A., Nielsen, H. F., ve Secret, A. (1995). The World-Wide web. In Elsevier eBooks (pp. 907–912). <https://doi.org/10.1016/b978-0-08-051574-8.50095-9>

Buddies, S., ve De Brabandere, S. (2019). Raw or Cooked? That Is the Question! Scientific American. <https://www.scientificamerican.com/article/raw-or-cooked-that-is-the-question/>

Cakmakci, G., ve Gelmez-Burakgazi, S. (2020). Turkey: From the Ottoman Empire to the Republic. In ANU Press eBooks (pp. 885–906). <https://doi.org/10.22459/cs.2020.37>

Dereli T. (2023). Cumhuriyetin 100. yılında çağdaş fizik ve fizikçilerimiz: Başlangıcından YÖK Yasasına kadar (1900-1985) Yayın tarihi: 25 Ekim 2023 <https://gazetebilim.com.tr/cumhuriyetin-100-yilinda-cagdas-fizik-ve-fizikcilerimiz-baslangicindan-yok-yasasina-kadar-1900-1985/>

İnönü, E. (1973) "Türk Fiziğinin Son Elli Yılı," *Bilim ve Teknik*, c.4, sayı 72, 1973, s.9-15.

Kalaycıoğulları, İ. (2009). Cumhuriyet Dönemi'nde Türkiye'de bilim. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye. <https://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/30764/>

Namal, Y. (2012). Türkiye'de 1933-1950 Yılları Arasında Yükseköğretime Yabancı Bilim Adamlarının Katkıları Contributions of Foreign Scientists to the Higher Education Between 1933-1950 Years in Turkey.

ULAKNET Tarihçesi. (2024). <https://ulakbim.tubitak.gov.tr/tr/kurumsal/ulaknet-tarihcesi>

Worldometer. (2024). Worldometer - real time world statistics. <https://www.worldometers.info/>

World Bank Open Data. (2024). World Bank Open Data. <https://data.worldbank.org/>

Takvim-i Vekayi Gazetesinde Ermeniler (1919-1921)

Arzu BOY^{1,*}

TELHIS (ÖZ)

Araştırma Makalesi

Takvim-i Vekayi
ISSN: 2148-0087

Basım (Published): 31.12.2024
Kabul (Acceptance): 08.08.2024
Gönderi (Submitting): 12.07.2024

Cilt (Vol): 12
No (Issue): 2
Sayfa (Pages): 118-135

Adres: ¹Kafkas Üniversitesi, Eğitim
Fakültesi, Sosyal Bilimler ve
Türkçe Eğitimi Bölümü, Tarih
Eğitimi ABD.
ORCID: 0000-0001-7611-7975

*Sorumlu Yazar E-mail:
arzunarboy@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Takvim-i Vekayi,
Ermeniler, Gazete, Basın, Osmanlı
Devleti.

Bu makale 2018'de Türk Tarih
Kongresi'nde sunulan bildirinin
genişletilmiş halidir.

I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti birçok cephede savaştı. Kafkas Cephesi'nde savaş devam ederken cephe gerisindeki Ermeni taşkınlıklarına bir son vermek maksadıyla Osmanlı Devleti tarafından tehcir kanunu çıkarıldı ve bu kanunla huzursuzluk çıkaran Ermeniler, Mısır ve Suriye gibi yerlere yerleştirildi. Savaşın sonunda Osmanlı Devleti, I.Dünya Savaşı'nda yenilerek, Mondros Mütarekesini imzaladı. Akabinde ülkede meydana gelen otoritesizlikten kaynaklı Ermeni olayları ileri safhaya ulaştı.

Özellikle doğu bölgesi olmak üzere Anadolu'da Türk halkına Ermeniler tarafından yapılan mezalim tüm dünyaya tam tersi şeklinde yansıtılmaktaydı. Çalışmada, o dönemde devletin resmi gazetesi Takvim-i Vekayi'ye Ermenilerle ilgili olayların nasıl yansıdığı ortaya çıkarılmaya çalışıldı. Çünkü Ermenilerle ilgili olarak dünyada lehte bir kamuoyu yaratılmaya çalışılırken Osmanlı basınının olayları nasıl aktardığı önem arz etmektedir. Örneğin gazetede Konya ve çevresinde Ermeniler ve diğer gayr-i müslim unsurların katli ve tecavüze maruz kaldığı yolundaki haberlerin vilayette yapılan incelemelere ve alınan telgrafa göre asılsız olduğuna dair Konya Valisi'nin telgrafı yayımlandı. Ayrıca yine Ermeniler ve diğer gayr-i müslim ahalinin herhangi bir muameleye maruz kalmadığına dair Erzincan, Kütahya, Eskişehir, Kal'a Sultaniye ve Çatalca mutasarrıflarının telgrafları da yer almaktadır. Bütün bu telgraflar Türkler tarafından Ermenilere yönelik herhangi bir kötü icraatın olmadığını göstermektedir. Gazetenin 31 Temmuz 1336 tarihli sayısında Tehcir esnasında Erzincan Ermenilerini katli ve imha mallarına yağma iddiasında bulunulan kimselere mahkûmiyet kararı verildiğine dair haberler bulunmaktadır. Bu haber Osmanlı'nın kendi içinde Ermenilere ve mallarına karşı zarar verenlere dair bir ceza mekanizması geliştirdiğini ortaya koymaktadır. Çalışmada bütün bu ayrıntıları gün yüzüne çıkarma çabası verilmiştir. Bu çaba yapılırken, Takvim-i Vekayi'nin 1919-1921 arasındaki sayıları tarandı ve ilgili kısımlarının çevirisi yapıldı.

The Ermenians In The Newspaper Takvim-i Vekayi (1919-1921)

Research Article

ABSTRACT

The Ottoman Empire fought in many campaigns during World War II. While the battle in Caucasus Campaign was going on, the Ottoman Empire enacted a deportation law so as to eliminate impetuosity of the Armenians in the area close to the campaign. As per to this law, the Armenian people creating disorders were sent and placed to other regions such as Egypt and Syria. At the end of the war, the Ottoman Empire was defeated and had to sign Armistice of Mudros. Following the armistice, the disorder caused by the Armenian people due to weak authority in the country reached its peak.

The Armenian atrocity towards Turkish people, particularly in the eastern region, was reversely represented in the world. This study seeks to reveal how events regarding the Armenian people were reflected in Takvim-i Vekayi, which was the official newspaper of the Ottoman Empire. It is important how the Ottoman media reflected the events while a worldwide public opinion on behalf of the Armenian people was tried to be created. For example; there were news reports alleging that the Armenian people as well as other non-Muslim communities living in Konya province and its surrounding region were slaughtered and raped. However, the investigations conducted in the relevant province and the telegram by the governor in Konya refuted the claims as unreal. Moreover, other governors from Erzincan, Kütahya, Eskişehir, Kal'a, Sultaniye, and Çatalca provinces sent telegrams stating that there was no misconduct regarding neither the Armenian people nor the other non-Muslim communities. All these telegrams show that there was no misconduct by Turkish people to the Armenians. The newspaper dated as 31 July 1336 includes a news story that those who were accused of killing the Armenian people and plundering their goods in Erzincan province during deportation were convicted. This news story indicates that the Ottoman Empire had a punishment mechanism for those harming both the Armenian people and their goods.

This study aims to reveal all the relevant details. To this end, the issues of Takvim-i Vekayi between the years 1919 and 1921 were reviewed and the relevant sections were translated.

KEYWORDS

Takvim-i Vekâyi, the Armenians, Newspaper, Media, the Ottoman Empire.

GİRİŞ

İlk sayısı 11 Nisan 1831 tarihinde yayınlanan Takvim-i Vekâyi, çıkarıldığı ilk günden itibaren Osmanlı Devleti'nin resmi gazetesi vazifesini görmüştür¹. Devletin resmi niteliğindeki bu gazetede; Padişahın Hatt-ı Hümayûn'ü (İrade-i Seniyye), hükümet kararları, kanunlar, devlet işleriyle ilgili tüzükler, yönetmelikler, talimatlar ve genelgeler gibi mevzuatlar yayınlanmıştır².

Osmanlı Devleti'nin zayıflamasıyla birlikte bünyesindeki uluslarda, hareketlilik baş göstermiş, uluslar, başlattıkları bağımsızlık hareketleriyle birlikte Osmanlı Devleti'nden ayrılarak kendi devletlerini kurma yolunu seçmişlerdir. Osmanlı bünyesindeki uluslar içinde en son bağımsızlık hareketine kalkışan Ermeniler, I. Dünya Savaşı'nın Kafkas Cephesi'nde Osmanlı ile Rusya mücadelesinde, Rusya için gönüllü birlikler oluşturmuşlardır³. Savaş esnasında cephe gerisinde huzursuzluk çıkaran Ermeniler, Anadolu'nun her tarafında Türk halkına karşı düşmanca hareket etmiş ve Türk ordusu, savaş alanında olduğu için cephe gerisindeki bu olayları önleyememiştir. Başkumandan vekili Enver Paşa, bu durumu çözmek amacıyla 2 Mayıs 1915'te dâhiliye Nazırı Talat Paşa'ya şu yazıyı yollamıştır:

“Van Gölü etrafında ve Van Valiliği'nce bilinen belirli yerlerdeki Ermeniler, isyanlarını sürdürmek için daima toplu ve hazır bir haldedirler. Toplu halde bulunan Ermenilerin buralardan çıkarılarak isyan yuvasının dağıtılması düşüncesindeyim. 3. Ordu Komutanlığının verdiği bilgiye göre Ruslar 20 Nisan 1915'te kendi sınırları içindeki Müslümanları sefil ve perişan bir halde sınırlarımızdan içeriye sokmuşlardır. Hem buna karşılık olmak ve hem yukarıda belirttiğim amacı sağlamak için, ya bu Ermenileri aileleriyle birlikte Rus sınırı için göndermek, yahut bu Ermenileri ve ailelerini Anadolu içinde çeşitli yerlere dağıtmak gereklidir. Bu iki şekilde uygun olanın seçilmesiyle tatbikini rica ederim. Bir mahsur yoksa isyancıların ailelerini ve isyan bölgesi halkını sınırlarımız dışına göndermeyi ve onların yerine sınırlarımız içine dışarıdan gelen Müslüman halkın yerleştirilmesini tercih ederim”⁴.

Yazı, aleni bir şekilde tehcir kanununun sinyallerini vermiştir. Tehcir kanunu, Osmanlı Devleti tarafından iç huzuru muhafaza etmek ve huzuru temin için çıkarılmıştır. Rusya İngiltere ve Fransa'nın, Anadolu üzerindeki emellerini gerçekleştirmek maksadıyla harekete geçmeleri, Ermenilerin amaçlarına ulaşmaları konusunda imkan tanımıştır. Tehcir esnasında

¹“Osmanlı İmparatorluğu'nda, Padişah hatlarının, kanunnamelerin ve bütün kademelerdeki yetkililerin çıkardıkları emirlerin halka ve uygulayacak kimselere duyurulmasına çok itina edilirdi. Bunlar şehirlerde, köylerde münadiler (Bir meseleyi yüksek sesle ilân için resmen görevlendirilen kimseler) tarafından meydana, cami avlularında Devletin emirlerini halka duyururlardı. Sultan II. Mahmut, bu işler için memlekette bir gazetenin çıkarılmasının zaruriyetine inandı ve bu işi gerçekleştirmek istedi. Nitekim yayınladığı fermanla "Takvim-i Vekâyi" adıyla bir gazetenin çıkarılmasını istedi”. (Osman Akandere, “11 Nisan 1920 (1336) Tarihli Takvim-i Vekayi'de Kuvay-ı Milliye Aleyhinde Yayınlanan Kararlar”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Sayı:24, Kasım1999, 2003, ss.417-467; Hasan Refik Ertuğ, "Resmî Gazete ve Düsturların Tarihi", Hayat Tarih Mecmuası, Cilt: 1, Sayı: 12, (1 Mayıs 1976), İstanbul, s. 73.

²Akandere, a.g.m. ss.417-467.

³Muammer Demirel, *Birinci Dünya Harbinde Erzurum ve Çevresinde Ermeni Hareketleri (1914-1918)*, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1996, s.34; Aydın Süer, “1915 Ermeni Ayaklanmalarında Çarlık Rusyası'nın Rolü”, *DTCF Dergisi*, S.10, ss.459-466; Kazım Karabekir, *Ermeni Dosyası*, İstanbul: Emre Yayınları, 2000, s.147.

⁴Yusuf Halaçoğlu, *Ermeni Tehciri*, İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılığı, 2007, s.65

meydana gelen olaylar dış basına Ermeniler katli ediliyor şeklinde yansımıştır. Öte yandan dış devletlerin baskısı sonucunda tehcirde görevli olan birçok kişi cezalandırılmış ve bütün olaylar gazete sayfalarında yerini almıştır.

Ermenilerin dış devletlerle yaptığı işbirliği siyasi antlaşmalarda net bir şekilde kendini göstermiştir. Sevr Antlaşması'nın maddeleri müttefiklerin savaş esnasında verdiği demeçlere uymamıştır⁵. Özellikle Wilson Prensiplerinin 12.maddesindeki "her milletin kendi geleceğini kendisinin belirleyeceği" sözü tam anlamıyla geçersiz hale gelmiştir. Sevr Antlaşması Anadolu'yu Türk yurdu olmaktan çıkararak bir antlaşma olmakla birlikte antlaşmada özellikle Ermeniler ön plana çıkarılmış, Anadolu'nun önemli bir kısmı resmen onlara tahsis edilmiştir⁶. 10 Ağustos 1920'de Osmanlı Hükümeti tarafından imzalan Sevr Antlaşması öncesinde, Paris Antlaşması ve Sen Remo'da bir takım kararlar alınarak Osmanlı Devletine iletilmiş, Osmanlı Hükümeti de doğal olarak bu kararlara yönelik cevap niteliğinde açıklamalarda bulunmuştur⁷. Gazetede Osmanlı Hükümeti'nin verdiği cevapların Ermeniler ile ilgili kısımları aşağıda verilmiştir⁸.

1. TEHCİRDE ROL OYNAYANLARLA İLGİLİ KARARLAR

Dünya Savaşı'nda alınan yenilgi üzerine İttihatçı liderlerin yurt dışına gitmesinin ardından dördüncü defa sadarete gelen Damat Ferit Paşa⁹ Dönemi'nde yurt dışına giden İttihatçılar Ermeni tehirci ile ilgili sıkıştırılmıştır¹⁰. Ermenilere soykırım yapıldığı iddiasıyla Divan-ı Harbi Örfi kurulmuş ve yargılamalara başlanmıştır¹¹. Bahattin Şakirdi¹²yargılamalar sonucunda suçlu bulunmuştur. Hariciye Nezareti tarafından kurulan sıkıyönetim mahkemesi tahkik heyeti, 21 Mart 1919'da çıkan İzahname'de Bahattin Şakir'in Erzincan'daki olumsuz hadiselerin içinde yer aldığı ifade edilmiştir¹³. Bahattin Şakir, 1915 Haziran'ında Erzurum ve Erzincan'dan yola çıkarılan Ermenilerin Kemah boğazında pusuya düşürülerek Kürt

⁵ Yahya Akyüz, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu*, Ankara: TTK, 1988, s.108.

⁶ Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuk ve Siyasi tarih Metinleri*, C.1, Ankara:TTK, 1953, s.318.

⁷ Baskın Oran, *Türk Dış Politikası*, Cilt:1, İstanbul: İletişim Yayınları, 2002, s.118; Temuçin Faik Ertan, "Sevr ve Lozan antlaşmaları Hakkında Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Bahar 2016, Sayı:58, ss.21-37.

⁸ Erim, a.g.e. s.318; Mehmet Okur, "Gümrü, Moskova ve Kars Antlaşmaları Çerçevesinde Ermeni sorunu üzerine Genel Bir Değerlendirme", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:8, 2011, ss.73-90.

⁹ Mütareke Dönemi olarak adlandırılan 1918-1922 yılları arasında beş defa hükümeti kurmakla görevlendirilen Damat Ferit Paşa'nın görevde kaldığı süreler şöyledir: Damat Ferit Paşa Hükümeti : (4 Mart-15-16 Mayıs 1919). Damat Ferit Paşa Hükümeti: (19 Mayıs-20 Temmuz 1919). Damat Ferit Paşa Hükümeti : (21 Temmuz-1 Ekim 1919). Damat Ferit Paşa Hükümeti : (5 Nisan-31 Temmuz 1920). Damat Ferit Paşa Hükümeti : (31 Temmuz-17 Ekim 1920). (Akandere, a.g.e., ss.417-467).

¹⁰ Nevzat Artuç, "1915 Ermeni Olaylarına Farklı Bir Bakış", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:7, 2008, ss.54-65.

¹¹ Uğur Üçüncü, "İstikbâl Gazetesi'ne Göre Doğu Cephesi'nde Türk-Ermeni Savaşı", *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, Sayı:16, Bahar 2014, ss.87-113.

¹² "Doktor Bahattin Şakir ya da yakın arkadaşlarının deyişiyle "Baha Bey", İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin içindeki ünlü doktorlar grubunun üç önemli isminden birisidir. Cemiyet'in Türkçü- Turancı kanadındandır. Bir ideolog olmaktan çok örgütçü kimliğiyle öne çıkmıştır. İttihat ve Terakki'nin Kâtibi Mesullerindendir. Devrimden sonra ne mebus ne de nazır olmuştur. Doktor Bahattin Şakir, Teşkilat-ı Mahsusa'nın kurucularından ve siyasi bölüm şefidir. Cemiyet'e üye olduğu günden, 17 Nisan 1922 günü Almanya'da Ermeni kurşunlarıyla son nefesini verdiği ana kadar hayatını vatanına ve Cemiyet'e adamıştır" (Hikmet Çiçek, Dr. Bahattin Şakir İttihat ve Terakki'den Teşkilat-ı Mahsusa'ya Bir Türk Jakobeni, İstanbul: Kaynak Yayınları, 2004, s.1).

¹³ Artuç, a.g.m. ss.54-65.

Takvim-i Vekayi

çetelerinin saldırılarına sebep olmakla suçlanmıştır¹⁴. Erzincan merkez ve çevresinden tehcir edilen Ermenilerin öldürüldüğü, mallarının gasp ve yağma ettikleri iddiasıyla suçlanan ve kayıp olan İttihat ve Terakki cemiyeti merkezi umumisi azasından Teşkilat-ı Mahsusa reisi Doktor Bahattin Şakir Bey'in hakkında idam kararı verilmiştir¹⁵. Bahattin Şakir'in idam kararı ile birlikte Elazığ murahhası Resneli Nazım Bey'e Mülkiye Ceza Kanunnamesi'nin 45. maddesine binaen 15 yıl kürek cezası verilmiş, Dersim mebusu Mehmet Nuri ve Elazığ ve Konya Maarif Müdürü Ferit Bey'in beraatlerine karar verilmiştir. Bu karar 18 Şubat 1336'da alınmış ve 24 Şubat 1920'de gazetede yayınlanmıştır.

Tehcir esnasında Ermeniler, özellikle Türk nüfusun az olduğu yerlere gönderilmişlerdir. Huzursuzluk çıkaran Ermeniler'in bir kısmı da Diyarbakır yakınlarında Türk nüfusun az olduğu yerlerden olan Zor sancağına yerleştirilmiştir¹⁶. 10 Mayıs 1920'de yayımlanan bir haberde Zor sancağına tehcir edilen Ermenileri katl ettikleri ve mallarını yağma ettiği iddiasıyla firar eden Zor Mutasarrıf-ı esbaki Zeki Bey'in Mülkiye Cezâ Kânunnâmesi'nin kırk beşinci maddesi gereğince Askerî Cezâ Kânunnâmesi'nin yüz yetmiş üçüncü ve mezkûr Mülkiye Cezâ Kânunnâmesi'nin yüz yetmişinci maddesine idamına karar verildiği belirtilmiştir¹⁷.

31 Temmuz 1920'de gazetede mahkumiyet başlığı altında tehcir esnasında Erzincan Ermenilerini kat ve imha ettikleri iddiasıyla suçlu bulunan kişilerin listesi verilmiş ve bu listede hangi şahsın hangi suçtan neye mahkûm edildiği de belirtilmiştir¹⁸. Mahkumiyet kararında Ermenilerin

¹⁴ BOA (Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi) *Hariciye Nezareti İstişare Odası* (HR.HMS.İŞO.108/2).

¹⁵ “Mamuretülaziz vilâyeti merkezi ile mülhakâtından tehcir edilen Ermenilerin katl ve itlâf ve mallarını gasb ve gâret eyledikleri iddiâsıyla maznûnün-aleyhim olup hâl-i firârda bulunan İttihad ve Terakkî Cemiyeti merkez-i umûmîsi azâsından teşkilât-ı mahsûsa reisi Doktor Bahaeddin Şakir Bey'in tafsîlâtı 21 Rebûlâhîr 1338 ve 13 Kânûn-ı Sâni 1336 tarihli mazbatada muharrer olduğu üzere Mülkiye Cezâ Kânunnâmesi'nin yüz seksen bir ve yüz yetmişinci maddelerine tevfiķan idâmına ve cemiyet-i mezkûrenin Mamuretülaziz murahhas-ı mesûlû Resneli Nazım Bey'in mezkûr kânunnâmenin kırk beşinci maddesi fikra-i sâniyesi delâletiyle mevâdd-ı mezkûreye tatbîkan on beş sene müddetle küreğе konulmasına ve hukûk-ı medeniyeden iskâtına ve her ikisinin emvâl-i mehcûzesinin usûlû dâiresinde idâre etdirilmesine ve Dersim Mebus-ı sâbık Mehmed Nuri ve sâbık Mamuretülaziz ve lâhık Konya Maarif Müdürü Ferid Beyler'in berâetlerine dâir Dersaadet Birinci İdâre-i Örfiye Divân-ı Harbi'nden Bahaeddin Şakir ve Nazım Beyler hakkında gıyâben ve diğçerleri hakkında vicâhen verilen karar, firâriyeler geççdiklerinde tekrîr-i muhâkeme edilmek üzere tasdîk olunmuştur . İşbu irâde-i seniyyenin icrâsına Harbiye Nâzırı me'mûrdur. 27 Cemâziyelülâ 1338 – 18 Şubat 1336 Harbiye Nazırı Fevzi, Sadrazam Ali Rıza”(Takvim-i Vekayi, 24 Şubat 1336, No:3784).

¹⁶ “Diyarbakır Hududundan 25 km dahilde ve Habur ve Fırat Nehirleri vadisindeki ma'mureler dahil olmak üzere Zor Sancağı'nın cenûb ve garbi” (BOA (Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi) Dahiliye Umur-ı Mahalliye ve Vilayet Müdürlüğü (DH.UVM.131/87-1).

¹⁷ “Zor sancağına tehcir edilen Ermenileri katl ve imhâ ve mallarını gasb ve yağma eylediği iddi'âsıyla maznûnün aleyh olup hâl-i firârda bulunan Zor Mutasarrıf-ı esbaki Zeki Bey'in Mülkiye Cezâ Kânunnâmesi'nin kırk beşinci maddesi delâletiyle Askerî Cezâ Kânunnâmesinin yüz yetmiş üçüncü ve mezkûr Mülkiye Cezâ Kânunnâmesinin yüz yetmişinci maddelerine tevfiķan i'damına ve emvâl-i mehcûzesinin usûlû dâiresinde idâre etdirilmesine dâir Dersaadet Birinci İdâre-i Örfiye Divân-ı Harbi'nden gıyâben verilen hüküm ele geççdiğinde tekrîr-i muhâkeme edilmek üzere tasdîk olunmuştur. İşbu irâde-i seniyyenin icrâsına Harbiye Nâzırı me'mûrdur” (Takvim-i Vekayi, 10 Mayıs 1336, No:3849).

¹⁸“Tehcir esnasında Erzincan Ermenilerini katl ve imhâ ve mallarını yağma eyledikleri iddi'âsıyla maznun-ı aleyhim olan ve Askerî Tevkifhâne'sinde mevkuf iken mukaddemâ düvel-i i'tilâfiyyece Malta'ya sevk olunan Erzincan Mutasarrıf-ı esbaki kırk dört yaşında Muğla'da mütevellid Memduh Bey bin Tayyar ve el-yevm mezkûr Tevkifhâne'de mevkuf bulunan ve Eyiüp'de kâin Hüseyin Paşa Dergahı Şeyhi Ka'im-birâderi Fevzi Efendi'nin nezdinde ikâmet ve Erzincan'da otelcilik eden kırk beş yaşında Erzincan'ın Kurşunlu Mahallesi ahâlisinden Hafız Abdullah Avni Efendi bin Hacı Hüseyin ve hâl-i firârda bulunan Erzincan Meb'us-ı esbaki Hâlet ve Erzincanlı Hacı Vahid-zâde Rıza Efendiler, Dersim Aşiret rü'esâsından ve eşkiyâ-yı meşhûreden Kırmı (?) Yusuf ve Erzincanlı Jandarma Çavuşu Arslan ve Erzincan'ın Pülümür Kazası'na merbut Danzik (?) Nâhiyesi Müdürü ve Aşiret Re'isi Kako (?) haklarında icra kılınan muhâkeme ve tedkikât neticesinde, tafsîlâtı 9 Şevval 1338 ve 26 Haziran 1336 tarihli ve 27 numaralı mazbatada muharrer olduğu üzere, fecâyi'-i mezkûrenin fâ'il ve mürtekipleri oldukları mertebeye vâsıl olduğundan, merkûmünden Hafız Abdullah Avni ve Hâlet efendilerle Kırmı Yusuf ve Arslan ve Kako'nun fecâyi'-i mezkûrenin fâ'il ve mürtekipleri olmak üzere mücerremiyetlerine ve hareketleri Mülkiye Cezâ Kânun-nâme-i Hümayûnu'nun kırk beşinci maddesinin birinci fıkrası delâletiyle, Kânun-ı mezbûrun yüz yetmişinci ve Askerî Cezâ Kanunu'nun yüz yetmiş

öldürüldüğü iddiasıyla itilaf devletleri tarafından Malta'ya sevk olunan¹⁹ eski Erzincan mutasarrıfı kırk dört yaşında Muğla'da Memduh Bey oğlu Tayyar ve Erzincan'da otelcilik eden kırk beş yaşında Erzincan'ın kurşunlu mahallesinden Hafız Abdullah Avni Efendi oğlu Hacı Hüseyin, Erzincan mebusu Halet, Erzincanlı Hacı Vahidzade Rıza Efendi ve Erzincanlı Jandarma Çavuş Arslan ve daha birçok kişinin cezalandırılacağı gazete sayfasında yer almıştır. Hafız Abdullah ve Halet Kırmı Yusuf, Arslan'ın, Kako'nun idamlarına karar verilmiş, Erzincanlı Hacı Vahidzade Rıza Efendi firar ettiği için davası durdurulmuştur. Kaçak olduğu için haklarında sonra karar verilmek üzere anlaşılan kişiler şu şekildedir:

“Erzincan'da Mevki Kumandanı ve Askeri Fabrikalar Müdürü Ahmed Vefik ve Erzincan Mekteb-i İdadi Askeri Müdürü Trabzonlu Binbaşı Hafız Süleyman beylerle, Erzincan Jandarma Taburu Kumandanı Yüzbaşı İsmail Hakkı ve Erzincan Jandarma zâbitânından Mülâzım Cemil ve Süleyman ve Jandarma Başçavuşu Erzincanlı Hâlid, Erzincan eşrafından Yaşar Bey ve Jandarma Sivaslı Deli Mehmed ve Erzincan Mekteb-i İdadi Askerîsi Müdü Muâvini Yüzbaşı Asım ve Dâhiliye zabitanından Mülâzım Cezâyir'li Mehmed Efendi”²⁰.

2. TEKZİB-İ RESMİ

Takvim-i Vekayi gazetesi devletin resmi gazetesi olduğu için devlet, açıklamak istediği ve kabul etmek istemediği şeyleri bu gazete vesilesiyle duyurmuştur. Açıklamak istediği ve kabul etmek istemediği şeyleri “Tekzib-i Resmi” başlığı ile yayımlamıştır.

Bu yıllarda Dünya basınında Ermenilerin Anadolu'da zulme uğradığına dair haberler sürekli olarak yayınlanmıştır. Hınçak Gazetesi gibi çeşitli gazetelerde Türklerin Anadolu'da yaşayan Ermenilere işkence ettiğine ve onları katl ettiğine dair haberler yayınlanmıştır²¹. Batum'da yayınlanan Iho ve Tiflis'te çıkan Slav gazetelerinde, “*Rum ve Ermeniler gazla yakılmaktadır*”, şeklinde haberler çıkmıştır²². Bu tarz haberlerin yalan ve uydurma

birinci maddelerine muvâfık olduğundan işbu mevâd-ı kânûniyye ahkâmına tevfikân, merkumdan Hâfız Abdullah Avni ve Halet ve Kırmı Yusuf ve Arslan ve Kako'nun i'dâmlarına ve maznun-ı aleyhimden Hacı Vâhid-zâde Rıza Efendi'nin ahiren vefât etmiş olduğu inde'l-muhâkeme anlaşıldığından, âninhakkındaki hukûk-ı umûmiyye davasının sükûtuna ve Memduh Bey'in de mütâla'ya nakledilmiş olmasından ve diğer bir maddeden dahi rüfêkâ-yı sâ'iresiyle taht-ı muhâkemede bulunmasından dolayı, ileride tevhîden rıyet olunmak üzere, muhâkemesinin tefrikine ve cerâ'im-i mebhûsede maznûniyetleri anlaşılan, Erzincan'da Mevki Kumandanı ve Askeri Fabrikalar Müdürü esbaki Kaim-makâm Ahmed Vefik ve Erzincan Mekteb-i İdâdî-i Askeri Müdürü sâbık Trabzonlu Binbaşı Hafız Süleyman beylerle, Erzincan Jandarma Taburu Kumandanı Yüzbaşı İsmail Hakkı ve Erzincan Jandarma zâbitânından Mülâzım Cemil ve Süleyman ve Jandarma Başçavuşu Erzincanlı Hâlid Efendilerle Erzincan eşrafından Yaşar Bey ve Jandarma Sivaslı Deli Mehmed ve Erzincan Mekteb-i İ'dâdî-i Askerîsi Müdür Muâvini Yüzbaşı Asım ve Mekteb-i mezkûr Dâhiliye zabitanından Mülâzım Cezâyir'li Mehmed Efendi haklarında ta'kâbât-ı kânûniyye icrâsına dâ'ir, Hâfız Abdullah Avni'nin vicâhında ve diğerlerinin gıyâbında olmak ve ele geçtiklerinde tekrar muhâkeme edilmek üzere, Dersaadet Birinci İdâre-i Örfiyye Dîvân-ı Harbi'nden verilen hüküm ve karar tasdik olunmuşdur” (Takvim-i Vekayi,31 Temmuz 1336, No:3917).

¹⁹ Taylan Sorgun, Mütareke Bölüğü ve Bekir Ağa Bölüğü, İstanbul:Kamer Yayınları, 1998, s.239.

²⁰Takvim-i Vekayi,31 Temmuz 1336, No:3917.

²¹Ramazan Tosun, “Ermeni Meselesinin Ortaya Çıkışı ve Mahiyeti”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı:2003, ss.143-163.

²² Üçüncü, a.g.m. ss.87-113.

olduğuna dair gazetede 6 Mart 1920'da yayınlanan "tekzîb-i resmi" Şu Şekildedir:

*"Anadolu'da Ermenilerin yeniden katliâma marûz kaldıklarına dâir son zamanlarda bir takım Őâyi'at deverân eylemiş ve bu Őâyi'âtı Ermeni "Cerâidle Journal Dö Riyan" gazetesi neşr ve tekrâr etmişdir. MaraŐ civârında Türkler ile Ermeniler arasında hâdis olup bilâ-sebep ahâli-i İslâmiyenin hayâtlarına kasd ve ırzlarına tecâvüz ile Ermenilerin sebebiyet verdikleri müsâdemâtdan gayrı, Anadolu'nun hiçbir tarafında Ermenilere karşı hiçbir taarruz vuku bulmamış olduğu ve bu Őâyi'âtın Devlet-i Osmaniye'nin mukadderâtı mevzu' bahis olduğu bir arada gerek Avrupa efkâr-ı umûmiyesinde gerek sulh konferansı mehâfilinde hükümet-i seniyye aleyhine bir cereyân tevelîd etmek gibi maksad-ı bedhâhâne ile neşr edilmekte bulunduğu beyân ve ilân olunur"*²³.

Tekzib'de belirtildiği üzere Anadolu'da Ermenilerin katliama maruz kaldıklarıyla ilgili bazı haberler yayınlanmıştır. Tekzib'te Ermeni gazetesi olan "Ceraidle Journal Dö Riyan" de çıkan haberlerin yalan olduğu, MaraŐ civarında Ermenilerin Türkleri öldürmelerinden ve ırzlarına tecavüzden başka bir olayın olmadığı ifade edilmiş ve Anadolu'nun hiçbir yerinde Ermenilere karşı yapılmış bir hareketin olmadığı dile getirilmiştir. Ayrıca çıkan Şayiaların Avrupa'yı Osmanlı Devleti aleyhine etkilediği de ifade edilmiştir.

14 Mart 1920'de gazetede Dersaadet'deki Rum ve Ermenilere karşı katliam yapılacağına dair haberlerin asılsız olduğu ve Hristiyanların da endişe içinde olduğunu, haberlerin kesinlikle asılsız olduğunu bildiren "Tekzib-i Resmi" yayımlanmıştır²⁴.

3. ERMENİ OLAYLARI İLE İLGİLİ ÇEKİLEN TELGRAFLAR

Ermenilerin Türkler tarafından öldürölme Őayıları karşısında Anadolu'nun çeşitli yerlerinden Dahiliye Nezareti'ne telgraflar çekilmiştir. 10 Mart 1920'da Konya valisi Suphi tarafından dahiliye nezaretine çekilen, Konya ve civarında Ermeniler ve diğer gayr-i Müslim unsurların katl ve tecavüze maruz kaldığı yolundaki haberlerin, vilayette yapılan tedkik ve alınan telgraflara göre asılsız olduğunu bildiren telgraf Şu Őekildeydi: "9 Mart 1336'da merkez ve mülhakât-ı vilâyetde Ermenilerden veyâ diğer anâsır-ı gayr-ı müslimeden katl edilmiş ve tecâvüz ve ta'aruza ma'rûz kalmış hiçbir kimse olmadığı ve âsâyiŐ ve inzibât-ı vilâyet ber-kemâl bulunduğu ve henüz

²³Takvim-i Vekayi, 6 Mart 1336, No:3784.

²⁴"Dersaadet'deki Rum ve Ermenilere karşı katliâm yapılacağına dâir bir takım Őâyi'atın deverân etmekte olduğu işidilmiş ve Üsküdar ahâli-i Hristiyanîyesinin bu yüzden pek ziyade endişe içinde oldukları da bazı gazeteler tarafından yazılmak istenildiği görölmüştür. Őâyi'ât-ı mezkûre bir maksad-ı mahsûs ile işâ'a edilmekte olup bunun külliye'nin biasıl ve esâs olduğu ve bu gibi işâ'ât-ı bedhâhânede bulunanlar hakkında tedkikât ve ta'kibât icrâ edilmekte bulunduğu ve devletin emniyet-i dâhiliye ve hâriciyesine min külli'l-vücûh taalluku bulunan bu kabil tasni'ât ve işâ'âta medhaldâr oldukları anlaşılacak kimselerin dîvan-ı harbe tevdî kılınacakları ilân olunur. (Takvim-i Vekayi, 14 Mart 1336, No:3800).

Takvim-i Vekayi

alınamayan bir iki mülhakâtdan alınacak neticeden de başkaca malûmât verileceği marûzdur²⁵.

Yine gazetenin dördüncü sayfasında Erzincan Mutasarrıfı Eşref'in çektiği telgrafta Ermenilerden ve gayrimüslimlerden kimsenin öldürülmediği ifade edilmiştir²⁶. Kütahya Mutasarrıfı Naci'nin Dahiliye Nezareti'ne çektiği telgrafta liva dahilinde Ermenilerden ve sair anasır-ı gayr-ı müslimeden katledilmiş hiçbir kimse olmadığı bildirilmiştir²⁷.

Aynı tarihte Eskişehir mutasarrıfı Fatin'in çektiği telgrafta asayişin mükemmel olduğu gayr-i müslimeden kimsenin öldürülmediği, şayiaların Avrupa'da heyecan yaratmak için çıkarıldığı ifade edilmiştir²⁸.

Yine aynı tarihte Kale-i Sultaniye Mutasarrıf Vekili Tahrirat müdürü Şevket'in çektiği bölgede Ermenilerden ve gayr-i müslimeden öldürülen kimsenin olmadığını bildiren telgraf şu şekilde idi:

“3 ve 9 Mart 1336'da Miço nâmındaki bir Rum'dan mâ'adâ livâ dahilinde eyyâm-ı sâbika ve ahîrede Ermenilerden ve anâsır-ı gayr-ı müslime-i sâireden katledilmiş kimse olmayıp bunun fâ'ili olan üç şahıs hemen akîb-i vak'a derdest ve makûlün refikinden mağsûb elli lira da istirdâd edilerek cihet-i adliyyeye teslim olunduğu ve cevâb i'tâsının tehîri Biga'dan beklenen ma'lûmâtın ancak dün akşam alınabilmesinden ileri geldiği marûzdur”²⁹. Çatalca Mutasarrıf Vekili Kadı Hilmi'nin 10 Mart 1920'da çektiği telgrafta 3 Mart 1920'da liva dahilinde anasır-ı gayr-ı müslimeden katl edilen kimse olmadığı aksine anasır-ı müslimeden Demirci Tefvik ve Yunus Kahya'nın Rumlar tarafından öldürüldüğü dile getirilmiştir.

14 Mart 1336'da çıkan haberde Urfa Mutasarrıfı Ali Rıza tarafından çekilen telgrafta Ermenilerin katledildiğine dair haberlerin asılsız olduğu ifade edildi³⁰.

16 Mart 1336'da Menteşe Mutasarrıf vekili Faik dahiliye nezaretine çektiği telgrafta merkez-i livâ ile Çine, Bordum, Milas, Marmaris, Köyceğiz kazâlarında anâsır-ı gayr-ı müslimeden katl edilmiş kimse olmadığı bildirilmiştir³¹.

²⁵ Takvim-i Vekayi, 13 Mart 1336, No:3799.

²⁶ “Livâ dâhilinde Ermenilerden ve diğer anâsır-ı gayr-ı müslimeden hiçbir şahsın katl edilmediği ve bunlar hakkında en âdi bir tecâvüz vukû' bulmadığı gibi bu bâbda ednâ bir şikâyet dahi sebk etmediği ve mevcûd olan emniyet ve âsavişin muhâfazasına son derece ihtimâm olunmakta bulunduğuy”(Takvim-i Vekayi, 13 Mart 1336, No:3799).

²⁷ Takvim-i Vekayi, 13 Mart 1336, No:3799.

²⁸ “Dahil-i livâda anâsır-ı huristiyânîyyeden hiçbir kimsenin katli vâki' değildir. Asâyiş-i livâ o derece mükemmeldir ki âdi vukû'ât bile mevzu' bahis olamaz. İşâ'at-ı vâki' a erâcîfden ibâret ve mukarretât-ı memleketin mevzu' bahis olduğu şu sıralarda Avrupa efkâr-ı umûmiyesinde heyecân husûle getirmek maksadına mebnis olup her vakit tahkiki mümkün olmağla bu yoldaki erâcîfin hiçbir kıymeti hâiz olmayacağı”(Takvim-i Vekayi, 13 Mart 1336, No:3799).

²⁹ Takvim-i Vekayi, 14 Mart 1336, No:3799.

³⁰ Takvim-i Vekayi, 14 Mart 1336, No:3800.

³¹ Takvim-i Vekayi, 16 Mart 1336, No:3802.

4. ŞEYHÜLİSLÂM DÜRRİZÂDE ABDULLAH EFENDİ'NİN FETVÂSİ

Osmanlı Devleti'nde Şeyhülislam tarafından çıkan fetvalar büyük kıymet görmüş, emir telakki edilmiştir. 11 Nisan 1336'da gazetede Dürrizade Es-Seyyid Abdullah tarafından bir fetva-yı şerife yayınlanmıştır. Bu fetva-yı şerifede; memleketin bazı bölgelerinde bir grup kişilerin kendilerine reis seçmiş oldukları, Ermeni ahaliye karşı tedbirler alınacağına dair halkı kışkırttıkları hatta ahalden asker toplayıp görünürde asker ve donatım bahanesiyle gerçekte mal toplama amacıyla devletin şehir ve köylerine saldırıp tahrip ederek millet-i sadıka'dan çok sayıda masumu öldürdükleri, Emirül Müminin'den bazı memur -ı ilmiye ve askeriye ve mülkiye azl ederek kendi yandaşlarını getirdiklerini, sadrazam ve şeyhülislama ihanet etmekte ve Devleti-i Aliye'nin nizam ve intizamını ve asayişini bozdukları için dağılmaları hakkında verilen emir aliden sonra hala inat edip fesat çıkarmaya devam ederlerse katl edilecekleri ifade edilmiştir³².

5. SEVR TASARISINDA ERMENİ KONUSU

Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı'ndan yenik ayrılmış ve 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi'ni imzalamıştı³³. Mondros Mütarekesi'ne dayanarak yapılan işgalleri durdurmak maksadıyla 19 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkışı ile birlikte Milli Mücadele'nin hazırlık safhası başlamıştı³⁴. Milli Mücadele'nin başlamasına rağmen İtilaf Devletleri, Osmanlı Devleti için son manasına gelen Sevr Antlaşmasını planlamışlardır.

13 bölüm 433 madde ve eklerden oluşmuş³⁵ antlaşma ile Türkiye'nin sınırları belirlenmiştir. Maddeler başından sonuna kadar okunduğunda Osmanlı Devleti için harita üzerinde herhangi bir siyasi varlık kalmamıştır. Boğazlar, İstanbul, İzmir, Trakya dışında Yunanistan, Ermenistan, Suriye, Irak, Filistin, Hicaz, Mısır, Sudan, Kıbrıs, Fas, Tunus, Bingazi ve Ege Adaları gibi çeşitli mevzular konuşulmuş ve Osmanlı Devleti aleyhine karara bağlanmıştır³⁶.

³² "Sebeb-i Nizâm-ı âlem olan Halîfe-i İslam edâmallâhu te'âlâ hilâfethû ilâ yevmi'l-kıyâm hazretlerinin taht-ı vilâyetinde bulunan bilâd-ı islâmiyede ba'zı eşhâs-ı şerîfe ittîfâk ve ittihâd ve kendülerine ruesâ intihâb ederek teba'a-i sâdika-i şâhâneyi hıyel ve tezvîrât ile iğfal ve idlâle ve bilâ-emr-i âlî ahâliden asker cem'ine kıyam edip zâhîrde askerî i'aşe ve techîz bahânesiyle ve hakikatde cem'-i mâl sevdâsıyla hilâf-ı şer'-i şerîf ve mugâyir-i i'tiyâd ve tecrîme cesâret ve memâlik-i mahrûsanın ba'zı kurâ ve bilâdına hücum ile tahrîb ve hâk ile yeksân ve teba'a-i sâdikadan nice nüfûs-ı ma'sûmeyi katl ve itlâf ve dimâ-i mahkûneyi süfk ve arâka etdikleri ve cânib-i emîrül'-mü'mininden mansûb ba'zı me'mûrîn-i ilmiye ve askeriye ve mülkiyeyi hod be-hod azl ve kendi hempalarını nasb ve merkez-i hilâfet ile memâlik-i mahrûsanın muvâsâlât ve münâkalât ve muhâberâtını kat' ve taraf-ı devletden sâdır olan evâmîrin icrâsını men' ve merkezi diğerk memâlikden tecrîd ile şevket-i hilâfeti kesr ve tevhîn kasd ederek makâm-ı mu'allâ-yı imâmete ihânet etmekle tâ'at-ı imâmdan hurûc ve Devlet-i Aliyye'nin nizâm ve intizâmını ve bilâdın âsâyişini ihlâl için neşr-i erâcîf ve işâ'a-i ekâzîb ile nâssı fîtneye sâik ve sâ'î-i bi'l-fesâd oldukları zâhîr ve mütehakkık olan ruesâ-yı mezbûrîn ile a'van ve ittîbâ'ı bâ'iler olup dağılmaları hakkında sâdır olan emr-i âliden sonra hâla inâd ve fesâdlarında isrâr ederler ise mezbûrların habâsetlerinden tathîr-i bilâd ve şer' ve mu'azzatlarından tahlîs-i ibâd vâcib olup "fe-kâtelü elletî tebgî hattâ tefî'e ilâ emrillâh" nass-ı kerîmi mücebince katl ve kuşâlleri meşrû' ve farz olur mu? Beyân buyurula. (Takvim-i Vekayi, 11 Nisan 1336, No:3824).

³³ Tayyip Gökbilgin, *Milli Mücadele Başlarken*, İstanbul:Kültür Yayınları, 2011, s.3; Mustafa Keskin ve Diğerleri, *Türk İnkılabı ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Kayseri: Ufuk Kitabevi, 1995, s.108.

³⁴ Erdal Aydoğan, *Samsun'dan Erzurum'a Mustafa Kemal*, Ankara:Atatürk Araştırma Merkezi, 2000, s.22

³⁵ Erim,a.g.e.s.549.

³⁶ Takvim-i Vekayi, 12 Ağustos 1336, No. 3928; Ömer Budak, Sevr Paylaşımı, *Türkler*, (Edt. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), C.15, Ankara:Yeni Türkiye Yayınları, s.836

Osmanlı Devleti'nin sonunu getiren Sevr Antlaşması taslağına Osmanlı murahhaslarının verdiği cevap gazete sayfalarına yansımıştır. Murahhasların verdiği cevap altı kısma ayrılmıştır. Altı kısmın beşincisi Ermenistan'dır³⁷. Bir sonraki gün gazetede yeni devletlerin tasdiki ve terk-i arazi kısmında ikinci maddede; *"Ermenistan'ın 1918'de hür ve müstakil bir devlet olarak Türkiye tarafından tanınmış olduğu burada teyit eder"*, şeklinde bir ifadeye ve Ermenistan başlığına yer verilmiştir³⁸. Ermenistan ile ilgili kısmın çevrisi şu şekildedir:

"H.- Ermenistan

"Devlet-i Aliyye, Ermenistan'a muktezî şerâ'it-i hayâtiyyenin temîni lüzûmunu tasdik eder iken, diğer taraftan Türklerle meskûn havâlîyi aynı şerâit-i hayâtiyyeden mahrûm bırakmamalıdır.

Devlet-i Aliyye ile Ermenistan beynindeki hudûdun tayîni için Hükûmet-i Seniyye, mevzû'-ı bahs olan arâzî hakkında milliyet düstûruna ve iktisâdî, siyâsî şerâit-i hayâtiyyenin te'mînine ri'âyet olunmasını talep eder.

Siyâseten Ermenistan'a ilhâk etmek üzere Devlet-i Aliyye'den ahâlî-i İslâmiyye tefriki, bir taraftan Türkiye'nin vahdet-i irkiyyesine tecâvüz ve diğer taraftan Ermenistan dâhilinde dâimî bir menba-ı ihtilâf teşkil edecektir. Türkler ve Kürdler, Ermeni Cumhuriyeti dâhilinde bir ekseriyet teşkil edecektir. Bu mülâhazât Ermeni menâbi'inin ma'lûmâtıyla da te'yîd edilmiştir.

Filvâki' Devlet-i Aliyye ile Kafkas Cumhuriyeti beyninde mün'akid mütarekeden evvel cereyân eden müzâkerât esnâsında, el-yevm te'essüs etmiş olan Kafkasya Ermenistan'ı hakkında Ermeni Heyet-i Murahhasası'nın verdiği tahrir bu bâbda sarîh ma'lûmâtı ihtivâ etmektedir ki, nukât-ı esâsiyyesi ber-vech-i âtidir:

Dağıstan hâric olmak üzere, Şimâlî Kafkasya 210.000 kilometro murabba' mesâha-i sathiyede takriben 7.100.000 nüfusa mâlikdir ki, bunun

2.600.000'i Müslüman

1.875.000'i Ermeni

1.750.000'i Gürcü

900.000'i millet-i muhtelifeye mensubdur.

7.075.000

zaman Ermenistan'ın Şimâlî Kafkasya'da talep ettiği arâzî bütün Erivan Eyâleti ile Tiflis Eyâleti'nin kısm-ı cenûbîsi ve Elizabet Pol Eyâleti'nin cenûb-ı garbî kısmı ihtivâ ediyordu ki, bu da 52.500 kilometro murabba' arazi üzerine, sûret-i âtide taksîm olunan 1.762.000 nüfusa mâlik bulunuyordu.

Ermeni

526.000 Müslüman

³⁷ Takvim-i Vekayi, 17 Temmuz 1920, No:3905.

³⁸ Takvim-i Vekayi, 18 Temmuz 1920, No: 3906.

25.000 Yezidî

7.000 Gürcü

50.000 diğ er milletlere mensub

1.762.000

Bu suretle, hudûdu tahdîd edilen bir Ermenistan, yalnız 1.154.000 nüfûsa karşı 562.000 Müslim ahâlîyi ihtivâ etmekte idi. Eğer Devlet-i Aliyye Vilâyât-ı Şarkıyyesi'nin bazı aksâmı dahi Ermenistan'a ilâve olunursa, Cumhuriyet'deki Ahâlî-i Müslime'nin mikdârı Ermeni unsurunun iki veya üç misline bâliğ olur. Ve bundan da gayr-i tabî'i ve devamsız bir vazıyyet hâsıl olur. Filhakîka Ermenistan'a muttasıl arâzî-i Osmâniyye'den Bâyezid ve Lazistan sancaklarından Bâyezid'da 13.000 Ermeni'ye mukâbil 109.000 Müslümân ve Lazistan'da 210.000 Türk'e karşı ancak 35 Ermeni mevcûd olduğuna göre, 24 Müslümân'a mukâbil bir Ermeni bulunduğunu nazar-ı i'tibâra almak gereklidir.

Hudûd mes'elesinin iktisâdî nokta-i nazardan tedkikinden mütevellid, netice ahâlînin mensûb oldukları ırklar hakkındaki tedkikâtdan hâsıl olan neticenin aynıdır. Rus istîlâsı ile Ermeni isyânının ilkâ eylediği sefâlet-i elîmeden Türkiye'nin kurtulabilmesi için havâlî-i mezkûrenin içeri taraflarını Karadeniz'e rabt edecek yollar bırakmak zaruridir. Bu yollardan Gümüştâne ve Trabzon yoludur. Bu yolun Türkiye'den nez olunması vilâyât-ı şarkıyye ahâlîsini açlığa mahkûm etmek demektir. Halbuki Batum, Ermenistan'a mahreç hizmetini görebilir. Zâten Hükûmet-i Seniyye, Ermenistan ticâreti hakkında, hukûmet-i mezkûrenin, sûret-i ma'külede talep edeceği her güne teshîlâtı bahş etmeğe âmâdedir.

Bütün bu irkî, siyâsî ve iktisâdî mülâhazâtdan Ermenistan'ın eski Devlet-i Aliyye, Rusya hududundan daha fazla tevsî'ine mahal olmadığı neticesi zâhir olmaktadır.

Türk-Ermeni hudûd mes'elesi hakâyıka müstenid mülâhazâta mübtenîdir. Eğer bu bâbda bir ihtilâf zuhûr ederse, beynelmîlel bir komisyon, tahkikât-ı lâzıme yi icraya me'mûr olacaktır. Binâenaleyh Hükûmet-i Seniyye, başlıca Düvel-i Müttefike murahhaslarıyla ber Osmanlı ve bir Ermeni murahhasından mürekkeb ber komisyon-ı mahsusun Ermenistan'a bir mahreç-i bahrî temîni için mahallinde tahkikât münteziyye (?) icrâsına memûr edilmesini talep eder. İşbu komisyonun raporu tevdi' olunur olmaz, başlıca Düvel-i Müttefike ile Türkiye ve Ermenistan beyninde ber mukâvele akd olunacaktır.

Hükûmet-i Seniyye, Ermenistan hududuna mülâsık, Türk arâzisinin – mütekâbil olmak şartıyla askerlikden tecridi esâsını kabûl eder. Irklar üzerine tedkikâtı muhtevî üç harita melfûfdur. Bunlardan biri 1914 senesindeki resmî istatistiklere, ikincisi ve ginetik (?) eseriyle Rus General Mayoskin'in Bitlis ve Van vilâyetleri hakkında bir grafiğine ve üçüncüsü Sarı Kitaba nazaran, Asya-i Sugra'daki Müslüman, Rum ve Ermeni anasırının tesbitlerini irâd eder"³⁹.

³⁹ Takvim-i Vekayi, 20 Temmuz 1336, No:3908.

Yukarıda görüldüğü gibi murahhaslar tarafından Osmanlı Devleti'nin Ermenilere gereken hayat şartlarını temin edilmesine rağmen Türklerle meskun arazileri aynı hayat şartlarından mahrum etmemeleri gerektiği vurgulanmıştır. Hükümet-i Seniyye, Osmanlı Devleti ile Ermenistan'ın istediği hududun tayini için iktisadi, siyasi hayat şartlarının teminine ve milliyet kaidelerine dikkat edilmesini talep etmiştir. Burada Türk ve Kürt nüfusunun Ermenilerden fazla olduğu ve Kafkasya Ermenistan'ı hakkında Ermeni heyeti temsilcisinin verdiği taktir de Dağıstan hariç olmak üzere Kafkasya'nın kuzeyi 210.000 km olan arazide yaklaşık 7.1000.000 nüfus olduğu vurgulanmış ve çoğunluğunun Müslüman olduğu ifade edilmiştir. Ermenistan'ın o zamanlar talep ettiği arazi Kuzey Kafkasya'da bütün Erivan eyaleti ile Tiflis eyaletinin güney kısmı ve Elizabet Pol eyaletinin güney batı kısmını içine almıştır. 52.500 km² arazi üzerinde 1.762.000 nüfusu yaşamıştır. Bu arazide Ermeni nüfusun fazla olduğu ilave edilmiş fakat Osmanlı Devleti, doğu vilayetlerinin bazı bölümlerinin Ermenistan'a eklenmesi durumunda Cumhuriyetteki Müslüman nüfusu Ermeni nüfusunun iki veya üç katına ulaşacağı bildirmiştir. Osmanlı Devleti'nde Bayazid ve Lazistan sancaklarından Bayazid'da 13.000 Ermeni'ye karşılık 109.000 gibi bir Müslüman çoğunluğunun dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır. Burada dikkat çeken bir hususta, Türk-Ermeni sınır meselesinin bir komisyona bırakılma düşüncesidir. Komisyon raporu çıkar çıkmaz iki taraf arasında bir mukavele yapılacağı ifade edilmiştir.

Ayrıca cevap layihasının Ermeniler ile ilgili kısmında Hükümet-i seniyye'nin Türk arazisinin Ermeni hududuna yakın kısmının askerden arındırılmasını kabul ettiği ifade edilmiştir. Ayrıca ırkların tetkik edildiği üç haritanın mevcut olduğu ifade edilmiş, bunlardan biri 1914 senesindeki resmi istatistiklere ikincisi Rus General Mayoskin'in Bitlis ve Van vilayetleri hakkında bir grafiğine üçüncüsü de sarı kitap denilen bir kitaba dayandırılmakta olduğu bildirilmiştir.

Osmanlı Hükümeti'nin Sevr Antlaşması taslağı ile ilgili görüşleri müttefik devletler tarafından pek olumlu karşılanmamıştı. Müttefik devletler, Osmanlı murahhaslarının görüşleriyle ilgili düşüncelerini Paris'de Osmanlı murahhaslarından Reşit Bey'e iletmişlerdi. Reşit Bey'in bu düşünceleri, Hariciye Nezaretine çektiği telgraf ile iletmiş. Gazete sayfalarına yansıyan telgrafın Ermenilerle ilgili kısmı şu şekildedir:

"Müttefikler, Türkler'in sâir milletler üzerine hâkimiyetlerine artık ebediyen nihâyet vermek zemânının hulûl etdiğini aynen görmektedirler.

Harbden evvelki uzun devrelerde, Bâb-ı Alî ile düvel-i muazzama beynindeki münâsebâtın tarihi Bulgaristan, Makedonya, Ermenistan ve sâir mahallerde vâki olup, vicdân-ı insâniyeti infiâl ve galeyâna getiren mezâlîme nihâyet vermek husûsunda, bilâ-netîce tevâlî eden bir sürü teşebbüsâtdan başka bir şey değildir. Son yirmi sene zarfında Ermeniler işidilmemiş vahşetlerle katli âm edilmişlerdir. Muhârebe esnâsında Hükümet-i Osmâniyye'nin taktîl, tehcir ve sû-i muâmeleden ibâret olan eser-i fütûhâtı, mâzide bu kabilden vâki' olan infisâlini fersah fersah tecâvüz etmişdir. 1914 senesinden beri Hükümet-i

Osmâniyye, musanna bir ihtilâle müstenid, gayr-i makbûl bahâneler ile erkek, kadın, çocuk sekiz yüz bin Ermeni'yi katliâm ve iki yüz bin Rum ile iki yüz bin Ermeni'yi vatanlarından tehçir ve tebîd eylemiştir⁴⁰.

Hükûmet-i Osmâniyye, Türk olmayan tebasını yalnız, yani tecâvüz ve katilden sıyânet husûsunda kusûr etmekle kalmayıp, hattâ himâyesine mecbûr olduğu ahâlîye karşı en vahşî tecâvüzâtı tertîb ettiğini mealen delâ'il-i müteaddide vardır. Bu esbaba mebni, hükûmât-ı müttefike Türk ekseriyetiyle meskûn olmayan arâziyi Türk ribkasından (bağından) tahlise karâr vermişlerdir⁴¹.

Telgrafın Ermeniler ile ilgili kısmına bakıldığında açık ve net bir şekilde müttefik devletler Osmanlı Devletini Ermenileri katil etmekle suçlandığı ortadadır. Osmanlı Devleti, bu şekilde bir suç işlediği düşünülüyor için bir kısım arazinin Ermenilere verilmesi gerektiği söylenmiştir.

Osmanlı murahhaslarının verdiği cevap ile birlikte Ermenistan ile ilgili olarak; Ahâlînin müteşekkil olduğu anâsır-ı muhtelifeyi müşar cedvel anâsır-ı muhtelifenin nisbetini gösterir üç aded grafik bulunmuştur⁴².

4 Ağustos 1920'da yayınlanan beyannamede Osmanlı Devleti'nin düştüğü zor durumdan bir an önce kurtulması gerektiği, zamanının kalmadığı, Ermenistan meselesinin aleyhte çözümlenmesiyle doğu vilayetlerinin kaybedilmesi gibi bir durumun olduğu yazılıdır⁴³. Yine beyannamede yıllarca Osmanlı bünyesinde yaşayan Ermenilerin Bolşeviklerden yardım umarak isyan etmesinin doğru olmadığını vurgulanmıştır.

SONUÇ

11 Nisan 1832'de yayınlanmaya başlayan Takvim-i Vekâyi gazetesi resmi gazete niteliğindedir. 1919-1921 yılları arasını kapsayan çalışmanın araştırma sürecinde Ermeni olaylarının daha çok 1920 yılında gazeteye yansıdığı görülmüştür. Bu yıl özellikle tehçirde rol oynayanlarla ilgili kararlar, Dünya'da Türklerin Ermenilere zulmettiğine yönelik haberlerin asılsız olduğunu ortaya çıkarmak amacıyla yayınlanan haberler tespit edilmiş, Türklerin Ermenileri öldürmediği ve zulmetmediği ile ilgili Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden Dahiliye Nezareti'ne çekilen telgraflar ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca 10 Ağustos 1920'de imzalanan Sevr Antlaşması ile ilgili bütün detayların gazete sayfalarına yansıdığı gözlenmiş, antlaşmanın Ermeni bahsi, üzerinde durulmuştur.

1915'deki Tehçir Kanunu, Osmanlı Devleti savaştayken cephe gerisinin güvenliğini sağlamak amacıyla çıkarılmış bir kanundur. Osmanlı Devleti, savaşta topraklarını rahat bir şekilde savunmak için isyan eden ve sorun çıkaran Ermenileri göçe tabi tutmuştur. Dünya'daki çeşitli devletler topraklarında yaşayan insanların huzuru için benzer icraatlarda

⁴⁰ Takvim-i Vekayi, 21 Temmuz 1336, No:3909.

⁴¹ Takvim-i Vekayi, 21 Temmuz 1336, No:3909.

⁴² Takvim-i Vekayi, 21 Temmuz 1920, No:3909.

⁴³ Takvim-i Vekayi, 4 Ağustos 1336, No:3921.

bulunmuşlardır. Çalışmada özellikle dikkat çeken husus; Tehcir Kanunu'ndan sonraki süreçlerde alınan kararın arkasında durulmamasıdır. Suçluluk psikolojisiyle hareket edilmiş ve tehcir kanunu esnasında kanunu çıkararak ve çıkarılmasına ortam sağlayan herkes için yargılama süreci başlatılmıştır. Yargılama sürecinin başlaması demek bütün dünyaya ben bir suç işledim ve hatalıyım mevzusunu ilan etmektir. Oysaki tehcir kanununun devletin çıkarlarını korumak ve güvenliğini sağlamanın dışında bir amacı olmamıştır. Kanunla ilgili kişiler ve bunlara verilen cezalar birebir gazeteye yansımıştır.

Ermeniler, bütün dünyada Osmanlı Devleti'ni karalama kampanyası başlatmış, büyük devletlerden destek alarak Anadolu'daki çıkarlarını gerçekleştirme amacına yönelik faaliyetler içerisine girmişlerdir. Bu faaliyetlere, Anadolu'daki Ermeniler zulüm görüyor iddiasıyla başlanmıştır. Anadolu'nun çeşitli yerlerinden Dahiliye Nezareti'ne çekilen telgraflar Türklerin, Ermenilere zulmetmediğini kanıtlar niteliktedir. Gazete devletin resmi gazetesi olduğu için olaylara nasıl baktığı ve olayları hangi çerçeveden verdiği çok önemlidir. Çünkü resmi yüzü olan bu gazete devletin hissedip inandıklarını yansıtmıştır.

Osmanlı Devletini paylaşma projesi olan Sevr Antlaşması'nın maddeleri Paris Konferansı ve Sen Remo Konferansı gibi uluslararası platformlarda görüşülmüştür. Görüşülen ve sonuçta Osmanlı Hükümeti tarafından imzalanan Sevr Antlaşması'nın Ermenilerle ilgili maddeleri de gazeteye yansımıştır. Bu maddelerin tam anlamıyla Osmanlı Devletini parçalamaya, bitirmeye yönelik maddeler olduğu tespit edilmiştir. Sevr Antlaşması'nın Ermeniler ile ilgili kısmında görüldüğü üzere amaç Ermenilere has bir devlet oluşturmak ve bunu yaparken Osmanlı Devleti Coğrafyasını kullanmaktır.

EKLER

او زمان ارمنستانك شمالی قفقاسیه ده طلب ایتدیگی اراضی بتون اریوان ایالتی ایله تفلیس ایالتنك قسم جنوبیسی والیزابت پول ایالتنك جنوب غربی قسمنی احتوا ایدیوردی که بوده ۵۲,۵۰۰ کیلومتر مربعی اراضی اوزرینه صورت آتی ده تقسیم اولنان ۱,۷۶۲,۰۰۰ نفوسه مالک بولنیوردی .

ارمنی	۱ ۱۵۴ ۰۰۰
مسلمان	۵۲۶ ۰۰۰
یزیدی	۲۵ ۰۰۰
کورجی	۷ ۰۰۰
دیگر ملتله منسوب	۵۰ ۰۰۰
	<hr/>
	۱ ۷۶۲ ۰۰۰

بوصورتیه حدودی تحدید ایدیان برارمنستان یالکمز ۱,۱۵۴,۰۰۰ نفوسه قارشی ۵۲۶,۰۰۰ مسلم اهلینی احتوا ایتمکده ایدی. اگر ولت علیه ولایات شرقیه سنك بعض اقسامی دخی ارمنستانه علاوه اولتورسه جمهوریتده کی اهالی مسلمنه نك مقداری ارمنی عنصرینك ایکی ویا اوج منله بالغ اولور. وبوندن ده غیرطبیعی ودوامسز بروضعیت حاصل اولور. فی الحقیقه ارمنستانه متصل اراضی عثمانیه دن بایزید ولزستان سنجاقلرندن بایزیده ۱۳,۰۰۰ ارمنی به مقابل ۱۰۹,۰۰۰ مسلمان ولزستانده ۲۱۰,۰۰۰ ترکه قارشی آنجق ۳۵ ارمنی موجود اولدیغنه کوره ۲۴ مسلمانه مقابل رارمنی بولندیبی نظر اعتباره آلمق کر کدر .

Belge:1 Takvim-i Vekayi Gazetesi'nde Ermeni Meselesinden bir Kesit (20 Temmuz 1920, No:3908)

حربدن اولسی اورون دوره لرده باب عالی ایله دول معظمه بیننده کی
مناسباتک تاریخی بلغارستان ما کدونیا ارمستان وسائر محللرده واقع اولوب
وجدان انسانیقی انفعال و غلیانه کتیرن مظالمه نهایت ویرمک خصوصنده
بلا نتیجه توالی ایدن برسورو تشبثاندن باشقه بر شی دکلدر. صوکیکرمی
سنه ظرفنده ارمیلر ایشیدلماش وحشتلرله قتل عام ایدلمشلردر. محاربه
انساننده حکومت عثمانیه نک ققتیل، تهجیر و سؤمعامله دن عبارت اولان
آر فتوحاتی ماضی ده بوقیلدن واقع اولان انفصالی فرسخ فرسخ تجاوز
ایتمشدر. ۱۹۱۴ سنه سنندبری حکومت عثمانیه مصنع بر اختلاله مستند
غیر مقبول بهانه لر ایله ارکک قادین چوجق سکیز یوز بیک ارمینی قتل
عام و ایکی یوز بیک روم ایله ایکی یوز بیک ارمینی وطنلرندن تهجیر
وتبعید ایلشدر.

Belge 2: Osmanlı Murahhaslarından Paris'te Bulunan Reşit Bey'in Osmanlı Devleti'nı Gönderdiği Telgraf (İtilaf Devletlerine ait Telgraf Metni) (21 Temmuz 1920, No:3909).

KAYNAKÇA

1.Arşiv Belgeleri

BOA.HR.HMŞ.İŞO.108/2 (Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi) *Hariciye Nezareti İstişare Odası*
BOA.DH.UMVM.131/87-1(Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi) Dahiliye Umur-1 Mahalliye ve Vilayet Müdürlüğü(DH.UMVM.131/87-1).

2.Kitap ve Makaleler

Akandere, O. (2003). 11 Nisan 1920 (1336) Tarihli Takvim-i Vekayi'de Kuvay-ı Milliye Aleyhinde Yayınlanan Kararlar. Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Sayı:24, Kasım1999, ss.417-467.

Akyüz, Y. (1988). Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu. Ankara: TTK.

Artuç, N. (2008). 1915 Ermeni Olaylarına Farklı Bir Bakış, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:7, ss.54-65.

Aydoğan, E. (2000). Samsun'dan Erzurum'a Mustafa Kemal. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2000.

Budak, Ö (2002).Sevr Paylaşımı. Türkler.(Edt. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), C.15, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Çiçek, H. (2004). Dr. Bahattin Şakir İttihat ve Terakki'den Teşkilat-ı Mahsusa'ya Bir Türk Jakobeni. İstanbul: Kaynak Yayınları.

Demirel, M. (1996). Birinci Dünya Harbinde Erzurum ve Çevresinde Ermeni Hareketleri (1914-1918). Ankara: Genelkurmay Basımevi.

Ertan, T.F.(2016). Sevr ve Lozan antlaşmaları Hakkında Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme. Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Sayı:58, ss.21-37.

Erim, N. (1953). Devletlerarası Hukuk ve Siyasi tarih Metinleri. C.1, Ankara:TTK.

Ertuğ, H. R.(1976). Resmî Gazete ve Düsturların Tarihi. Hayat Tarih Mecmuası, Cilt: 1, Sayı: 12, İstanbul, s. 73.

Gökbilgin, T. (2011). Milli Mücadele Başlarken, İstanbul: Kültür Yayınları.

Halaçoğlu, Y. (2007). Ermeni Tehciri, İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılığı.

Karabekir, K. (2000). Ermeni Dosyası. İstanbul: Emre Yayınları.

Keskin, M. D.(1995). Türk İnkılabı ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi. Kayseri: Ufuk Kitabevi.

Oran, Baskın, *Türk Dış Politikası*, Cilt:1, İstanbul: İletişim Yayınları, 2002.

Üçüncü, U. (2014). İstikbâl Gazetesi'ne Göre Doğu Cephesi'nde Türk Ermeni Savaşı. Karadeniz İncelemeleri Dergisi, Sayı:16, ss.87-113.

Sorgun, T.(1998). Mütareke Bölüğü ve Bekir ağa Bölüğü. İstanbul: Kamer Yayınları.

Süer, A. (1990). 1915 Ermeni Ayaklanmalarında Çarlık Rusyası'nın Rolü, DTCF Dergisi, S.10, ss.459-466.

Tosun, R.(2003). Ermeni Meselesinin Ortaya Çıkışı ve Mahiyeti. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, ss.143-163.

3. Süreli Yayınlar

Takvim-i Vekayi, 24 Şubat 1336, No:3784

Takvim-i Vekayi,10 Mayıs 1336, No:3849

Takvim-i Vekayi,31 Temmuz 1336, No:3917

Takvim-i Vekayi,14 Mart 1336, No:3800

Takvim-i Vekayi, 6 Mart 1336, No:3784

Takvim-i Vekayi,13 Mart 1336, No:3799.

Takvim-i Vekayi,14 Mart 1336, No:3799.

Takvim-i Vekayi, 21 Temmuz 1920, No:3909.

Takvim-i Vekayi, 4 Ağustos 1336, No:3921.

Takvim-i Vekayi, 21 Temmuz 1336, No:3909.

Takvim-i Vekayi, 20 Temmuz 1336, No:3908.

Takvim-i Vekayi, 12 Ağustos 1336, No. 3928.

Takvim-i Vekayi, 17 Temmuz 1920, No:3905.

Takvim-i Vekayi, 18 Temmuz 1920, No: 3906.

Sigara Karşıtı Radyo Spotlarının Etkisi: Sağlık İletişiminde İkna Edici Dil ve Davranış Değişikliği Stratejileri

Gökhan BAK^{1,*}, Alparslan BAK², Seçkin ÇELİK³, Firuze BALCI⁴

TELHİS (ÖZ)

Araştırma Makalesi

Takvim-i Vekayi
ISSN: 2148-0087

Basım (Published): 31.12.2024
Kabul (Acceptance): 23.12.2024
Gönderi (Submitting): 14.12.2024

Cilt (Vol): 12
No (Issue): 2
Sayfa (Pages): 136-155

Adres: ¹Dr., Bağımsız Araştırmacı,
Adana, Türkiye.
ORCID: 0000-0003-4520-0930
²Bağımsız Araştırmacı, Ankara,
Türkiye.
ORCID: 0000-0002-5499-5264
³Milli Eğitim Bakanlığı, Okul
Yöneticisi, Adana, Türkiye.
ORCID: 0000-0002-0927-8901
⁴Milli Eğitim Bakanlığı, Okul
Yöneticisi, Adana, Türkiye.
ORCID: 0009-0000-5653-5408

***Sorumlu Yazar (Corresponding);**
E-mail:
gokhanbak2010@hotmail.com

Anahtar Kelimeler: Sigara
Bırakma, Sağlık İletişimi, Kod
Haritalama, Toplumsal Farkındalık,
Medya Kampanyaları.

Bu çalışma, sigara bırakma sürecinin karmaşıklığını anlamak ve sigara karşıtı kampanyaların etkinliğini değerlendirmek amacıyla kod yakınlık ve kod kesişim haritaları analizini kullanmaktadır. Sigara bırakma sürecinin sadece bireysel bir eylem değil, toplumsal ve çevresel faktörlerle etkileşime giren çok boyutlu bir süreç olduğu ortaya konmuştur. Araştırmanın amacı, bu sürecin başarıya ulaşmasında etkili olan toplumsal farkındalık, sağlıklı yaşam hedefleri, empati, çevresel değişiklikler gibi faktörlerin birbirleriyle nasıl etkileşime girdiğini anlamaktır.

Çalışmada, MAXQDA 2020 yazılımı kullanılarak sigara bırakma süreci üzerine yapılan kod yakınlık ve kesişim haritası analizleriyle, sigara bırakma sürecini etkileyen faktörlerin dinamikleri detaylı bir şekilde incelenmiştir. Analizler, toplumsal farkındalık ve olumlu değişim gibi faktörlerin sürecin merkezi unsurları olduğunu ve bu faktörlerin, sigara bırakmayı toplumsal bir dönüşüm hareketine dönüştürebileceğini ortaya koymuştur. Ayrıca, sağlıklı yaşam ve empati arasındaki güçlü bağın, bireylerin sigara bırakma sürecinde daha fazla motivasyona sahip olmalarını sağladığı vurgulanmıştır.

Sonuç olarak, bu çalışma, sigara karşıtı kampanyaların toplumsal farkındalık yaratmadaki etkinliğini ve sigara bırakma sürecini etkileyen faktörlerin etkileşimini anlamamıza önemli katkılar sağlamıştır. Sigara bırakma sürecinde toplumsal farkındalık ve sağlıklı yaşam hedeflerinin güçlendirilmesinin, bireylerin sürece daha kararlı bir şekilde katılmalarına olanak tanıyacağı ve sürecin başarısını artıracığı sonucuna ulaşılmıştır. Gelecekte yapılacak araştırmalar, diğer medya araçları ve kampanya stratejilerinin de benzer analizlere tabi tutulması gerektiğini ve sigara karşıtı mücadelede daha etkili stratejiler geliştirilmesi gerektiğini önermektedir.

The Impact of Anti-Smoking Radio Spots: Persuasive Language and Behavioral Change Strategies in Health Communication

Research Article

ABSTRACT

This study employs code proximity and code intersection mapping analysis to understand the complexity of the smoking cessation process and evaluate the effectiveness of anti-smoking campaigns. It reveals that the smoking cessation process is not merely an individual action, but a multidimensional process that interacts with societal and environmental factors. The aim of the research is to understand how factors such as social awareness, healthy living goals, empathy, and environmental changes interact to contribute to the success of this process.

In the study, code proximity and intersection mapping analyses on the smoking cessation process were conducted using MAXQDA 2020 software, offering a detailed examination of the dynamics of the factors influencing the smoking cessation process. The analyses show that factors such as social awareness and positive change are central to the process, and these factors can transform smoking cessation into a social transformation movement. Additionally, the strong connection between healthy living and empathy is emphasized, highlighting how this bond motivates individuals to be more determined in the smoking cessation process.

In conclusion, this study significantly contributes to our understanding of the effectiveness of anti-smoking campaigns in raising social awareness and the interaction of factors influencing the smoking cessation process. It is concluded that strengthening social awareness and healthy living goals in the smoking cessation process will allow individuals to participate in the process more decisively and improve the success of the process. Future research suggests that similar analyses should be applied to other media tools and campaign strategies, and more effective strategies should be developed in the fight against smoking.

KEYWORDS

Smoking Cessation, Health Communication, Code Mapping, Social Awareness, Media Campaigns.

1. GİRİŞ

Sigara kullanımı, dünya çapında önemli bir sağlık sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Her yıl milyonlarca insan, sigara içmenin yol açtığı hastalıklar nedeniyle hayatını kaybetmektedir. Sigaranın sağlığa zararı, sadece bireysel bir mesele olmanın ötesinde, toplumsal bir sorun halini almıştır. Bu bağlamda, sigaranın zararları hakkında toplumsal farkındalık yaratmak ve sigara içen bireyleri bırakmaya teşvik etmek, sağlık iletişiminin en önemli alanlarından birini oluşturur. Kamu spotları, bu tür farkındalık yaratma çabalarının en etkili araçlarından biridir.

Sağlık Bakanlığı gibi resmi kurumlar, sigara kullanımıyla mücadele etmek için farklı iletişim stratejileri geliştirmekte ve bu stratejilerin bir parçası olarak radyo spotları gibi kısa ama etkili medya araçlarını kullanmaktadır. Radyo spotları, düşük maliyetli ve geniş kitlelere ulaşabilen medya araçları olmaları nedeniyle sağlık iletişimi alanında sıkça tercih edilmektedir. Bu tür spotlar, genellikle sigara bırakma konusunda halkı bilinçlendirmeyi ve sigaranın zararları hakkında bilgi vermeyi amaçlar.

Bu çalışma, Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı tarafından yayımlanan bir sigara karşıtı radyo spotunun metin analizine odaklanmaktadır (Sağlık Bakanlığı, 2024). "Sigaranın Sağlığa Zararları" konulu 53 saniyelik bu radyo spotu, sigara içmenin sağlık üzerindeki olumsuz etkilerine dair kişisel hikayelerle desteklenmiş mesajlar içermektedir. Çalışma, bu spotun, sigara içen bireylerin davranışlarını değiştirmeyi hedefleyen ikna edici dilini ve duygusal hitaplarını incelemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, radyo spotunun etkili iletişim stratejileri kullanıp kullanmadığı, hedef kitlesinin davranışlarını değiştirme potansiyeli ve mesajların içerdikleri duygusal öğeler ele alınacaktır.

Çalışmanın amacı, sigara karşıtı medya kampanyalarında kullanılan dilsel stratejileri anlamak ve bu stratejilerin toplumda nasıl bir değişim yaratabileceğini incelemektir. MAXQDA gibi nitel veri analiz yazılımları kullanılarak, radyo spotunun dilindeki temalar, duygusal ve ikna edici unsurlar analiz edilecek ve elde edilen bulgular ışığında kamu spotlarının etkisi tartışılacaktır. Sonuç olarak, bu çalışma, sigara karşıtı sağlık iletişiminin

etkinliğini değerlendirmek ve gelecekteki sağlık kampanyalarına yönelik önerilerde bulunmak amacı taşımaktadır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Sağlık iletişimi, sağlık bilgisi ve farkındalık yaratma amacıyla kullanılan tüm iletişim süreçlerini kapsar. “Sağlık iletişimin amacı; evrensel bir sağlık vizyonunun oluşturulması, geniş kapsamlı ve tüm toplumun katılımını içeren bir hedefler zinciri belirlenmesi ve tüm tarafların enformasyona erişiminin etkin yönetimidir” (Başol, 2018: 81). Sigara gibi ciddi sağlık tehditlerinin önlenmesine yönelik yapılan iletişim çalışmaları, bu alandaki en önemli uygulamalar arasında yer almaktadır. Sigara karşıtı medya kampanyaları, bireylerin sigara kullanma davranışlarını değiştirmeyi ve sağlık üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmayı hedefler. Kamu spotları ise bu amaca ulaşmak için en yaygın kullanılan araçlardan biridir.

Sağlık iletişimi, sağlıkla ilgili bilgi ve mesajların doğru bir şekilde hedef kitlelere ulaştırılması amacıyla kullanılan stratejileri kapsar. Sağlık iletişimi alanında yapılan çalışmalar, medyanın toplumsal davranışları değiştirme gücüne sahip olduğunu göstermektedir. Özellikle radyo, televizyon ve sosyal medya gibi kitle iletişim araçları, halk sağlığı konusunda farkındalık oluşturmak için etkili mecralar olarak kullanılmaktadır (Alden, 2011).

Radyo ve televizyon spotları, düşük maliyetli ve geniş kitlelere hızlı bir şekilde ulaşabilen etkili medya araçları olarak öne çıkmaktadır. Sağlık bakanlıkları ve sivil toplum kuruluşları, bu araçları kullanarak sigara içen bireyleri sigarayı bırakmaya teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Türkiye'deki sağlık hizmetleri üzerine yapılan bir araştırmada, tedavi edici sağlık politikalarının ön planda olduğu, ancak koruyucu sağlık hizmetlerinin daha fazla öneme sahip olması gerektiği vurgulanmıştır. Çalışma, kamu spotlarının tedavi edici sağlık hizmetlerinin geliştirilmesindeki rolünü ve doğru bilgilendirme ile sağlık hizmetlerinin daha etkili hale nasıl getirilebileceğini ortaya koymuştur (Şen, 2018).

Sigara karşıtı kampanyalar, genellikle sigaranın sağlık üzerindeki olumsuz etkilerini vurgulamak, sigara içmenin sosyal kabulünü azaltmak ve sigara

bırakma davranışını teşvik etmek amacıyla yürütülmektedir. Medyanın, özellikle sigara içen bireylerin davranışlarını değiştirmedeki rolü, çok sayıda araştırma tarafından incelenmiştir. Sigaranın zararları hakkında yapılan kamu spotları, bireylerin sigara içme alışkanlıklarını değiştirmeye yönelik önemli araçlar olarak kabul edilmektedir. Bu tür kampanyaların, sigara içenlerin davranışlarını değiştirmede önemli bir rol oynadığı, sigara içmeyenleri ise sigaranın zararları konusunda daha bilinçli hale getirdiği gözlemlenmiştir. Sigara bırakma sürecinde kamu kampanyalarının ve çevresel faktörlerin etkisi üzerinde yapılan çalışmalar önemli bir yer tutmaktadır. Selçuk Üniversitesi Selçuklu Tıp Fakültesi Hastanesi Aile Hekimliği bünyesindeki sigara bıraktırma polikliniğine başvuran bireyler üzerinde yapılan bir araştırmada, T.C. Sağlık Bakanlığı'nın yürüttüğü "Dumansız Hava Sahası" kampanyasının sigara bırakma girişimlerinde önemli bir rol oynadığı belirlenmiştir. Kesitsel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilen bu çalışmada, 206 katılımcının sigara karşıtı kampanyayı hatırlama düzeyleri, tutumları ve kampanyanın etkileri incelenmiştir. Sonuçlar, katılımcıların kampanyayı yüksek oranda hatırladığını ve özellikle televizyon aracılığıyla reklam mesajlarına maruz kaldıklarını, ayrıca sigara içmenin sağlık açısından zararlı olduğunu düşündüklerini göstermektedir. Çalışma ayrıca, sigara bırakma girişimlerinde en etkili faktörlerin "kampanya faktörü" ve "çevre-sağlık faktörü" olduğunu ortaya koymuş, bu faktörler arasında reklamlar, kapalı alanlarda sigara içme yasağı ve sigara bıraktırma polikliniğinin faaliyetlerinin yer aldığı belirtilmiştir. Bu bulgular, sağlık iletişimi ve sigara bırakma süreçlerinin etkinliğini artırmak için kampanya stratejilerinin ve çevresel etmenlerin nasıl birleştirilebileceğini göstermektedir (Aydın & Marakoğlu, 2014).

Sigara karşıtı kampanyaların etkinliğini artırmak için kullanılan ikna teorileri ve duygusal hitaplar da literatürde yaygın bir şekilde ele alınan konulardandır. Bu teoriler, bireylerin davranışlarını değiştirmek amacıyla duygusal ya da mantıklı argümanlar sunmanın etkili olabileceğini savunmaktadır. Özellikle sigara bırakma kampanyalarında, kişisel deneyimlerin paylaşıldığı ve bireylerin sigaranın sağlık üzerindeki zararlı etkilerini vurgulayan duygusal mesajların kullanıldığı görülmektedir. Bu tür mesajların, sigarayı bırakmaya yönelik motivasyonu artırmada daha etkili olduğu yapılan araştırmalarla desteklenmektedir. Bunun yanı sıra, kişisel

deneyimlerin paylaşıldığı ve doğrudan sigara bırakma süreçlerine dair anlatıların yer aldığı radyo spotları, izleyicilerle güçlü bir bağ kurma potansiyeline sahiptir. Sigara bırakan bireylerin kendi deneyimlerini aktararak, sigarayı bırakmanın zorluklarının aşılacağı mesajını iletmeleri, diğer bireyleri motive edebilir. Sağlık iletişimi alanında yapılan araştırmalar, duygusal içerikli mesajların ikna edici gücünü ortaya koymaktadır. Sigara karşıtı kampanyalarda, korku ve empati gibi duygusal stratejilerle yapılan iletişim, bireylerin sigara bırakma kararlarını olumlu yönde etkileyebilir. Korku uyandırıcı mesajlar, sigara içmenin sağlık üzerindeki tehditlerine dair farkındalık yaratmak suretiyle bireylerin riskleri daha iyi kavramalarını sağlar. Ayrıca, sigara içmenin kişisel ve toplumsal etkilerine dair empati uyandırıcı mesajlar, bireylerin sigara içen diğer insanlarla empati kurmalarını ve böylece kendi davranışlarını değiştirmelerini teşvik edebilir. Sağlık iletişimi, sağlık okuryazarlığı, ilaç kullanımı, beslenme alışkanlıkları ve spor yapma gibi geniş bir alanı kapsayan, sağlıkla ilgili tüm iletişim faaliyetlerini içine alan bir disiplindir. Bu faaliyetler, sağlıklı alışkanlıkların kazandırılması, istenmeyen davranışlardan kaçınılması, sağlık bilincinin artırılması ve doğru davranışların öğretilmesi hedeflenmektedir. Kamu spotları, bu süreçlerin önemli bir aracı olarak sıklıkla kullanılmaktadır. Özellikle son yıllarda kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları, kamu yararına yönelik bilgi iletimi ve farkındalık oluşturma amacıyla bu tür spotları daha fazla kullanmaya başlamıştır. Bir çalışmada, sağlık iletişimi kavramı detaylı bir şekilde ele alınmış ve kamu spotlarının rolü incelenmiştir. Türkiye’de 2008 yılından itibaren sigarayı bırakmaya yönelik yapılan önemli yasal düzenlemeler çerçevesinde, Sağlık Bakanlığı tarafından yayımlanan sigara karşıtı kamu spotlarına odaklanılmıştır. Araştırma, iki farklı sigara karşıtı kampanyada yayımlanan yedi kamu spotunu göstergebilimsel çözümleme yöntemiyle inceleyerek, sigarayı bırakmaya yönelik kullanılan anlam yapılarını analiz etmiştir. Sonuçlar, ilk altı spotun korku unsurlarına odaklandığını, ancak ikinci kampanyanın son spotunda strateji değişikliği yapılarak sigara bırakmanın olumlu sonuçlarına vurgu yapıldığını göstermiştir (Doğu Öztürk, 2020).

Sağlık iletişimi alanındaki araştırmalar, bireylerin ve toplumların sağlıkla ilgili tutum, inanç ve davranışlarını anlamaya ve gerektiğinde bu davranışları yönlendirmeye yönelik iletişim stratejilerini kapsamaktadır. Yapılan bir

çalışmada, sağlık iletişimi üzerine yapılan araştırmalarda mesajların üretim sürecinden veya metnin içeriğinden ziyade, mesajların en önemli kitle iletişim aracı olan televizyon aracılığıyla nasıl ele alındığı incelenmiştir. Alımlama analizleri, izleyici kitlesini tekdüze bir grup olarak değil, farklı deneyim ve pratiklerin birleştiği dinamik bir yapı olarak ele almaktadır. Bu yaklaşım, kitle iletişim araçlarında yayımlanan mesajların izleyiciler tarafından nasıl algılandığı konusunda değerli bilgiler sunmaktadır. Sağlık Bakanlığı'nın "Sigara Pişmanlıktır" temalı kamu spotu ve AVEA'nın sigarayı bir metafor olarak kullandığı "Siz de Bırakabilirsiniz" reklam filmi üzerine yapılan bu araştırmada, izleyicilerin veya okurların bu mesajlara nasıl yaklaştığını incelemek için odak grup görüşmelerini kullanmıştır. Araştırma sonucunda, izleyicilerin her iki mesajı da bağımsız olarak değerlendirdiği ve birinin etkinliğinin diğerini etkilemediği belirlenmiştir (Yıldırım Becerekli, 2012).

Sigara karşıtı kamu spotları, bireylerin tutum ve davranışlarını etkilemeyi hedefleyerek, ikna edici mantıksal kanıtlar ve duygusal çağrılar kullanmaktadır. Bu iletişim sürecinde, görsel öğeler sıklıkla tercih edilmektedir çünkü dikkat çekme, duygusal aktarım yapma, karmaşık bilgileri basitleştirerek sunma, hikâye anlatma ve akılda kalıcılık sağlama gibi avantajlar sunar. İlgili literatür, ikna edici iletişimin etik temellerini belirleyebilecek ve iletişimciler için kavramsal ve sistematik bakış açıları geliştirebilecek çalışmalara da yer vermektedir. Bu çerçevede, sigara karşıtı kamu spotlarının etik yönlerini inceleyen bir araştırma, Yeşilay ve Sağlık Bakanlığı Sağlık Geliştirilmesi Genel Müdürlüğü'nün web sitelerinde yayımlanan on altı sigara karşıtı kamu spotunun içerik analizini gerçekleştirmiştir. Araştırma bulguları, söz konusu spotların çoğunun etik ilkeleri büyük ölçüde karşıladığını göstermektedir. Özellikle saygı, sosyal sorumluluk ve dürüstlük gibi ilkelerin tam olarak sağlandığı, doğruluk, özgünlük ve eşitlik ilkelerinin ise kısmi olarak yerine getirildiği saptanmıştır (Aydın, 2023).

Kamu spotları, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar için sağlık, eğitim, çevre ve insan hakları gibi önemli alanlarda toplumsal farkındalık oluşturmak ve insanları düşündürmek için güçlü araçlardır. Ancak, yanlış tasarlanmış mesajlar ve sınırlı yayın süreleri gibi problemler, bu araçların etkinliğini

kısıtlayabilir. Bu nedenle, doğru bir strateji izlemek ve hedef kitleye uygun bir yaklaşım benimsemek büyük önem taşımaktadır (Aytekin, 2016:250-251). Kamu spotları, sigara içmenin sağlık üzerindeki etkileri hakkında geniş kitlelere ulaşmayı amaçlayan medya araçlarındandır. Sağlık Bakanlıkları tarafından yayımlanan bu tür spotlar, toplumda farkındalık yaratma ve davranış değişikliği sağlama açısından büyük bir rol oynamaktadır. Radyo spotları, televizyon spotlarına kıyasla daha düşük maliyetli olup, hedef kitleye ulaşmada etkili bir yol sunmaktadır.

Yapılan literatür taramasında, sigara karşıtı radyo spotlarının içeriklerinin incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu eksiklik göz önünde bulundurularak, söz konusu çalışma başlatılmıştır. Çalışma, hem akademik alanda katkı sağlamayı hem de konuya ilgi duyanlara rehberlik etmeyi amaçlayarak tamamlanmıştır.

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışma, "Sigaranın Sağlığa Zararları" başlıklı radyo spotunun içeriğini inceleyerek sağlık iletişimi alanındaki etkisini ve kullanılan iletişim stratejilerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Nitel bir araştırma deseniyle gerçekleştirilen bu çalışma, radyo spotunun dilindeki ana temalar, duygusal hitaplar ve ikna edici unsurları belirlemeyi hedeflemiştir. Çalışma, içerik analizi ve tematik analiz yaklaşımlarını benimsemiş olup, veri analizi MAXQDA 2020 yazılımı kullanılarak yapılmıştır. Bu bölümde, araştırmanın veri toplama yöntemi, analiz süreci ve kullanılan yazılım hakkında detaylı bilgiler sunulmaktadır.

Araştırma nitel bir yaklaşım benimsemekte olup, belirli bir fenomenin derinlemesine incelenmesini amaçlamaktadır. Nitel araştırmalar genellikle metin, konuşma veya diğer sözel veriler üzerinde yapılan içerik analizleriyle gerçekleştirilir. Bu bağlamda, "Sigaranın Sağlığa Zararları" radyo spotunun metni yazıya dökülerek içerik analizi yöntemiyle incelenmiş, iletişim stratejilerinin yapısı, kullanılan dil ve temalar analiz edilmiştir. İçerik analizi, metinlerin sistematik bir şekilde incelenmesi ve belirli kategorilere ayrılması işlemidir.

Veri toplama sürecinde, Sağlık Bakanlığı'nın resmi internet sitesinde yayımlanan "Sigaranın Sağlığa Zararları" başlıklı radyo spotunun metni kullanılmıştır. Bu metin, sağlıkla ilgili farkındalık yaratmayı ve sigara içen bireyleri sigara kullanmaktan caydırmayı amaçlayan bir içerik sunmaktadır. Metin, sağlık iletişimi ve sigara karşıtı medya kampanyaları üzerine yapılan mevcut literatürle uyumlu olarak, hedef kitlenin sigara içmeye yönelik tutumlarını değiştirmeye yönelik stratejik bir dil kullanmaktadır.

Veri analizi süreci MAXQDA 2020 yazılımı ile gerçekleştirilmiştir. MAXQDA, nitel verilerin analizini yapabilen ve özellikle içerik analizi için güçlü araçlar sunan bir yazılım programıdır. İlk olarak, radyo spotunun metni MAXQDA programına aktarılmış ve belirli ifadeler ve kelimeler kodlanmıştır. Kodlama işlemi, metin içinde yer alan ana temalar, duygusal hitaplar, ikna edici unsurlar ve diğer önemli noktaların tespitine yönelik yapılmıştır. Kodlar, literatürdeki sağlık iletişimi ve sigara karşıtı kampanyalarla ilgili kavramlar ve teorilerle uyumlu olarak belirlenmiştir.

Kodlama işleminden sonra tematik analiz aşamasına geçilmiştir. Tematik analiz, metnin içinde geçen farklı temaların ortaya çıkarılması ve bu temaların nasıl birbiriyle ilişkilendirildiğinin incelenmesidir. Radyo spotunda öne çıkan temalar arasında "sağlık", "sigara bırakma", "kişisel değişim" ve "toplumsal sorumluluk" gibi ana başlıklar bulunmaktadır. Bu temalar, sağlık iletişimi açısından sigara bırakma süreci ve toplumda farkındalık yaratma stratejilerinin nasıl bir rol oynadığını anlamamıza yardımcı olmuştur.

Duygusal hitapların ve ikna edici unsurların tespiti de bir diğer analiz aşamasıdır. Bu aşamada, spotta yer alan duygusal dilin (korku, empati, özdeşleşme) ve ikna stratejilerinin analizi yapılmıştır. Örneğin, "sigara içtiğim dönemde bırakırsam yerine ne koyarım diye düşünürdüm" gibi ifadeler, bireylerin sigara bırakma sürecindeki kaygılarını ve bu kaygıların nasıl aşılabileceğini vurgulamaktadır. Bu tür ifadeler, duygusal ve psikolojik bir etki yaratmayı amaçlamakta olup, sigara bırakma kararlarını etkileyebilir.

Çalışmanın geçerliliği, MAXQDA yazılımı kullanılarak gerçekleştirilen sistematik ve tutarlı analiz süreciyle sağlanmıştır. Veri kodlama sürecinde, bağımsız bir şekilde yapılan analizler, çalışmanın doğruluğunu ve

güvenilirliğini artırmıştır. Ayrıca, çalışmada kullanılan örnekler açıkça sunulmuş ve geçerlilik sağlanmıştır.

Araştırma etik ilkelere uygun bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Radyo spotunun metni, Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı'nın resmi internet sitesinde halka açık bir kaynak olarak yer almaktadır ve metnin kullanımı için herhangi bir etik onay gerekmemektedir.

4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Çalışmada kullanılan temalar, kodlar ve bu kodların mantıksal/anlamsal dayanakları Tablo 1'de sunulmuştur. Her bir tema, sigara bırakma sürecindeki belirli bir boyutu veya faktörü temsil ederken, kodlar bu temaların daha spesifik açılımlarını ve sürecin çeşitli yönlerini açıklamaktadır. Mantıksal ve anlamsal dayanaklar ise, bu temaların ve kodların literatür ve önceki araştırmalar ışığında nasıl şekillendiğini ve hangi teorik temeller üzerine kurulduğunu gösterir. Bu yapı, sigara bırakma sürecine dair daha derinlemesine bir anlayış geliştirmek ve sürecin dinamiklerini görselleştirmek amacıyla kullanılmıştır.

Araştırmada, verilerin derinlemesine analizini sağlamak amacıyla kod yakınlık haritası ve kod kesişim haritası gibi görsel analiz araçları kullanılmıştır. Bu yöntemler, veri setindeki ilişki ve temaların daha ayrıntılı bir şekilde incelenmesine olanak tanımış, böylece kodlar arasındaki örtüşen veya benzer bağlantılar daha belirgin hale getirilmiştir.

Kod yakınlık haritası, sigara bırakma sürecine ilişkin temalar arasındaki etkileşimleri görselleştirerek, sürecin karmaşıklığını ve çok boyutlu yapısını açığa çıkarmaktadır (Şekil 1). Harita üzerinde yer alan temalar, kodlar arasındaki uzaklık ve yakınlık ilişkilerine göre sıralanmıştır. Bu görsel analiz, sigara bırakma sürecindeki önemli faktörlerin ve bunlar arasındaki ilişkilerin anlaşılmasına olanak tanımaktadır.

Tablo 1. Araştırmada Kullanılacak Tema, Kodlar ve Mantıksal/Anlamsal Dayanak Tablosu

Tema	Kod	Mantıksal/Anlamsal Dayanak
Sağlık	Sağlıklı Yaşam	Sigara içmemenin sağlık üzerindeki olumlu etkileri ve sağlıklı yaşamın teşvik edilmesi.
Sigara Bırakma Deneyimi	Sigara Bırakma Süreci	Sigara bırakmanın kişisel deneyimleri, kaygılar ve motivasyonlar.
Duygusal Hitap	Korku ve Kaygı	Sigara içmenin sağlık üzerindeki olumsuz etkilerine dair uyarıcılar, bireylerde korku yaratma.
Kişisel Değişim	Olumlu Değişim	Sigara bırakma sürecinde yaşanan olumlu değişiklikler, bireysel gelişim ve yaşam kalitesindeki artış.
Sosyal Sorumluluk	Toplumsal Farkındalık	Sigara içmenin çevresel ve toplumsal etkileri, kamu sağlığına yönelik sorumluluklar.
Psiko-sosyal Unsurlar	Empati ve Özdeşleşme	Bireylerin sigara bırakma sürecinde birbirleriyle empati kurma, deneyimleri paylaşma.
Mekan ve Çevre	Çevresel Değişim	Sigarasız alanların farkındalığı, çevreyi ve mekanları daha sağlıklı hale getirme.
Kurumsal Mesaj	Devletin Rolü	Sağlık Bakanlığı'nın mesajı ve sigara karşıtı kampanyaların devletin sorumluluğuyla yürütülmesi.

Harita üzerinde dikkat çeken temalardan ilki, "Toplumsal Farkındalık" ve "Olumlu Değişim" kodlarıdır. Bu temalar haritanın merkezinde yer almakta olup, diğer kodlarla güçlü ilişkiler kurmaktadır. Bu durum, bireylerin sigara bırakma kararını alırken toplumsal farkındalığın artırılmasının ve olumlu bir değişim perspektifine sahip olmanın kritik rol oynadığını vurgulamaktadır. Sigaranın zararları hakkında bilinçlenmek ve toplumsal bir değişim hareketine katılmak, sigara bırakma sürecindeki başarıyı doğrudan etkileyebilir.

Bir diğer önemli bulgu, "Sağlıklı Yaşam" ve "Empati-Özdeşleşme" arasındaki güçlü ilişkidir. Bireylerin sağlıklı yaşam hedeflerine ulaşırken, başkalarının sigara bırakma deneyimlerine empati duymaları ve bu deneyimlerden kendi hayatlarına ders çıkarmaları, sürecin önemli bir motivasyon kaynağı olabilir. Bu bağlamda, bireylerin başkalarının zorlukları ve başarılarıyla özdeşleşmesi, sigara bırakma sürecine katılmalarını teşvik edebilir.

"Çevresel Değişim" ve "Toplumsal Farkındalık" arasındaki ilişki, çevresel faktörlerin ve toplumsal duyarlılığın birlikte işlediğini göstermektedir. Çevresel değişim, sigara bırakma sürecinde bireylerin toplumsal sorumluluk bilinciyle hareket etmelerini teşvik edebilir. Toplumsal farkındalığın artması, sigara bırakma hareketinin çevresel ve toplumsal bir boyuta taşınmasına katkı sağlayabilir.

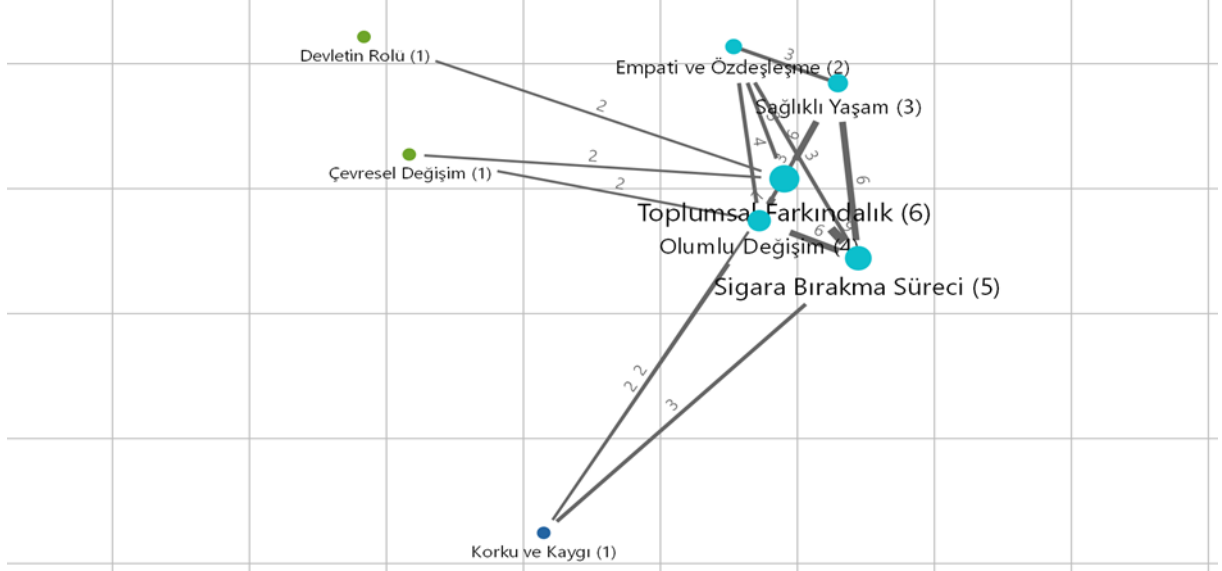
Öte yandan, "Korku ve Kaygı" kodu, haritada diğer temalardan uzak bir konumda yer almaktadır. Bu, sigara bırakma sürecindeki olumsuz duyguların, diğer pozitif temalardan bağımsız olarak ele alınması gerektiğini göstermektedir. Korku ve kaygı, bireylerin sigara bırakma sürecindeki zorluklarla başa çıkarken karşılaştıkları duygusal engelleri temsil etmektedir. Bu temanın izolasyonu, sigara bırakma sürecindeki psikolojik zorlukların ayrı bir dikkatle ele alınması gerektiğini işaret etmektedir.

"Devletin Rolü" teması ise, diğer kodlarla kıyaslandığında daha az ilişkilidir. Bu, devletin sigara bırakma sürecindeki rolünün, bireysel ve toplumsal faktörlere kıyasla daha sınırlı olduğu anlamına gelmektedir. Sigara karşıtı kampanyalar ve devletin desteği önemli olsa da, bireysel motivasyon ve toplumsal farkındalık gibi faktörler kadar etkili olmayabilir. Bu durum, devletin sigara bırakma sürecindeki rolünün yönlendirici ve destekleyici olmasının, bireylerin aktif katılımını teşvik etme gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Genel değerlendirme yapıldığında, kod yakınlık haritası, sigara bırakma sürecinde bireylerin yaşadığı içsel ve dışsal etkenleri ve bu süreçteki ilişkileri görselleştirerek sürecin karmaşıklığını ortaya koymaktadır. Toplumsal farkındalık, olumlu değişim, sağlıklı yaşam ve empati gibi unsurlar, sigara bırakma sürecinde kritik bir rol oynamaktadır. Aynı zamanda, "Korku ve Kaygı" gibi olumsuz duyguların ve "Devletin Rolü" gibi dışsal faktörlerin sürecin tamamlayıcı unsurları olarak değerlendirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, kod yakınlık haritası sigara bırakma kampanyaları ve destek hizmetlerinin geliştirilmesinde önemli bir araç olarak kullanılabilir. Toplumsal farkındalık ve olumlu değişim gibi temasal kodların gücü, sigara bırakma sürecinde etkili stratejiler geliştirilmesinde yol gösterici olabilir. Ayrıca, bireysel çabaların yanı sıra, toplumsal destek ve çevresel faktörlerin etkisinin artırılması için daha kapsamlı kampanyalar ve eğitim programları

tasarlanabilir. Bu analiz, sigara bırakma süreçlerinin daha sağlıklı ve etkili bir şekilde yönetilmesine yönelik değerli bir akademik katkı sağlayabilir.

Şekil 1. Kod Yakınlık Haritası

Kod kesişim haritası, sigara bırakma sürecindeki farklı kavramlar arasındaki etkileşimleri görselleştirerek bu etkileşimlerin gücünü ve sıklığını ortaya koymaktadır (Şekil 2). Harita, her bir noktanın bir kodu temsil ettiği ve noktalar arasındaki çizgilerin, bu kodların birlikte kullanıldığını veya ilişkili olduğunu gösterdiği bir yapıya sahiptir. Çizgilerin kalınlığı ise arasındaki ilişkinin gücünü belirlemektedir; bu da belirli kodların sigara bırakma sürecindeki önem derecelerini anlamamıza yardımcı olur. Kod kesişim haritası, sürecin çok boyutlu doğasını daha iyi kavrayabilmemizi sağlamakta ve sigara bırakma sürecindeki ilişkileri daha derinlemesine incelememize olanak tanımaktadır.

Harita üzerinde belirgin olan temalardan biri, "Toplumsal Farkındalık" ve "Olumlu Değişim" kodlarıdır. Bu temalar, haritanın merkezinde yer almakta olup, güçlü etkileşimler sergileyen öğeler arasında bulunmaktadır. Bu yoğun ilişki, sigara bırakma sürecinin sadece bireysel bir eylem değil, aynı zamanda toplumsal bir dönüşüm süreci olduğunu ortaya koymaktadır. Toplumsal farkındalık arttıkça, bireyler sigaranın zararları hakkında daha bilinçli hale gelmekte ve bu da olumlu bir değişim sürecini tetiklemektedir. Bu dinamik,

bireylerin sigara bırakma kararını almalarında ve süreci başarıyla geçirmelerinde kritik bir rol oynamaktadır.

Bir diğer önemli bulgu, "Sağlıklı Yaşam" ve "Empati-Özdeşleşme" kodları arasındaki güçlü bağıdır. Bireylerin sağlıklı bir yaşam sürme arzusunun, başkalarının deneyimlerine duyduğu empati ile nasıl şekillendiği harita üzerinde net bir şekilde gözlemlenmektedir. Empati, bireylerin diğer kişilerin sigara bırakma süreçlerine duyduğu ilgiyle ve kendi sağlıklarını iyileştirme yönündeki istekleriyle doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda, sağlıklı yaşam hedefinin yalnızca kişisel bir istek değil, aynı zamanda başkalarının hikayeleriyle özdeşleşme yoluyla pekiştirildiği anlaşılmaktadır. Empati, sigara bırakma kararını alma sürecinde önemli bir motivasyon kaynağı olarak öne çıkmaktadır.

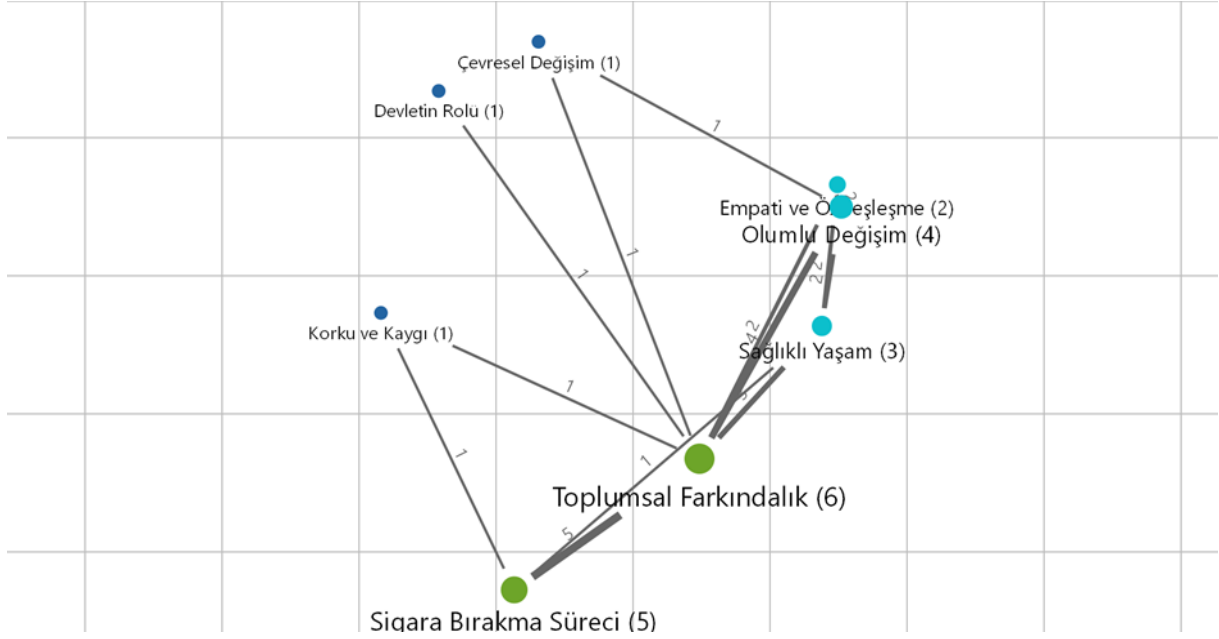
"Çevresel Değişim" ve "Toplumsal Farkındalık" arasındaki kesişim, çevresel faktörlerin toplumsal farkındalık üzerinde önemli bir etkisi olduğunu göstermektedir. Çevresel değişiklikler, örneğin sigara içmenin yasaklandığı alanların artması ve sigara reklamlarının yasaklanması gibi düzenlemeler, toplumsal farkındalığı artırarak sigara içmenin toplumsal açıdan kabul edilemez hale gelmesini hızlandırmaktadır. Bu durum, bireylerin sigarayı bırakma kararlarını almalarını kolaylaştırmakta ve toplumsal destek sağlamaktadır. Haritadaki kesişim, çevresel faktörlerin ve toplumsal bilinçlenmenin birbirini destekleyen, karşılıklı bir etkileşim içinde olduğunu vurgulamaktadır.

Diğer taraftan, "Korku ve Kaygı" kodu, haritada diğer temalardan oldukça uzakta yer almakta ve genellikle diğer kodlarla kesişim oluşturmakta zorluk yaşamaktadır. Bu durum, sigara bırakma sürecinde karşılaşılan olumsuz duyguların, genellikle bireysel bir deneyim olarak varlığını sürdürdüğünü ve toplumun genel olumlu hareketlerinden bağımsız değerlendirildiğini göstermektedir. Korku ve kaygı, sigara bırakma sürecinde kişilerin karşılaştıkları psikolojik engelleri temsil etmektedir ve diğer olumlu temalardan bağımsız bir şekilde harita üzerinde yer almaktadır. Bu, sürecin duygusal açıdan zorlu bir deneyim olduğunu ve bu temaların bireysel olarak ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

"Devletin Rolü" kodu ise, diğer kodlarla kıyaslandığında daha az bağlantıya sahip olup, devletin müdahalesinin sigara bırakma sürecindeki rolünün sınırlı olduğunu göstermektedir. Devletin sigara ile mücadeledeki rolü, sağlık politikaları, sigara yasakları ve sigara içmeyen alanların artırılması gibi çevresel düzenlemelerle sınırlı kalmakta, bireylerin kişisel motivasyonu ve toplumsal farkındalık gibi faktörlerle kıyaslandığında daha küçük bir yer tutmaktadır. Bu durum, devletin sigara bırakma sürecindeki rolünün genellikle yönlendirici olduğunu ve bireysel kararlar ile toplumsal destek mekanizmalarının daha belirleyici bir rol oynadığını işaret etmektedir.

Genel olarak, kod kesişim haritası, sigara bırakma sürecinde etkili olan temalar arasındaki etkileşimleri ve bu etkileşimlerin karar verme süreçlerindeki rollerini açıkça ortaya koymaktadır. "Toplumsal Farkındalık" ve "Olumlu Değişim" gibi temalar arasındaki güçlü etkileşim, sigara bırakma sürecinin toplumsal bir dönüşüm süreci olduğunu ve bireylerin bu süreci başarabilmesi için toplumsal bilinçlenme ve değişim perspektifine sahip olmalarının kritik önem taşıdığını vurgulamaktadır. Ayrıca, "Korku ve Kaygı" gibi olumsuz duyguların, diğer olumlu temalardan bağımsız bir şekilde varlık gösterdiği gözlemlenmiştir.

Sonuç olarak, kod kesişim haritası, sigara bırakma sürecinin karmaşık ve çok boyutlu yapısını anlamamıza yardımcı olan güçlü bir analiz aracıdır. Harita, toplumsal, çevresel ve bireysel faktörlerin etkileşimini ortaya koyarak, sigara bırakma kararlarını alırken bireylerin karşılaştığı zorlukları ve sürecin başarılı bir şekilde tamamlanabilmesi için hangi etmenlerin kritik olduğunu net bir şekilde gözler önüne sermektedir. Bu analiz, sigara bırakma stratejilerinin ve destek programlarının geliştirilmesinde önemli bir rehber olarak kullanılabilir.

Şekil 2. Kod Kesişim Haritası

Nitel içerik analizi kapsamında MAXQDA programı ile oluşturulan kelime bulutu (Şekil 3), radyo spotunun tematik yapısı hakkında önemli ipuçları sunmaktadır. Analiz sonucunda, "sigara", "sağlıklı" ve "yaşamak" kelimelerinin sıklıkla tekrarlandığı görülmektedir. Bu bulgu, spotun temel olarak sigara bırakma eylemini, bireyin sağlığı ve yaşam kalitesiyle doğrudan ilişkilendiren bir iletişim stratejisi benimsediğini göstermektedir. Görsel bir metafor olarak kullanılan kelime bulutu, sigaranın bireysel ve toplumsal zararları, bırakma sürecinin getirdiği olumlu değişimler ve bireyin duygusal deneyimleri gibi çok yönlü bir mesajı görsel olarak aktarma amacını taşımaktadır.

duyguların sigara bırakma sürecindeki kişisel engelleri oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Kod kesişim haritası, sigara bırakma sürecindeki toplumsal ve bireysel etkileşimleri daha net bir şekilde sergileyerek, sürecin yalnızca bireysel değil, aynı zamanda toplumsal bir dönüşüm olduğunu vurgulamaktadır. Toplumsal farkındalık ve olumlu değişim arasındaki güçlü etkileşim, sigara bırakma sürecinin toplumsal bir hareket haline gelmesi gerektiğini ortaya koymuş ve bireylerin toplumsal farkındalık kazandıkça daha başarılı olacakları ve sigara bırakma kararlarını daha kararlı bir şekilde alacakları öngörülmüştür. Sağlıklı yaşam ile empati arasındaki ilişki, kişisel sağlık hedeflerinin başkalarının deneyimleriyle pekiştiğini göstermektedir. Çevresel değişikliklerin toplumsal farkındalık üzerindeki etkisi, bireylerin sigara bırakma sürecindeki rollerini artıran önemli bir faktör olarak belirlenmiştir. Korku ve kaygının izole konumu ise, bu duyguların psikolojik engeller olarak devam ettiğini ve dikkate alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Radyo spotu analizinde, sigara içmenin sağlık üzerindeki zararlarını anlatan duygusal hitapların ve ikna edici unsurların, dinleyicileri sigara bırakmaya teşvik etmek için etkili bir strateji oluşturduğu gözlemlenmiştir. Bu stratejiler, yalnızca bireysel bir sorunu ele almakla kalmayıp, sigara içmenin toplumsal bir sağlık sorunu olduğuna dair toplumsal sorumluluk bilincini de pekiştirmektedir. Sigara içmenin sosyal boyutunun vurgulanması, toplumsal farkındalığın güçlendirilmesinin, sigara bırakma sürecinin başarısında önemli bir rol oynayabileceğini göstermektedir.

Bu çalışma, sağlık iletişiminin gücünü ve sigara karşıtı kampanyaların toplumsal farkındalık yaratmadaki potansiyelini vurgulamaktadır. Sigara bırakma sürecinde toplumsal farkındalık, sağlıklı yaşam hedefleri ve empati gibi unsurların güçlendirilmesi, sürecin başarısını artıracaktır. Araştırmanın bulguları, gelecekteki sigara karşıtı medya kampanyalarının ve destek hizmetlerinin tasarımında rehberlik edebilir ve duygusal hitapların yanı sıra toplumsal sorumluluğun nasıl daha etkili bir şekilde kullanılabileceğine dair yeni perspektifler sunabilir.

Gelecekteki araştırmalar, diğer medya araçları ve kampanya stratejilerinin benzer analizlere tabi tutulmasını önerirken, kültürel ve toplumsal bağlamların

sigara bırakma süreçleri üzerindeki etkisinin daha derinlemesine incelenmesi gerektiği de vurgulanmaktadır. Böylece, sigara bırakma stratejilerinin daha geniş bir toplumsal kabul görmesi ve farklı demografik gruplara daha uygun hale gelmesi sağlanabilir. Sonuç olarak, bu çalışma, sigara bırakma sürecindeki toplumsal, çevresel ve bireysel faktörlerin etkileşiminin önemini vurgulamış ve bu etkileşimlerin güçlendirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Sigara bırakma sürecine dair stratejilerin ve destek hizmetlerinin geliştirilmesinde, toplumsal farkındalık, sağlıklı yaşam hedefleri ve empati gibi unsurların güçlendirilmesi, sürecin başarısını artıracak ve sigara karşıtı mücadelede daha etkili çözümler sunacaktır.

YAZARLARIN BEYANI

- 1. Katkı Oranı Beyanı:** Tüm yazarların katkısı eşittir.
- 2. Fon, Destek ve Teşekkür Beyanı:** Fon, destekleyici kuruluş yoktur.
- 3. Çatışma Beyanı:** Yazarlar arasında çatışma yoktur.

KAYNAKÇA

- Alden, S. L. (2011). The Role of Social Media in Public Health Marketing. <https://core.ac.uk/download/pdf/210607599.pdf> (Erişim Tarihi:05.11.2024).
- Aydın, D. & Marakoğlu, K. (2014). The Role of Anti-Smoking Campaign In Attempting to Quit Smoking. *Selçuk University Journal of Institute of Social Sciences*, 31, 199-207.
- Aydın, B. O. (2023). İkna Edici Görsel İletişim ve Etik: Sigara Karşıtı Kamu Spotlarının Analizi. *İletişim Kuram Ve Araştırma Dergisi*, 65, 199-222.
- Aytekin, H. (2016). Görsel-İşitsel Medyada Sağlık-Güvenlik Halleri: Tartışılması Gereken Bir Alan Olarak Kamu Spotu. *Selçuk İletişim*, 9 (3), 249-275.
- Başol, E. (2018). Hasta İle Sağlık Çalışanları (Doktor ve Hemşire) Arasındaki İletişim Sorunları Ve Çözüm Önerileri. *International Anatolia Academic Online Journal*, 4 (1), 76-93.
- Doğu Öztürk, İ. (2020). Sağlık İletişiminde Kamu Spotu Kullanımı: Sigara Karşıtı Kamu Spotlarını Kültürel Göstergelerle Okumak. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (1), 170-189.
- Sağlık Bakanlığı (2024). <https://sggm.saglik.gov.tr/TR-105783/sigaranin-sagliga-zararlari-4207.html> (Erişim Tarihi:11.11.2024).
- Şen, D. (2018). Tedavi Edici Sağlık Hizmetlerinin Geliştirilmesinde Kamu Spotları. *International Anatolia Academic Online Journal Social Sciences Journal*, 4 (1), 58-75.
- Yıldırım Becerikli, S. (2012). Sağlık İletişimi Çalışmalarında Alımlama Analizinin Kullanımı: Odak Grup Çalışması Yoluyla Kamu Kampanyaları ve Reklam Metinlerine İlişkin Çapraz Bir Okuma Pratiği. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 43, 163-177.

Kitap İncelemesi: “The Emergence of Modern Turkey”

Abdur Rahman FUAD^{1,*}

Kitap İncelemesi

Takvim-i Vekayi
ISSN: 2148-0087

Basım (Published): 31.12.2024
Kabul (Acceptance): 16.09.2024
Gönderi (Submitting): 08.09.2024

Cilt (Vol): 12
No (Issue): 2
Sayfa (Pages): 156-163

Adres:
¹Independent Researcher.
ORCID: 0000-0002-1571-6402

*Sorumlu Yazar (Corresponding);
E-mail: fuadua89@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Bernard Lewis,
Modern Türkiye, Osmanlılar, Batı
Zorlukları, Reformlar.

TELHİS (ÖZ)

Bu kitap, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünden 20. yüzyıl ortalarına kadar Türkiye'nin modern bir ulus-devlete dönüşümünü yapısı, içeriği, akademik içgörüler ve olası eksiklikler açısından sistematik olarak incelemektedir. İlk bölüm, “Ortaya Çıkış Aşamaları”, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü, Batı etkisi, reformlar, milliyetçi hareketler ve Kemalist Devrim dahil olmak üzere kritik gelişmelerin kronolojik bir genel görünümünü sunar. İkinci bölüm, “Değişim Perspektifleri”, dört spesifik konuya daha derinlemesine bakar: Türk kimliği ve milliyetçiliği, hükümet politikası, dini reformlar ve ekonomik ve sosyal gelişim. Lewis, Türk milliyetçiliğinin evrimini, devletin yönetimdeki rolünü, laikliğin din ve kültür üzerindeki etkisini ve devletçi ekonomik politikaların uygulanmasını inceler. İnceleme, Lewis'in titiz araştırmalarını ve akademik yaklaşımını övmekle birlikte, eserin dönüşümün belirli yönlerine sınırlı odaklanması ve bazı bölümlerde Avrupa merkezli bakış açısına sahip olması gibi potansiyel eksikliklerini de kabul eder.

Book Review: “The Emergence of Modern Turkey”

Book Review

ABSTRACT

The book systematically investigates Turkey’s transformation into a modern nation-state from the decline of the Ottoman Empire to the mid-20th century through its structure, content, academic insights, and potential drawbacks. The first chapter, “The Stages of Emergence,” provides a chronological overview of critical developments, including the decline of the Ottoman Empire, Western influence, reforms, nationalist movements, and the Kemalist Revolution. The second chapter, “Aspects of Changes,” delves deeper into four specific topics: Turkish identity and nationalism, government policy, religious reforms, and economic and social development. Lewis explores the evolution of Turkish nationalism, the role of the state in governance, the impact of secularism on religion and culture, and the implementation of statist economic policies. While praising Lewis’s meticulous research and scholarly approach, the review also acknowledges the potential drawbacks of the work, such as the limited focus on certain aspects of the transformation and the Eurocentric perspective in some sections.

KEYWORDS

Bernard Lewis, Modern Turkey, Ottomans, Western Challenges, Reforms.

Bernard Lewis's "The Emergence of Modern Turkey" is a seminal work in Turkish studies. It offers profound insights into Turkey's complex history and transformation into a modern nation-state. Initially published in 1961 by Oxford University Press, London, the second edition of this influential book continues to captivate readers and scholars alike with its meticulous research, astute analysis, and comprehensive examination of Turkey's evolution, stimulating intellectual curiosity and engagement.

At the outset, the book comprehensively explores Turkish civilization from various perspectives. Then, the author has structured the book into two main chapters: "The Stages of Emergence" and "Aspects of Changes." The first chapter chronologically addresses the phases and processes of reform, while the second chapter examines political, social, and economic changes. The concluding part attempts to draw overarching conclusions regarding the nature of the Turkish Revolution and its achievements. A separate acknowledgment section expresses gratitude to all those who contributed to the preparation of this book in various capacities.

The first chapter, "The Stages of Emergence," consists of eight distinct sections. The first section deals with the decline of the Ottoman Empire through various lenses, highlighting the inadequacy of existing studies, particularly Lewis's critique of the insufficient understanding of the empire's decline. Moreover, it examines the historical trajectory of the Ottoman Empire's economic and military challenges between the 16th and 17th centuries, which necessitated changes within its state apparatus.

The second section of the first chapter considers the Western influence, especially preceding the French Revolution, which began to impact the Ottomans, leading to the adoption of European technological and scientific advancements. These 'Western Challenges' included the Industrial Revolution, which highlighted the empire's technological backwardness, and the Enlightenment, which introduced new ideas of liberty, equality, and nationalism. Despite these efforts towards Westernization through reforms, conflicts with Russia and Austria hindered progress. In the third section, the French Revolution introduced new ideas of liberty, equality, and nationalism,

which permeated the Ottoman Empire, although its direct impact was limited. However, liberty took root in Islamic lands and continued to evolve.

Under Mahmud-II's leadership, reforms aimed at centralization, including military, educational, and administrative changes, were implemented in the fourth stage. Despite these efforts, the reforms achieved only limited success, highlighting the challenges faced by the Ottoman Empire in modernization. The fifth section discusses how the Tanzimat period saw further law, finance, and education reforms under leaders like Mustafa Reşit Pasha. Despite some regression during Abdulmejid's reign, reforms persisted under subsequent leaders, albeit with varying degrees of success.

In the sixth section, the seeds of revolution began to sprout in the late 18th century with the emergence of new interpretations of freedom. Increased interactions with the West in the mid-19th century further highlighted the empire's backwardness, prompting critical reflections by writers like Sadik Rifat Pasha. The role of the press emerged as a significant factor in driving progress, with newspapers like the *Zarida-i Hawadis* pioneering Turkish journalism. However, strict government controls imposed in 1865 reflected the challenges of navigating political censorship.

Despite resistance from traditional quarters, the reforms by Mahmud-II and his successors created an elite group among the educated class and administrators. This transformation accelerated with the translation and adaptation of European works into Turkish. Therefore, in the second half of the 19th century, the absolute dominance of the sultan and administrators increased. Liberal and constitutional ideas had long been known in Turkish society. The government criticized these thoughts with a revolutionary program in the 1860s. From a specific group established in 1865, the spread of liberal and constitutional ideas accelerated.

The Committee of Union and Progress Movement, mostly comprised of military personnel, initiated a revolution and implemented some changes in favor of women. This movement was supported by nationalist elements seeking Turkish sovereignty and centralized authority. Later on, the Committee of Union and Progress group was accused of creating a period of fear and oppression and aiming to disintegrate the empire in domestic and foreign

policies. Although the period between 1908 and 1918 seemingly did not present a favourable picture, some significant issues were addressed. However, many unresolved and deteriorated matters continued.

Nevertheless, the Committee of Union and Progress attempted to pave the way for a new Turkey. The Committee members took some beneficial initiatives, such as establishing provincial and municipal organizations, but failed to transform the empire into a constitutional government. Nonetheless, they made significant educational strides and implemented reforms, such as providing women with education opportunities.

The eighth section of this chapter describes the Kemalist Republic. Mustafa Kemal fought to rectify Turkey's situation after the Treaty of Sevres, a treaty that aimed to dismember the Ottoman Empire and distribute its territories among the Allied Powers, and emerged victorious. He laid the foundations of the New Turkey. The Kemalist revolutions, despite opposition, materialized, with one of the most crucial ones occurring in law. Reforms were undertaken, including the abolition of the absolute Sultanate reigning until 1924, the elimination of Sharia courts, and the adoption of new laws. Despite being recognized as a strong leader, Atatürk conducted the country's administration through his military and political experiences and successfully conducted the revolutions. This revolution brought new hope and life to the Turkish nation, firmly propelling them towards independence and freedom.

The last section examines the developments and situations after Atatürk's death. His close associates, like İsmet İnönü, were elected to succeed him. However, society no longer accepted the roots of authoritarian rule, and the regime's oppressive tendencies waned. The single-party era ended, and Turkey progressed towards a democratic governance model through various changes. This process began with Turkey's accession to the United Nations and culminated in the defeat of Atatürk's party in the 1950 elections.

The last chapter, "Aspects of Changes," includes five distinct issues. The first issue mainly concerns the Turkic communities and nation (millet). Turkish nationalism was adopted by the state towards the end of the Ottoman period and strengthened during the Kemalist Republic era. The Turkish movement and cultural nationalism popularized the idea of the Turkish nation, and

Kemalism enabled Turkey to be defined as “Turkey.” Mustafa Kemal, while exposing sympathy to other Turkic communities, fought to protect the interests of the Republic of Turkey.

The following issue is relevant to Turkey’s state and government policy. Alongside the revolutions of the 19th century, Turkey sought to acquire a European state structure. The Republican administration was established by professional soldiers and had an authoritarian structure, but it was never a military dictatorship. The term “Mülkiye” was used in the 19th century to denote the separation of civil services from the military and religious authorities. However, the structure of civilian administrative services changed significantly during the Republican era. Turkish governance held a degree of authority over the people, emphasizing the importance of serving people.

Thirdly, the religious reforms of 1924 targeted the institutional structure of religion rather than dervishes, and opposition to secularism generally came from dervishes. Turkish nationalism formed a foundation based on Turkey’s historical and cultural richness. The Turkish people’s wisdom aimed to strike a balance between Islam and modernism, and the Turkish revolution progressed towards achieving this balance.

Statism in Turkey opened a new era of economic and social development in the 1920s. Statism meant the state leading and regulating economic activities in Turkey. Kemalism brought the revolution to towns and cities, but the problems of the peasants remained unresolved. The Turkish Revolution completed the transition from the Ottoman Empire to a national Turkish state and from feudalism to a modern capitalist economy.

Lewis wanted to conclude his book by saying that the Turkish Revolution, spanning nearly two centuries, began with the adoption of European thoughts and ideas due to successive defeats and pressures. It involved various reforms and movements, establishing a national Turkish state, a constitutional republic, and a modern capitalist economy. While external influences played a significant role, internal dynamics were driven by nationalism and Westernization. The transformation was not simply a response to foreign stimuli but also involved internal struggles and changes in the ruling elite. Unlike other revolutions, Turkish history was shaped by Islamic and Middle

Eastern heritage, with Western influences gradually integrated. The Anatolian shift symbolized a transition from Ottoman rule to Turkish identity. Ultimately, the revolution aimed at Westernization replaced Islamic concepts with European ones. Despite challenges, significant progress has been made toward democracy and freedom, propelled by civic courage and social changes.

Lewis has compiled this comprehensive work, covering a wide range of historical, economic, and social events from the Treaty of Karlowitz in 1699 to 1950. The author imbues the work authentically based on Western and Turkish sources. True to Lewis' style, the book is infused with imagination and written in a clear and accessible manner, as is characteristic of his other works. Moreover, the book presents an objective overview of the critical results and reactions to historical events rather than getting bogged down in details. It is evident that the author's extensive research, conducted over many years of education and training, has resulted in a scholarly and thorough examination of the subject matter. Each idea presented is supported by detailed footnotes, allowing readers to explore further and verify the information. However, it is instead a reliable and enduring resource that will satisfy intellectuals and academics seeking insight into Ottoman and Turkish history. It is highly recommended as a trustworthy guide for Western intellectuals and anyone interested in understanding this period of history.

As mentioned earlier, the book is widely praised for its comprehensive analysis and scholarly approach. However, some potential drawbacks could be considered. The book may exhibit a Eurocentric bias, focusing more on Western influences and perspectives rather than wholly embracing the complexities of Turkish history and culture. Moreover, as a non-Turkish author, Lewis's perspective may lack the nuanced understanding that a native Turkish historian could provide. This could result in oversimplification or misinterpreting certain historical events or cultural aspects.

Besides, some scholars have critiqued his interpretation of certain historical events or periods, suggested alternative perspectives, or challenged his conclusions based on newer research or differing interpretations. Firstly, "in large and important areas of the public life of Turkey, the Westernizing revolution is accomplished and irreversible" (p. 486). Feroze criticized the

author's comment. This is the common perspective among Western observers. Through a comment to Lewis, Feroze said that this policy may affect largely Westernized Turkish cities rather than the general population. While the Turkish state is theoretically secular and religion is meant to be independent, in reality, there has been no actual separation between religion and the state. How can this situation be explained? In Elie's view, Mustafa Kemal stands out vividly in the book, depicted with his strengths and weaknesses, but the other characters briefly appear and then fade away, which is a critique of the author's approach.

At the bottom line, the book is a seminal work offering profound insights into Turkey's complex history and transformation into a modern nation-state. The book meticulously examines the stages of Turkey's emergence and delves into various aspects of its transformation, ranging from identity and governance to religion, culture, and the economy. Lewis's comprehensive analysis, backed by meticulous research and scholarly rigour, deeply explains the forces driving Turkey's evolution over nearly two centuries.

While the book is widely praised for its scholarly approach and thorough examination of historical events, there are potential drawbacks. Additionally, some scholars have critiqued specific interpretations or imbalances in the book's coverage. However, despite these limitations, the book remains a cornerstone in Turkish studies and a must-read for anyone interested in the history and evolution of modern Turkey.

YAZAR(LAR)IN BEYANI

- 1. Katkı Oranı Beyanı:** 100%
- 2. Fon, Destek ve Teşekkür Beyanı:** No.
- 3. Çatışma Beyanı:** No.